

№40/2020

Znanstvena misel journal

The journal is registered and published in Slovenia.

ISSN 3124-1123

VOL.2

The frequency of publication – 12 times per year.

Journal is published in Slovenian, English, Polish, Russian, Ukrainian.

The format of the journal is A4, coated paper, matte laminated cover.

All articles are reviewed

Edition of journal does not carry responsibility for the materials published in a journal.

Sending the article to the editorial the author confirms it's uniqueness and takes full responsibility for possible consequences for breaking copyright laws

Free access to the electronic version of journal

Chief Editor – Christoph Machek

The executive secretary - Damian Gerbec

Dragan Tsallae — PhD, senior researcher, professor

Dorothea Sabash — PhD, senior researcher

Vatsdav Blažek — candidate of philological sciences

Philip Matoušek — doctor of pedagogical sciences, professor

Alicja Antczak — Doctor of Physical and Mathematical Sciences, Professor

Katarzyna Brzozowski — PhD, associate professor

Roman Guryev — MD, Professor

Stepan Filippov — Doctor of Social Sciences, Associate Professor

Dmytro Teliga — Senior Lecturer, Department of Humanitarian and Economic Sciences

Anastasia Plahtiy — Doctor of Economics, professor

Znanstvena misel journal

Slovenska cesta 8, 1000 Ljubljana, Slovenia

Email: info@znanstvena-journal.com

Website: www.znanstvena-journal.com

CONTENT

ECONOMICS

Gasumov E.

ANALYSIS OF RISKS WHEN INVESTING IN THE DEVELOPMENT OF GAS FIELDS3

Gersonskaya I.

PUBLIC SECTOR OF THE ECONOMY: SCIENTIFIC APPROACHES, CONTENT AND FUNCTIONS.....7

JURISPRUDENCE

Drozd S.

FORECASTING AND PROSPECTS FOR FURTHER DEVELOPMENT OF FINANCIAL AND LEGAL REGULATION OF POLICE HEALTH CARE10

MEDICAL SCIENCES

Muradyan A., Mardiyani M.

APPLICATION OF LIFE QUALITY CRITERIA FOR EVALUATING THE EFFICIENCY OF THE NEW METHOD <<PRENATAL - MIX>> IN PREGNANT WOMEN13

Zhulev E., Vokulova Yu.

STUDYING THE DIMENSIONAL ACCURACY OF ARTIFICIAL CROWNS MADE USING A CAD/CAM SYSTEM AND A 3D PRINTER20

Reshetnyk L., Antonenko M., Zelinskaya N.

HYGIENIC CONDITION OF THE ORAL CAVITY IN PATIENTS WITH GENERALIZED PARODONTAL DISEASES, ASSOCIATED WITH ANOREXIA NERVOSA.....17

PEDAGOGICAL SCIENCES

Pohorielov M.

INFORMATION AND COMMUNICATION TECHNOLOGIES IN THE PROFESSIONAL TRAINING OF PROSPECTIVE TEACHERS OF VOCATIONAL EDUCATION IN THE TRANSPORT INDUSTRY25

Chaika O.

SMART TECHNOLOGIES AS A NEW DIRECTION IN THE METHODOLOGY OF EDUCATIONAL ACTIVITIES32

Shylina N.

GENERATION «Z» AND «ALPHA»: PSYCHOLOGICAL CHARACTERISTICS OF TRAINING AND EDUCATION36

PHILOLOGY

Hamraev A., Nurakhunova G.

AITMATOV AND MODERN UYGUR LITERATURE: THE CONCEPT OF A SEALANTLY CLOSED SPACE....40

PHILOSOPHICAL SCIENCES

Kysliy A.

THE VALUE-HISTORICAL CONTEXT OF THE SOCIAL IDEAL IN CONTEMPORARY CHRISTIAN THOUGHT45

POLITICAL SCIENCE

Alipulatov I.

POWER. MEDIA. SOCIETY. INTERACTION OR DISTRUST?51

Koptyaeva K.

PROBLEM AND METHODS OF DEVELOPMENT OF LABOR PROTECTION IN EDUCATIONAL INSTITUTIONS.....54

PSYCHOLOGICAL SCIENCES

Zhuravlova O., Zhuravlov O.

PROCRASTINATION: DECISIONAL AND BEHAVIORAL ASPECTS57

Lukashenko M.

FEATURES OF EMOTIONAL STATES OF POLICE OFFICERS -MEMBERS OF THE JOINT FORCES OPERATION59

SOCIAL SCIENCES

Sulkhanova E., Rudyka N.

OUTREACH CAMPAIGN AS A MECHANISM FOR PROMOTING OF ENTREPRENEURSHIP IN MODERN RUSSIA.....64

ECONOMICS

АНАЛИЗ РИСКА ИНВЕСТИЦИОННЫХ ВЛОЖЕНИЙ ПРИ РАЗРАБОТКЕ ГАЗОВЫХ МЕСТОРОЖДЕНИЙ

Гасумов Э.Р.

*Азербайджанский Университет нефти и промышленности,
кандидат экономических наук, старший преподаватель*

ANALYSIS OF RISKS WHEN INVESTING IN THE DEVELOPMENT OF GAS FIELDS

Gasumov E.

Azerbaijan State University of Oil and Industry, candidate of Economic Sciences, Senior Lecturer

Аннотация

В статье рассмотрены возможные риски при инвестировании разработки газовых месторождений, классификация (сфера и стадия проявления, причины возникновения, последствия проявления) и виды рисков, особенности рисков при реализации инвестиционных проектов и их оценки, метода управления рисками.

Abstract

The article discusses the possible risks when investing in the development of gas fields, classification (sphere and stage of manifestation, causes of appearance, consequences of manifestation) and the types of risks, features of risks in the implementation of investment projects and their assessment, risk management techniques.

Ключевые слова: инвестиция, разработка, газовые месторождения, риски, проекты, эффективность, оценка, методы управления и др.

Keywords: investment, development, oil and gas production, risks, projects, efficiency, evaluation, management methods & etc.

Газовые месторождения представляют собой сложные природные комплексы, главным признаком которых является наличие скопления углеводородов в пористом пласте-коллекторе, ограниченном непроницаемыми крышкой и основанием. Размеры скопления, состав, фазовое состояние и реологические свойства углеводородной смеси характеризуются большим разнообразием. Весьма разнообразны также коллекторские свойства, глубины залегания, толщины и начальные термобарические параметры вмещающих углеводороды пород. Если учесть еще и широту спектра природно-климатических условий в зонах расположения месторождений, то очевидно, сколь многообразны проблемы, решение которых необходимо при проектировании разработки залежей и отборе запасов природного газа [1-3].

Разработка газовых месторождений - комплекс работ по извлечению природного газа из пласта-коллектора. Под системой разработки газовых месторождений понимают размещение на площади газоносности и структуре необходимого числа эксплуатационных наблюдательных и пьезометрических скважин и соблюдением порядка ввода их в эксплуатацию и поддержанием допустимых технологических режимов эксплуатации скважин. Добываемый природный газ на поверхности подвергается промысловой обработке. Для этого применяется соответствующая система обустройства газового промысла и эксплуатационных расходов, себестоимостью добычи газа и др. При этом применение инновационных методов является важным разделом проекта разработка газовых месторождений.

Инновационные методы повышения эффективности разработки газовых месторождений являются комплексом принципиальных технологических решений, направленных на улучшенную выработку запасов газа по сравнению с традиционными методами. Отличительной чертой этих методов является необходимость существенных научно-исследовательских проработок в каждом конкретном случае, а также их затратный характер, повышенный технологический и экономический риск. Обоснование и осуществление инвестиционных вложений при разработке газовых месторождений с наличием инновационного фактора является важным и рискованным процессом [4, 5].

Вклад инновационного фактора в газовой отрасли измеряется показателями инвестиционных составляющих, отражающих долю инновационной добычи и инновационной прибыли в их общем объеме по газодобывающему предприятию в целом. При этом основным показателем эффективности применения инноваций в газовой отрасли является достижение максимального результата (прироста рентабельных в данных экономических условиях запасов и добычи углеводородного сырья) при сохранении необходимого соотношения между приростом и отбором углеводородов с возможными ограничениями по основным видам ресурсов: финансовым, материальным, трудовым, энергетическим и т.д.

Реализация инновационных подходов в проектах при разработке газовых месторождений всегда сопровождается определенными рисками, это обусловлено особенностями месторождений, как нали-

чием комплекса сложных инженерных сооружений. В связи с чем, при планировании фактор риска инвестиционных вложений должен быть учтен и прогнозирован [6, 7].

Расчет риска осуществляется, как правило, на стадии проектирования разработки месторождений с использованием методологии вероятностного анализа безопасности. Расчетные методы позволяют оценить риск применительно к конкретному объекту, а не группе однотипных объектов.

В настоящее время наиболее эффективным является комплексный подход к анализу рисков. С одной стороны, он позволяет получать более полное представление о возможных результатах реализации проекта, то есть обо всех позитивных и негативных факторах для инвестора, а, с другой стороны, делает возможным широкое применение математических методов (в особенности вероятностно-статистических) для анализа рисков [8].

В условиях действия разнообразных внешних и внутренних факторов риска могут использоваться различные способы снижения риска, воздействующие на те или иные стороны деятельности компании.

Методы компенсации рисков связаны с созданием механизмов предупреждения опасности. Они более трудоемки и требуют обширной предварительной аналитической работы для их эффективного применения.

Планирование производственной деятельности газодобывающих компаний осуществляется для обеспечения проектных уровней добычи газа и жидких углеводородов, обеспечения безопасной эксплуатации фонда скважин на месторождениях. Одним из основных направлений производственной деятельности газодобывающих компаний в заключительный период разработки месторождения является поддержание проектных уровней добычи газа.

Проектные инвестиционные решения могут приниматься в различных условиях, которые называются средой принятия решений. Обычно выделяют три возможных среды: определенности (детерминированности), риска (вероятностной определенности) и неопределенности. Среда определенности характеризуется известными ведущими состояниями системы или, другими словами, известными возможными исходами реализации решения.

Риск определяется как опасность, возможность убытка или ущерба. Следовательно, риск относится к возможности наступления какого – либо неблагоприятного события. Под риском принято понимать

вероятность возможных потерь части ресурсов, недополучения доходов, появления дополнительных расходов по сравнению с вариантом, предусмотренным проектом, или дисперсию вокруг предполагаемого результата. Средой риска в этом случае является ситуация, когда известны возможные исходы осуществления проекта и вероятности их появления. Среда неопределенности соответствует такой ситуации, когда известны только возможные исходы реализации проекта и неизвестны вероятности этих исходов.

Газовая промышленность как система характеризуется рядом специфических особенностей, отличающих ее от других отраслей материального производства. Как уже отмечалось, наиболее существенными из них с точки зрения анализа эффективности инвестиционных проектов и оценки риска являются большая зависимость показателей и критериев эффективности затрат от природных условий, от уровня использования разведанных и извлекаемых ресурсов углеводородов; динамический характер (изменчивость во времени) природных факторов; вероятностный характер большинства технико-экономических показателей разработки нефтяных и газовых месторождений; изменение воспроизводственной структуры капиталовложений в масштабе отрасли в сторону увеличения их доли, направляемой на компенсацию падения добычи на старых месторождениях; большая продолжительность реализации нефтяных и газовых проектов; высокая капиталоемкость нефтедобычи, необходимость осуществления крупных инвестиций, длительный период возмещения начального капитала.

Эти особенности газовой промышленности оказывают влияние и на формирование системы проектных рисков. Инвестиционным проектам в этих отраслях присущи все виды рисков: социально-политические, экологические, правовые, экономические, технологические, производственные. Кроме этих рисков специфическими для нефтяной отрасли являются риск неоткрытия месторождения; риск, связанный с неточным определением геолого-промысловых характеристик объекта разработки (объема геологических запасов, динамики добычи углеводородов и т. д.); риск, связанный с завершением проекта; риск, связанный с условиями рынка сбыта нефти, газа, нефтепродуктов; риск, обусловленный качествами участников проекта; риск, вызванный повышенной вероятностью возникновения форс-мажорных ситуаций.

В таблице 1 приведена классификация рисков, возникающих при реализации инвестиционных проектов разработки газовых месторождений.

Таблица 1.

Классификация рисков при реализации инвестиционных проектов разработки газовых месторождений	
Признак классификации	Виды рисков
А. Общие	
Сфера проявления	Политический, социальный, производственный, коммерческий, финансовый, экологический и др..
Стадия проявления	Функциональный, денежный, инфляционный, риск ликвидности и др.
Предоперационный, операционный	Риск прекращения деятельности, вариационный риск и т.д.
Причины возникновения	Риск «неоткрытия» газовых месторождений
Последствия проявления	Риск открытия нерентабельного месторождения Риск отклонения от оптимальной стратегии разведки Риск потерь, вызываемых неточным определением объема запасов и коэффициентов газоизвлечения. Риск строительства газовых скважин с низкими качественными характеристиками.
Б. Специфические	
Стадия поисков	Риск, вызываемый изменениями условий рынка сбыта газа и продуктов его переработки
Стадия развития	
Стадия разработки	Риск возникновения форс – мажорных ситуаций

Основными причинами рисков, возникающих при реализации инвестиционных проектов разработки месторождений, являются: распределение отдачи от проекта во времени; разброс значений каждой переменной, влияющей на величину критериев эффективности; значительные расходы, связанные со сбором дополнительной информации.

Все участники проекта (инвестор, недропользователь, подрядные организации, проектные организации и др.) заинтересованы в том, чтобы снизить вероятность принятия неудачного (неэффективного) решения, избежать полного провала проекта или хотя бы значительных убытков. Для этого участники проекта вынуждены учитывать все возможные последствия реализации проекта в быстро меняющейся рыночной среде.

Таким образом, назначение анализа риска заключается в том, чтобы дать потенциальным партнерам необходимую информацию для принятия решений о целесообразности участия в проекте и предусмотреть меры по защите от возможных финансовых потерь. Для снижения вероятности принятия неэффективного решения необходимо до проведения анализа риска определить классификационные признаки проектных решений; оценить в какой сфере экономики (позитивной или нормативной) относится решение; уметь решать проблему (готовить и принимать решение) поэтапно.

Позитивный анализ, как уже говорилось, предполагает объяснение и прогнозирование явлений в экономике, а нормативный отвечает на вопрос, как должно быть. С помощью нормативного анализа готовятся и принимаются, в основном, политические решения (введение или отмена налогов, пошлин, изменение минимального уровня заработной платы и т. д.).

Как показывает практика и в своих построениях учитывает экономическая теория, лица, принимающие решения об инвестициях, могут быть расположены к риску, не расположены к риску или

безразличны к нему. Как опять же показывает практика, большинство инвесторов не склонны к риску, что подтверждается их стремлением застраховаться от рискованных ситуаций.

Главная задача качественного анализ - определить факторы риска, этапы и работы, при выполнении которых она возникает, установить потенциальные области риска, после чего – идентифицировать все возможные риски. В практике управления проектами существует несколько способов снижения риска.

Риск проекта на этапе его реализации можно уменьшить, предусмотрев диверсификацию – распределение усилий предприятия между видами деятельности, результаты которых непосредственно не связаны между собой.

Принимая решение об инвестициях в какой-либо проект, инвестор должен рассматривать проект не изолированно, а во взаимосвязи с другими проектами и с уже имеющимися видами деятельности предприятия. В целях снижения риска желательно выбирать производство таких товаров или услуг, спрос на которые изменяется в противоположных направлениях.

Для измерения взаимосвязи между какими-либо видами деятельности предприятия используется показатель корреляции. Диверсификация с отрицательной корреляцией, в основном, несколько уменьшает совокупную отдачу от проектов, но в тоже время сокращает риск резкого уменьшения доходов.

Распределение риска между участниками проекта также является одним из способов его снижения. Обычная практика распределения риска заключается в том, чтобы сделать ответственным за конкретный вид риска того участника проекта, который в состоянии лучше всех остальных рассчитывать и контролировать этот риск.

Проблема распределения риска носит двойственный характер, обусловленный участием в инвестиционном проекте, по меньшей мере двух участников заказчика и исполнителя (подрядчика). Заказчик стремится по возможности уменьшить стоимость контракта. С другой стороны исполнитель работ при формировании портфеля заказов стремится к получению приемлемой для него массы прибыли.

Большинству крупных проектов в нефтегазовой промышленности, как показывает практика, свойственны задержки в их реализации, что может привести к такому увеличению стоимости работ, которая превысит первоначальную стоимость проекта. Выход из такой ситуации заключается в том, что к участию в проекте должна быть привлечена страховая компания. Страхование риска есть по существу передача определенных рисков страховой компании.

Уменьшить уровень риска проекта в ряде случаев можно путем приобретения дополнительной информации, позволяющей уточнить некоторые параметры проекта, повысить уровень надежности и достоверности исходной информации и снизить вероятность принятия неэффективного решения.

Приобретение дополнительной информации проведения эксперимента целесообразно, если стоимость информации (эксперимента) не превышает минимального среднего риска.

Последним из наиболее распространенных способов снижения риска проекта является резервирование средств на покрытие непредвиденных расходов. Этот способ предусматривает установление соотношения между потенциальными рисками, влияющими на стоимость проекта, и размером расходов, необходимых для преодоления нарушений в ходе его реализации.

При определении суммы резерва необходимо учитывать точность первоначальной оценки стоимости проекта и его элементов в зависимости от этапа проекта, на котором проводилась эта оценка. Возможны следующие подходы формирования резерва:

- при первом подходе резерв делится на две части: на общий и специальный;
- второй подход к созданию структуры резерва предполагает определение непредвиденных расходов по видам затрат: основные и вспомогательные материалы, оборудование, заработная плата и т.д.

В общем случае резерв не должен использоваться для компенсации потерь, понесенных вследствие неудовлетворенной работы участников проекта.

Стратегическим направлением инвестиционной деятельности нефтедобывающей организации является реализация проектов, обеспечивающих расширение ресурсной базы и повышение добычи углеводородного сырья.

В настоящее время наиболее эффективным является комплексный подход к анализу рисков. С одной стороны, такой подход позволяет получать бо-

лее полное представление о возможных результатах реализации проекта, т.е. обо всех позитивных и негативных неожиданностях, ожидающих инвестора, а с другой стороны, делает возможным широкое применение математических методов (в особенности вероятностно-статистических) для анализа рисков [8].

При выборе конкретного метода управления рисками риск-менеджер должен исходить из следующих принципов:

- нельзя рисковать больше, чем это может позволить собственный капитал;
- нельзя рисковать многим ради малого;
- следует предугадывать последствия риска.

Необходимо перейти в управлении риском к интегрированному подходу, в котором средства и методы совместно используются на всем предприятии, а в управлении компанией есть хорошо продуманная стратегия. Интегрированный подход - это активная позиция, так как подразумевает предвидение, а не пассивную реакцию на риск, такой подход предоставляет больше возможностей и ограничивает опасности.

Список литературы

1. Гасумов Э.Р. Управление инновациями при выполнении геолого-технических мероприятий по фонду скважин. // Научно-экономический журнал «Проблемы экономики и управления нефтегазовым комплексом», №7, Москва, -2011, с. 26-30.
2. Гасумов Э.Р., Толстых Н.Л. Применение инновационных решений при проектировании объектов нефтегазодобычи. // Научно-технический журнал «Нефть. Газ. Новации», № 9, - Самара, 2011, С. 6-8.
3. Гасумов Э.Р. Реализация инновационных подходов при разработке газовых и газоконденсатных месторождений. // Научно-технический и производственный журнал – «Наука и ТЭК», Тюмень.: № 6, ноябрь 2011, С. 27-29.
4. Гасумов Э.Р. Инновационная деятельность в нефтегазодобыче. // Журнал научных публикаций. // Актуальные проблемы гуманитарных и естественных наук. М.: №11(34) ноябрь 2011. С.87-90.
5. Внедрение инноваций при освоении месторождений углеводородов. /Гасумов Э.Р. //Научный журнал «Естественные и технические науки». –М.: -2019. - №6(132). –С. 100-105.
6. Применение инновационных решений при проектировании объектов нефтегазодобычи. /Гасумов Р.А., Гасумов Э.Р. //Научный журнал «Территория «Нефтегаз». -М.: -2017. -№ 4. -С.78-83.
7. Инновационные решения для обеспечения проектного уровня добычи газа. /Гасумов Р.А., Гасумов Э.Р. //Научно-технический журнал «Нефтепромышленное дело». -М.: ВНИИОЭНГ. -2016. - № 10. - С. 20-27.
8. Гасумов Э.Р. Управление и оценки рисков внедрения инноваций при проведении ГТМ по фонду газовых скважин. //Булатовские чтения: материалы II Международной научно-практической конференции (31 марта 2019 г.) в 7 т. – Краснодар: -2019. Т. 2. Ч. 1. С.163-171.

*Gersonskaya I.**Candidate of Economics, Associate Professor, Associate Professor of the Economy and Finance Department, Russian Academy of national economy and public administration under the President of the Russian Federation, Lipetsk branch, Russia***Abstract**

The article deals with the essence and content of the state sector of the national economy. Its significance in modern conditions of social and economic development is justified. Scientific approaches to the category «public sector of the economy» are analyzed. The main functions of the state sector of the national economy are given.

Keywords: the system of the national economy, public sector, public goods, type of activity, efficiency, structural element, function

In the modern world, the public sector of the economy is a necessary structural element of the national economy of any country in the world. It acts as the main guarantor of the state's social obligations to both individuals and society as a whole. The functioning of the public sector of the economy is based on state ownership and is associated with the production of public goods and services, as well as with the implementation of state economic policy, the implementation of state regulation of the national economy, and the creation of prerequisites for sustainable growth and socio-economic development of the country. The public sector is a necessary structural element of a mixed (hybrid) economy and is a specific subsystem within the national economy of any country in the world. This sector carries out state regulation of the economy, as well as produces public goods and provides services that are vital to the population, which the business sector cannot, and often does not want to, perform due to their low profitability. In particular, this includes education, medical care, social protection, infrastructure development, public security, etc.

A mixed market economy operates in a close relationship between two sectors – private and public. At the same time, this relationship has a dual character. On the one hand, private business, pursuing only commercial goals of its activity, is in no hurry to produce public goods and implement social protection of its employees. And it is at this moment that the state sector of the economy comes into action, which protects the public interests with its strong-willed decisions and does not allow the private sector to violate the rights of citizens. On the other hand, the market economy, due to its cyclical nature, is characterized by periodic «market failures», which are characterized by the emergence of crisis phenomena and the aggravation of socio-economic problems in society. And in this case, it is the state that comes to the aid of private business, supporting important sectors of the national economy by providing tax benefits, subsidies, etc., thereby preserving production volumes and jobs. The state sector of the economy is one of the instruments of its regulation [7, p. 68].

However, in modern economic science, there are no «standard templates» for organizing the activities of the public sector of the economy. The boundaries of the functioning of the public sector of the economy, the amount of state property, the principles and technologies of its organization, as well as the scope of the pub-

lic sector are influenced by the peculiarities of the organization of the national economy of a country in the world. Each state has its own «national model» of the public sector of the economy, and the main goal is to assess the effectiveness of such a sector of the national economy. The efficiency of the state sector «... can be characterized by a system of absolute and relative indicators or their totality...» [3, p. 2028].

The main purpose of studying the public sector as an economic category is to study its essence and content. In the process of scientific research, it is necessary to identify the main, unchangeable (essential or significant) feature of an object, phenomenon or process, as well as its property. Any interpretation of this economic category is reduced to the fact that the public sector is the main and necessary structural element of the socio-economic system of the national economy. The state sector of the economy is a concept that many economists use to describe the participation or presence of the state in the national economy [1, p. 96].

To date, there is no single definition of the economic category «public sector of the economy» in basic Russian textbooks. Russian economists do not give a clear answer to the question: what is the public sector of the economy, what is its essence, content and activities, and what are its main functions? In particular, S.S. Nosova believes that «the state sector of the economy is a part of the country's economy that is completely controlled by the state» [6, p. 664], and A.S. Bulatov gives the following definition: «the state sector of the economy is a set of enterprises and organizations that are state-owned and financed from the state budget» [8, p. 673]. N.P. Kononkova argues that «the public sector is a multi-component, multi-level and multi-functional complex that operates on the basis of state property in different areas of the economy» [4, p. 41], and O.S. Makarenko believes that «the public sector is formed from the public administration sector, which includes authorities at different levels and their subordinate institutions and state institutional units that are part of the non-financial and financial corporation's» [5, p. 117]. In our opinion, the given examples of definitions of this economic category reveal the essence of the public sector of the economy quite superficially, very briefly and one-sidedly.

In economic theory, scientific knowledge of the public sector of the economy involves the use of a variety of scientific approaches to achieve the research goal. There are various methodological approaches to

defining the category «public sector of the economy». Therefore, we will analyze the main approaches to the study of this economic category and establish on the basis of the definitions of the essence and content of the public sector of the economy, as well as the relations that it expresses, proposed by various authors. Currently, there are various scientific approaches to defining the category «public sector of the economy»:

1. A systematic approach (N.P. Kononkova, L.V. Slezko, O.V. Kozhevina, etc.), based on which the public sector can be considered as a set of objects that operate in a single complex and thus perform a certain set of functions. Whatever the definitions of the public sector based on this approach, they all come down to the fact that it operates on the basis of state ownership, which allows you to reveal the composition and structure of objects.

2. The resource approach (E.P. Martyshov, A.A. Bochkov, D.K. Ivanitsky, T.A. Dudnik, etc.) assumes that in the public sector of the economy, the production of public goods is carried out using various types of economic resources that the state manages. In accordance with this methodological approach, the public sector manages certain types of economic resources, both production and financial, in the course of its functioning and in the performance of its tasks.

3. The management approach (E.I. Danilina, V.F. Protas, O.A. Kartashov, O.S. Makarenko, etc.) to the public sector of the economy requires the presence of a regulatory framework in the field of public administration, as well as control and regulation by public authorities. This approach assumes that the public sector manages the national economy, all the entities that make up it, and exercises state control and regulation of socio-economic processes.

4. The institutional approach (N.R. Zakirova, E.V. Alyokhin, I.A. Atyashkin, etc.) assumes the establishment of a set of rules and norms that form the socio-economic boundaries of interaction between various institutions in the public sector of the economy. The institutional approach to the category of «public sector of the economy» seems to us quite relevant, since it is only at the state level that certain rules of relations are established for all subjects of the national economy.

5. The reproductive approach (J.E. Stiglitz, T.D. Romashchenko, V.P. Bocharov, etc.) is focused on the constant resumption of production of public goods in the public sector of the economy with lower total costs per unit of useful effect. In accordance with this approach, it is advisable to study the reproduction process in the public sector in conjunction with the General methodology of economic theory and the development of economic relations.

6. The socially-oriented approach (E.V. Pankratova, N.A. Ekimova, etc.) to the state sector of the economy provides for social responsibility of the authorities, including protection and improvement of the welfare of society. In modern conditions of development of the national economy, it is important for the state to conduct an effective social policy. This approach theoretically makes the quality and standard of living of the population dependent on the efficiency of the public sector.

In our opinion, the considered approaches to the public sector of the economy have a certain interdependence and interrelation in economic theory, so one approach can be the basis for another, as well as be implemented within the framework of a different approach, more significant. The study of various approaches to the public sector of the economy allows us to formulate a methodological basis for scientific research. The state sector is a part of the economy that operates under the direct control of the state, and state property is understood as the relations of appropriation, power and economic relations related to the involvement of state property objects in economic turnover and distribution of income [4, p. 38-39].

The public sector is the main element of the socio-economic system of the national economy, and the need for its functioning is due to the fact that there are areas of economic activity that are not very attractive from a financial point of view for private business. These areas include education, health care, social protection of the population, ensuring environmental safety, development of transport and territorial infrastructure, and a number of others aimed at the production of public goods. Also, the public sector contributes to the implementation of fundamental scientific research, implementation of projects to ensure the country's defense capability and information security. In addition, there are strategic sectors for the state's economy where business interference is simply unacceptable, namely the gas and oil industry, electric power, railway transport, postal service, etc. it is In these sectors that the state sector of the economy prevails, which indicates its important role in the entire system of the national economy. Currently, the national economy of any state is a complex socio-economic system, the main elements of which are the public sector, the business sector and households. In a market economy, the role of the state is twofold: on the one hand, it is a participant in economic processes, and on the other, it is a «supra-economic regulator» [2, p. 7].

We believe that in the current conditions of economic development, the functions of the public sector can be classified as follows:

1. The legal protection function is designed to ensure the protection of existing social and economic relations in society.

2. The regulatory function provides for a set of corrective measures implemented by public sector entities aimed at creating favorable factors for the development of the national economy.

3. The entrepreneurial function is aimed at effective use of state property, as well as obtaining a certain effect from its ownership or disposal.

4. The distribution function is a created division of wealth between the subjects of economic relations, as well as the distribution of resources between actors of the public sector for the production of public goods.

5. The redistributive function is the transfer of financial resources or material goods from one subject of the national economy to another through various types of state instruments and socio-economic mechanisms.

6. The social function is aimed at ensuring the quality of life of the population, the introduction of «social innovations» and the development of human capital.

7. The stabilization function is designed to support and develop market relations, conduct state antitrust policy, create conditions for the normal functioning of the national economy system, and develop and adopt measures aimed at eliminating «market failures» in a timely manner.

In our opinion, the functions of the public sector are largely determined by the nature of the state itself and its public purpose, that is, not only by providing conditions for sustainable socio-economic development of the country, but also meeting the vital needs of each person living on its territory. The contents of the functions of the public sector in each country of the world has its own national specifics and is exposed to transformational change. It is largely determined by the level of social development, the role and place of the state in the international arena, the country's competitiveness, as well as a number of external and internal factors, that is, a set of political, socio-economic, environmental and other social problems.

Thus, the public sector of the economy is a necessary element of the national economy system. The main task of the public sector is to preserve and increase the national wealth of the country, as well as ensure sustainable economic growth. Especially important is the role of the state during the development of crisis phenomena in the economy, when it guarantees the fulfillment of social obligations to citizens and supports private business. In modern conditions, the public sector is an integral, integrated and independent socio-economic system within the national economy and is characterized by a multiple set of socio-economic processes

occurring in it. Such a public sector system is a rather complex, multi-faceted economic phenomenon, as well as an objective unity and a complex of naturally related various elements, the functioning of which is aimed at economic growth.

References

1. Alyokhin E.V., Atyashkin I.A. The State sector of the Russian Federation as a special Institute of economic activity // Theory and practice of social development. 2017. No. 1. Pp. 96-98.
2. Bochkov A.A., Ivanitsky D.K., Dudnik T.A. Public sector Economics: studies. manual; under the General editorship of P. F. Paramonov. Krasnodar: kgau, 2014. 190 p.
3. Kozhevina O.V. Foreign practice of using organizational models of efficiency management in the public sector of the economy // Fundamental research. 2014. No. 11 (part 9). Pp. 2027-203.
4. Kononkova N.P. On the issue of the state sector of the economy // Bulletin of the Moscow University. Series 6. Economics: science. journal. 2011. No. 2. Pp. 37-45.
5. Makarenko O.S. Structure and prospects of development of the state sector of the Russian economy // Bulletin of the Volgograd state University. Series 3: Economics. Ecology. 2016. No. 1(34). 115-122.
6. Nosova S.S. Economic theory: textbook. 4th ed., revised. Moscow: KNORUS, 2017. 792 p.
7. Slezko L.V. Problems of optimization of the state sector of economy // Vestnik Universiteta (State University of management). 2014. No. 16. Pp. 68-73.
8. Economics: Textbook. 3rd ed., Rev. and DOP. / Under. ed. d-RA Ekon. Sciences, Professor A.S. Bulatov. Moscow: Ekonomist, 2004. 896 p.

JURISPRUDENCE

ПРОГНОЗУВАННЯ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ПОДАЛЬШОГО РОЗВИТКУ ФІНАНСОВО-ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ МЕДИЧНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПОЛІЦЕЙСЬКИХ

Дрозд С.М.

Національна академія внутрішніх справ, здобувач наукового ступеня доктора філософії (кандидата наук)

FORECASTING AND PROSPECTS FOR FURTHER DEVELOPMENT OF FINANCIAL AND LEGAL REGULATION OF POLICE HEALTH CARE

Drozd S.

National Academy of Internal Affairs, a competitor of the scientific degree of doctor of philosophy (PhD)

Анотація

У статті досліджуються питання розвитку фінансово-правового регулювання медичного забезпечення поліцейських. Автором викладено низку ризиків до яких може призвести недостатній рівень фінансування медичного забезпечення поліцейських, а також систематизовано заходи державної політики, що забезпечать мінімізацію таких ризиків. Розкрито сутність правової категорії «фінансування медичного забезпечення поліцейських». У прикінцевій частині статті окреслено перспективи подальшого розвитку фінансово-правового регулювання медичного забезпечення поліцейських.

Abstract

The article deals with the development of financial and legal regulation of police health care. The author outlines a number of risks that may result in insufficient funding for police health care, as well as systematized public policy measures to minimize such risks. The essence of the legal category «financing of medical support of police» is revealed. The final part of the article outlines the prospects for the further development of financial and legal regulation of police health care.

Ключові слова: охорона здоров'я, фінансування, медичне забезпечення поліцейських, регулювання, медична допомога, медичні послуги.

Keywords: healthcare, financing, medical care for police officers, regulation, medical care, medical services.

Постановка проблеми. Система охорони здоров'я є суспільним благом, а її ефективність визначається не лише тим, наскільки раціонально використовуються її ресурси, а й тим, наскільки існуючий механізм її фінансування дозволяє досягати вищих суспільних цілей. До таких цілей зокрема відносять:

- забезпечення доступності медичного обслуговування;
- мінімізація нерівності доступу до ресурсів охорони здоров'я;
- відповідність системи нагальним потребам населення у лікуванні та догляді;
- зростання консолідації суспільства внаслідок солідарного фінансування;
- підвищення рівня соціальної інклюзії.

Аналіз останніх досліджень сучасного стану фінансово-правового регулювання медичного забезпечення поліцейських, свідчить про неналежний рівень такого регулювання та фактично мінімальне втручання держави у вирішення подібного роду питань.

Викладені у статті проблеми знайшли своє часткове відображення у роботах І.Г. Андрушенка, М.О. Булах, В.І. Глухової, Д.О. Гомон, С.М. Гончарука, А.І. Когут, О.О. Коломієць та ін.

Мету статті можна сформулювати як визначення сучасного стану та прогнозування перспектив подальшого розвитку фінансово-правового регулювання медичного забезпечення поліцейських.

Виклад основного матеріалу. Зауважимо, що показники прогресивності та ефективності впроваджуваних реформ повинні включати в себе кількісні індикатори, що свідчать про збільшення доступності медичних послуг, підвищення їх якості та покращення умов роботи лікарів та медичного персоналу. До таких можуть бути віднесені:

- скорочення частки видатків малозабезпечених верств населення на медичні послуги та медикаменти;
- збільшення доступності вузькоспеціалізованої медичної допомоги та вартісної діагностики;
- збільшення звернень до медичних закладів за спеціалізованою допомогою та підвищення рівня вакцинації;
- скорочення смертності від захворювань, лікування яких є вартісним;
- зменшення захворюваності та збільшення тривалості життя;
- підвищення рівня задоволеності пацієнтів;
- зростання доходів медичних працівників.

В той же час, до найпоширеніших проблем у сфері медичного забезпечення в нашій державі слід віднести:

- підвищена міграція працівників медичної сфери, насамперед, через низький рівень заробітної плати;

- дефіцит професійних навичок працівників медичної сфери у зв'язку з плінністю кадрів;

- незадовільне робоче середовище (застаріле обладнання та устаткування, відсутність необхідних лікарських засобів навіть для надання невідкладної медичної допомоги тощо) [1, с. 235].

Відповідно до вимог Закону України «Про державні фінансові гарантії надання медичних послуг та лікарських засобів» за рахунок коштів Державного бюджету України окремо здійснюється фінансове забезпечення програм громадського здоров'я, заходів боротьби з епідеміями, проведення медико-соціальної експертизи, діяльності, пов'язаної з проведенням судово-медичної та судово-психіатричної експертиз, та інших програм у галузі охорони здоров'я, що забезпечують виконання загальнодержавних функцій.

Держава гарантує безоплатне надання медичної допомоги у державних та комунальних закладах охорони здоров'я за епідемічними показаннями. Держава також гарантує безоплатне проведення медико-соціальної експертизи, судово-медичної та судово-психіатричної експертизи, патологоанатомічних розтинів та пов'язаних з ними досліджень у порядку, встановленому законодавством [2]. У цьому зв'язку зазначимо, що недостатній рівень фінансування медичного забезпечення поліцейських, може спровокувати низку ризиків, зокрема:

- відмова частини населення від користування платними чи частково оплачуваними медичними послугами, призведе до погіршення стану здоров'я населення, збільшення числа людей з хронічними захворюваннями, в тому числі і поліцейських;

- порушення принципу справедливості у доступі до медичної допомоги за умови, що рівень платежів та доплат буде надто високим відносно середніх доходів населення;

- збільшення адміністративних витрат на налагодження і підтримку роботи системи пільг, знижок та виключень, спрямованих на забезпечення доступності медичних послуг для соціально незахищених верств населення;

- зниження ефективності поточних неофіційних витрат на медичні послуги, які несуть домогосподарства у випадку, якщо держава не встановить високих стандартів медичного обслуговування чи не зможе забезпечити ефективний контроль над коштами, які будуть надходити до системи охорони здоров'я з офіційних джерел після проведення реформи;

- посилення сегрегації на ринку медичних послуг у випадку якщо приватні та неприбуткові лікарні та амбулаторії не будуть допущені до надання послуг (з подальшим державним відшкодуванням їх вартості) на тих самих умовах, на яких будуть діяти державні та муніципальні заклади;

- ризик скорочення державних зобов'язань з надання найбільш соціально значимих послуг –

охорона материнства, дитинства, медичне обслуговування інвалідів та осіб похилого віку.

Наголосимо, що фінансування медичного забезпечення поліцейських включає комплекс взаємопов'язаних управлінських та організаційно-практичних заходів, спрямованих на своєчасне (оперативне), повне та безперервне отримання органами та підрозділами Національної поліції України медичної допомоги із запровадженням лікувально-профілактичних, санітарно-гігієнічних, протиепідемічних заходів, а також проведення медичної підготовки поліцейських.

Крім того, очікується, що значних фінансових ресурсів потребуватиме оновлена система державного управління масштабною галуззю, якою є відомча система медичного забезпечення поліцейських. З одного боку, між відомчими закладами охорони здоров'я повинна бути конкуренція, з іншого – в жодному разі не можна сподіватися, що впровадження «ринкових механізмів» у галузі медичного забезпечення поліцейських автоматично призведе до підвищення ефективності використання коштів. Ринок медичних послуг ніколи не буде «ринком» у загальному розумінні цього слова через те, що споживач на «ринку» не має повної інформації про якість надання медичних послуг та конкурентних перевагах медичних продуктів особисто для нього, а вибір медичних закладів як постачальників медичних послуг для більшості населення обмежений територіальним фактором, що є таким самим вагомим аспектом доступності, як і прийнятна вартість. З метою мінімізації таких ризиків слід здійснити наступні заходи державної політики:

- згідно з рекомендаціями Всесвітньої організації охорони здоров'я [3] доля прямих платежів населення повинна бути знижена до 15-20 % від загальних обсягів фінансування системи охорони здоров'я з метою зниження ризику малозабезпеченості для населення, яке в певний момент часу потребує медичної допомоги;

- запровадження механізмів послаблення негативного впливу завищених платежів на користування медичними послугами представниками малозабезпечених верств населення. Наприклад: створення системи пільгових платежів для осіб з низькими доходами, створення та наповнення фінансових пулів, спрямованих на медичне забезпечення неплатоспроможних осіб, встановлення максимальних сум річних видатків на платежі для осіб з хронічними захворюваннями тощо;

- розробка та запровадження механізму державно-приватного партнерства в організації роботи медичних закладів з метою підвищення ефективності використання ресурсів. Фінансовий аналіз результатів діяльності медичних закладів, що беруть участь в проектах державно-приватного партнерства в різних країнах, свідчить про те, що при застосуванні цього методу організації їх роботи відбувається підвищення якості медичного обслуговування одночасно зі зниженням витрат на медичні послуги [4, с. 198; 5, с. 12];

– забезпечення рівності доступу населення до медичних послуг для реалізації принципу соціальної справедливості. Таким чином, з солідарної системи повинно бути виведене користування спеціальними медичними закладами, доступ до яких надається за категоріальною ознакою. Для збереження пілґ для тих категорій громадян, які користуються нині медичним обслуговуванням на спеціальних умовах, повинно бути забезпечене професійне страхування;

– запровадження моніторингу ефективності реформи охорони здоров'я за допомогою кількісних індикаторів, що свідчать про збільшення доступності медичних послуг, підвищення їх якості та покращення умов роботи лікарів та медичного персоналу [6].

Насамкінець, як **висновок**, слід наголосити, що до перспектив подальшого розвитку фінансово-правового регулювання медичного забезпечення поліцейських можна віднести:

- підвищення ефективності нормативно-правового регулювання діяльності системи медичного забезпечення поліцейських;
- внесення необхідних змін до відповідних законодавчих та нормативно-правових актів;
- формування дієвої системи управління медичним забезпеченням поліцейських;
- удосконалення організаційно-штатної структури медичного забезпечення поліцейських;
- підвищення якості надання медичної допомоги та лікування поліцейських;
- удосконалення фінансового забезпечення та медичного постачання відомчих закладів охорони здоров'я;
- розроблення та затвердження стратегії розвитку відомчої системи медичного забезпечення поліцейських;

– напрацювання та запровадження медичних стандартів надання первинної та вторинної медичної допомоги;

– підвищення якості кадрового забезпечення відомчої системи охорони здоров'я поліцейських;

– організація та проведення науково-практичного форуму (конференції, семінару, круглого столу тощо), присвяченого саме проблемам медичного забезпечення поліцейських.

Список літератури

1. Андрущенко І.Г. Особливості діяльності спеціальних підрозділів міліції у медицині // Науковий вісник Київського національного університету внутрішніх справ, № 5, 2005.

2. Про державні фінансові гарантії медичного обслуговування населення / Закон України від 19 жовтня 2017 року № 2168-VIII, ВВР, 2018, № 5, ст.31.

3. Доклад о состоянии здравоохранения в мире, 2010 г. Финансирование систем здравоохранения: путь к всеобщему охвату населения медико-санитарной помощью / Всемирная организация здравоохранения : [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://www.who.int/whr/2010/ru/>.

4. Кузнецов И.В. Зарубежный опыт государственно-частного партнерства (США, Европа, Канада) // Журнал «Экономические науки», № 8 (93), 2012.

5. Варнавский В.Г. Государственно-частное партнерство в здравоохранении: международный опыт // Журнал «Управление здравоохранением», № 1, 2010.

6. Коломієць О.О. Система охорони здоров'я в Україні: недоліки організації та ризики реформування: [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://ev.fmm.kpi.ua/article/download/135920/132896>

MEDICAL SCIENCES

ПРИМЕНЕНИЕ КРИТЕРИЙ КАЧЕСТВА ЖИЗНИ ДЛЯ ОЦЕНКИ ЭФФЕКТИВНОСТИ НОВОЙ МЕТОДИКИ <<ПРЕНАТАЛ - МИКС>> У БЕРЕМЕННЫХ

Мурадян А.Е.

*Армянский Государственный институт физической культуры и спорта
Кафедра кинезиологии. ассистент*

Мардиан М.А.

д.м.н. профессор

*Ереванский государственный медицинский университет им. Мх. Гераци
Кафедра общественного здоровья и организация здравоохранения*

APPLICATION OF LIFE QUALITY CRITERIA FOR EVALUATING THE EFFICIENCY OF THE NEW METHOD <<PRENATAL - MIX>> IN PREGNANT WOMEN

Muradyan A.,

*Armenian State Institute of Physical Culture and Sport
Department of Kinesiology. Assistant*

Mardiyani M.

*Yerevan State Medical University Mx Heratsi
Department of Public Health and Health Organization*

Аннотация

Было проведено исследование и анализ эффективности разработанного нами комплексного метода терапии <<Пренатал Микс>> у беременных женщин с болями в поясничном отделе позвоночника с целью купирования болевого синдрома.

Проведен сравнительный анализ интенсивности боли и ее влияние на качество жизни беременных по опроснику Освестри (Oswestry Disability Index. ODI). до и после применения методики <<Пренатал Микс>>.

По результатам опросника Освестри:

- до начала эксперимента у 51.9% ± 9.6 (n=14. при p<0.05) был беременных результат 0-20% –минимальное нарушение. у 44.4% ± 9.6 (n=12. при P<0.05) беременных результат 21-40% -умеренное нарушение. у 3.7 ± 3.6 % (n=1. при P>0.05) результат 41-60% - сильное нарушение.

- после окончания курса применения методики <<Пренатал Микс>>: у 96.3% ± 3.6 (n=26. t=4.4; P<0.05) беременных был результат 0-20%- –минимальное нарушение. у 3.7% ± 3.6 (n=1. при P>0.05) 21-40% - умеренное нарушение.

В результате текущего исследования получены предварительные данные об эффективности применения данного комплекса у беременных женщин. Результаты показали достоверное снижение интенсивности боли. а в некоторых случаях. полное устранение болевого синдрома в области спины в период беременности. также повышение показателей качества жизни (p<0.05).

Abstract

We conducted a study and analysis of the effectiveness of the complex method of therapy <<Prenatal Mix>> in pregnant women with pain in the lumbar spine in order to relieve the pain syndrome.

A comparative analysis of the intensity of pain and its impact on the quality of life of pregnant women was conducted using the Oswestry Disability Index (ODI). before and after the application of the method <<Prenatal Mix>>.

Based on the results of the Oswestry questionnaire:

- before the experiment. 51.9% ± 9.6 (n=14. p<0.05) pregnant women had a result 0-20% - minimal disability. 44.4% ± 9.6 (n=12. p<0.05) of pregnant women had a result 21-40% - moderate disability. and 3.7± 3.6% (n=1. p>0.05) had a result 41-60% - severe disability.

- after the end of the course of application of the <<Prenatal Mix>> method: 96.3% ± 3.6 (n=26. t=4.4; P<0.05) pregnant women had a result of 0-20% - - minimal violation. 3.7% ± 3.6(n=1. with P> 0.05) 21-40% - moderate violation.

As a result of the current study were obtained preliminary data on the effectiveness of this complex in pregnant women. The results showed a significant decrease in pain intensity. and in some cases. complete elimination of lower back pain during pregnancy. as well as an increase in quality of life indicators (p<0.05).

Ключевые слова: Беременность, боль в пояснице; качество жизни, пренатал фитнес, лечебная физкультура.

Keywords: Pregnancy, lower back pain, quality of life, prenatal fitness, physical therapy.

Актуальность темы исследования: Здоровье женщины, матери и ребенка является основным и объективным показателем здоровья населения, поэтому охрана здоровья женщины представляется одной из приоритетных задач государства [2].

Современная медицина уверена - ничто так не вредит женщине, особенно в период вынашивания ребенка, как постоянное пребывание в одном статичном положении (сидя или лежа). Если беременность протекает нормально, то спортивный образ жизни поможет решить много важных задач.

Боли в пояснице связанные с беременностью - частая жалоба среди беременных женщин. Это может потенциально оказать негативное влияние на качество их жизни.

Данные популяционных исследований свидетельствуют о том, что почти 50% беременных женщин на разных сроках гестации страдают болевым синдромом в спине [7]. Это приводит к серьезным изменениям в повседневной жизни. Боль мешает выполнять элементарные действия, такие как приседания, подъем туловища с кровати и иное, а также влияет на эмоциональное состояние, снижает сексуальную активность, приводит к нарушениям сна.

У 25% беременных женщин боли в спине приводят к серьезным проблемам со здоровьем, при этом некоторые из них утрачивают трудоспособность уже в первом-втором триместрах, а у 8% это приводит к инвалидности различной степени тяжести [3].

Боль в пояснице может проявляться либо болью в тазовом поясе между задним подвздошным гребнем и ягодичной складкой, либо болью в пояснице над и вокруг поясничного отдела позвоночника.

Связанные с беременностью боли в пояснице чаще всего делятся на 3 категории в зависимости от местоположения. Это боль в поясничном отделе позвоночника (LP), боль в задней части таза (PPP) или комбинация этих двух [6].

Источник боли следует диагностировать и дифференцировать на ранней стадии. Соответствующее лечение направлено на уменьшение дискомфорта и влияния на качество жизни беременной женщины.

Здоровье является неотъемлемой частью качества жизни беременных женщин.

Для повышения показателей здоровья необходимо внедрения в практическое акушерство новых медицинских знаний и технологий. Это обуславливает необходимость поиска новых критериев для оценки состояния здоровья беременных женщин, которые бы адекватно отражали состояние ее физического, психологического и социального функционирования во время беременности. Таким критерием является оценка уровня качества жизни (КЖ) [1].

Исправить ситуацию поможет грамотно подобранный и согласованный с врачом режим тренировок. Фитнес способствует выработке гормонов счастья и удовольствия (серотонин, эндорфин), что позволяет оставаться в хорошем расположении

духа и замечать только положительные моменты беременности.

Таким образом, в настоящее время актуально разработка и применения новых методик для профилактики и лечения болевых синдромов в нижней части спины у беременных женщин, особенно с учетом необходимости формирования здорового образа жизни и повышение качества жизни.

Цель исследования: Оценка эффективности влияния <<Пренатал-Микс>> комплекса на болевой синдром в поясничном отделе позвоночника и на качество жизни беременных с помощью применения опросника Освестри.

Задачи исследования:

1. Разработка и применение комплекса упражнений фитнес дисциплин <<Пренатал - Микс>> и оценка динамику купирования болевого синдрома под действием комплекса <<Пренатал - Микс>> у беременных;

2. Оценка эффективности влияния данного комплекса на болевой синдром в поясничном отделе позвоночника и на качество жизни беременных с помощью применения опросника Освестри (Oswestry Disability Index, Oswestry Low Back Pain Disability Questionnaire) [5]

Материалы и методы: В экспериментальном исследовании приняли участие 27 беременных в возрасте 21-40 лет.

Было проведено динамическое наблюдение 27-и беременных в период 2-го и 3-го триместров. Все беременные были под наблюдением гинекологов, у 26 беременных течение беременности была нормальная, без осложнений или сопутствующих заболеваний.

У одной беременной был диагноз дорсопатия (деструктивно-дегенеративное заболевание позвоночника, спондилез грудного и поясничного отделов позвоночника, Th2-Th9 дискоз, остеохондроз, нестабильность поясничного отдела позвоночника).

Тренировки проводились 3 раза в неделю, длительность- 55 минут, по принципу групповых и индивидуальных занятий. Курс длился от 3-х до 6 месяцев.

Занятия и исследования проводились в <<Клубе фитнеса и лечебной физкультуры для беременных>> при спортивно-оздоровительном центре <<Multi Wellness Center>> (г. Ереван, Армения).

Разработанный нами комплекс <<Пренатал-Микс>> - это сочетание элементов лечебной физкультуры, плавания и фитнес дисциплин (йога, пилатес, флекс, фитбол, дыхательная гимнастика, аквааэробика, на тренажерном зале) для беременных. Комплекс разработан на основе рекомендаций *Американского колледжа акушеров и гинекологов (American College of Obstetrics and Gynecology (ACOG))* и международных стандартов фитнеса (EuropeActive – the European Health and Fitness Association (EHFA)).

Для пациентов с болями в спине разработан целый ряд шкал, важность которых для определения

результатов лечения в клинических исследованиях не вызывает в настоящее время сомнений [4].

В наших исследованиях для анализа данных был применен опросник Освестри - широко применяемая шкала для оценки степени нарушения жизнедеятельности, обусловленного патологией позвоночника. Он включает 10 вопросов.

Для каждого раздела максимальный балл равен 5. Если отмечен первый пункт – это 0 баллов, если последний – 5.

Индекс ответов (ODI) равен сумме баллов 10 ответов, умноженной на 2:

$$ODI = (\text{_____}) \times 2 = \text{_____} \%$$

Научная новизна работы - в современном системном подходе к разработке и изучению роли комплексного применения фитнес дисциплин и лечебной физкультуры на течение беременности, влияние физической активности на интенсивность болевого синдрома в нижней части спины и качество жизни беременных женщин.

Доказано снижение интенсивности или полное купирование болевого синдрома при выполнении комплекса <<Пренатал-Микс>>, также повышение качества жизни у беременных.

0-20% Минимальное нарушение	Можно выполнять все виды жизнедеятельности; даны рекомендации по подниманию предметов, сидению и движению; лечение не назначается;
21-40% умеренное нарушение	Испытываются значительный БС и трудности при сидении, стоянии, поднимании предметов; отмечаются затруднения в выполнении повседневных занятий, поездках, возможна нетрудоспособность; сексуальная жизнь, самообслуживание и сон практически не нарушены; назначают консервативное лечение;
41-60% Сильное нарушение	БС является основной проблемой, затруднена жизнедеятельность; выполняется полное обследование для выявления причин и назначения грамотного комплексного лечения;
61-80% Инвалиды	Значительно снижены все сферы жизнедеятельности;
81-100%	Пациенты, как правило, прикованы к постели либо аггравируют свои симптомы

Рисунок 1. Интерпретация результатов опросника Освестри [5].

Результаты исследований: У всех беременных после окончания курса занятий в разные сроки было отмечено снижение интенсивности болевого синдрома. У 14.8% (n=4) беременных субъективное снижение интенсивности болевого синдрома было зарегистрировано через 2 недели, у 33.3% (n=9) – через месяц, у 44.4% (n=12) - через 3 месяца, регулярных занятий и только у 7.4% (n=2) снижение интенсивности боли было зарегистрировано в более поздние сроки - через 5 месяцев (в данном случае также отмечено не регулярное посещение занятий).

По результатам опросника Освестри до начала эксперимента:

- У 51.9% ±9.6 (n=14, при p<0.05) беременных был результат 0-20% – минимальное нарушение, при котором можно выполнять все виды жизнедеятельности; даны рекомендации по подниманию предметов, сидению и движению; лечение не назначается;

Личный вклад - разработка и апробация комплекса тренировочных методик, относящаяся к спортивно-оздоровительным технологиям (лечебная физкультура и фитнес дисциплины) предназначенные для беременных.

В ходе исследований был проведен сравнительный анализ боли в поясничном отделе позвоночника, показателей качества жизни по опроснику Освестри до и после применения комплекса.

Опросник Освестри был заполнен до начала применения комплекса и после окончания курса занятий (через 3-6 месяцев – исходя из индивидуальных особенностей организма, срока и течения беременности, физической подготовленности беременной). Мы собрали данные о показателях функциональной инвалидности, которые оценивались по Индексу инвалидности Освестри (ODI). Работа выполнена в дизайне проспективного сравнительного открытого исследования.

Базовые и последующие оценки Oswestry сравнивались с использованием парного t-критерия.

По полученным данным можно сделать следующие выводы (рис. 1)

- У 44.4% ±9.6 (n=12, при P<0.05) беременных результат 21-40% – умеренное нарушение, при котором испытываются значительный БС и трудности при сидении, стоянии, поднимании предметов; отмечаются затруднения в выполнении повседневных занятий, поездках, возможна нетрудоспособность; сексуальная жизнь, самообслуживание и сон практически не нарушены; назначают консервативное лечение;

- У 3.7 ±3.6% (n=1, при P>0.05) беременных результат 41-60% – сильное нарушение, при котором БС является основной проблемой, затруднена жизнедеятельность; выполняется полное обследование для выявления причин и назначения грамотного комплексного лечения.

По результатам опросника Освестри после окончания курса применения методики <<Пренатал Микс>>: у 96.3% ±3.6 (n=26, t=4.4; P<0.05) беременных был результат 0-20% – минимальное нарушение, у 3.7% ±3.6 (n=1, при P>0.05) 21-40% - умеренное нарушение (таблица 1.)

Таблица 1.

Данные по опроснику Освестри (10 вопросов) до и после применения методики <<Пренатал-Микс>>

	0-20 %		21-40 %		41-60 %	
	n	P ± m	n	P ± m	n	P ± m
До исследования	14	51.9% ±9.6*	12	44.4% ±9.6*	1	3.7% ±3.6**
После исследования	26	96.3% ±3.6*	1	3.7% ±3.6**	0	0

*P<0.05. ** P>0.05

По анализу результатов раздела <<Интенсивность боли>> получены следующие результаты.

До применения комплекса <<Пренатал-Микс>> 66.7±9.1 (n=18. P<0.05) беременных отметили пункт 2 (1 балл). 33.3% ±9.1 (P<0.05) - пункт 3 (2 балла). После применения комплекса 74% (n=20) беременных отметили пункт 1 (0 балла). 25.9 ±8.4 (n=7. t=3.4; P<0.05) – пункт 2 (1 балл) (таблица 2).

Таблица 2.

Данные по опроснику Освестри по интенсивности боли (пункт 1) до и после применения методики <<Пренатал-Микс>>

	0 балла В настоящий момент у меня нет боли.		1 балл В настоящий момент боль очень лёгкая		2 балла В настоящий момент боль умеренная.	
	n	%	n	%	n	%
До исследования	0	0	18	66.7 ±9.1*	9	33.3% ±9.1*
После исследования	20	74.1 ±8.4*	7	25.9 ±8.4*	0	0

*P<0.05. ** P>0.05

Выводы:

1. Учитывая высокую частоту болевого синдрома в поясничном отделе позвоночника во время беременности. необходимы более масштабные исследования. чтобы проверить возможности профилактики и лечения в более широких слоях населения и внести вклад в улучшение здоровья женщины.

2. Здоровый образ жизни. включающий рекомендуемые уровни физической активности во время беременности. может способствовать улучшению течения беременности. профилактики и снижения интенсивности болей в нижней части спины. также повышению качества жизни.

3. Исследование с применением специально разработанного метода <<Пренатал-Микс>> (комплексного применения фитнес и лечебной физкультуры) показало эффективность при наличии болей в поясничном отделе позвоночника в течение беременности.

4. Исследование также подчеркивает важность предполагаемых комплексов физической активности для повышения качества жизни беременных женщин.

Список литературы

1. Клименко. Г.Я. Исследование качества жизни беременных женщин как новый интегральный показатель оценки состояния здоровья / Г.Я. Клименко [и др.] // Успехи соврем. естествознания. 2010. – № 9. – С. 131–133.

2. Рылова О.В. Влияние различных методов дородовой подготовки на течение беременности. качество жизни и психоэмоциональный статус женщин: автореферат дис. кандидата медицинских наук: (14.00.01)/ Рылова Ольга Викторовна; [Место защиты: Сам. гос. мед. ун-т]. — Самара. 2009. — 28 с.

3. Сулова Г.А., Гайдуков С.Н., Ваганова Я.А., Заузолкова Е.К. Эффективность применения методов медицинской реабилитации во время беременности с целью купирования болевого синдрома в спине. вызванного дорсопатиями // Современные проблемы науки и образования. – 2016. – № 6 [http://www.science-education.ru/ru/article/view?id=25950]

4. Deyo R.A., Battie M., Beurskens A.J. et al. Outcome measures for low back pain research. A proposal for standardized use // Spine. 1998. Vol. 23. P. 2003-2013.

5. Fairbank. J.C. The Oswestry Disability Index / J.C. Fairbank. P.B. Pynsent // Spine. –2000. –Vol. 25. №25. –P. 2940-2952.

6. Gutke A. Östgaard C. Öberg B. Association between muscle function and low back pain in relation to pregnancy. J Rehabil Med. 2008; 40:304–311.

7. M.H. Davenport [et al.] Exercise for the prevention and treatment of low back, pelvic girdle and lumbopelvic pain during pregnancy: a systematic review and meta-analysis // Br. J. Sports Med. – 2019. – Vol. 53. – P. 90-98.

HYGIENIC CONDITION OF THE ORAL CAVITY IN PATIENTS WITH GENERALIZED PARODONTAL DISEASES, ASSOCIATED WITH ANOREXIA NERVOSA**Reshetnyk L.,***Department of Dentistry, Institute of Postgraduate Education, PhD student***Antonenko M.,***Head of Department of Dentistry, Institute of Postgraduate Education, Bogomolets National Medical University***Zelinskaya N.***Department of Dentistry, Institute of Postgraduate Education, associate professor***Abstract**

Diseases of parodontal tissues occupy a leading place in the structure of dental diseases. Early diagnosis of the initial degree of generalized parodontitis (GP) is an effective way of secondary prevention. This is due to the complexity of understanding the etio-pathogenetic mechanisms of the development generalized parodontal diseases (GPD) and the high association of them with a number of diseases of the internal organs and systems with common points of contact between interdependence and mutual influence, in particular with anorexia nervosa (AN). Recently, the incidence of AN has increased significantly and poses a serious state, social, psychological and medical problem.

Aim. To establish the frequency of hygienic status of the oral cavity in patients with generalized parodontal diseases, associated with anorexia nervosa.

Materials and methods. Methods – clinical, radiological, hygienic (PMA, Green-Vermillona index and GI bleeding index) and statistical. Materials. The main - (M_1) group consisted of 13 patients with generalized chronic catarrhal gingivitis (GCCG) with AN; the M_2 subgroup included 45 people with generalized parodontitis (GP), I-II degree, chronic course of AN. The comparative (C_1) group consisted of 41 people with GCCG without underlying pathology, and the C_2 subgroup included 12 people with GP, I-II degree, chronic course without AN. Control group - 30 practically healthy persons without pathology from internal organs and systems and with intact parodont.

Results. It was found that the highest number of patients with unsatisfactory oral hygiene was observed in patients with GP, I-II degree, chronic course and AN - $M_2 < M_1 < C_1 < C_2$.

The lowest percentage of patients with satisfactory oral hygiene was observed in patients with GPD in AN, the same tendency was observed in patients with GP, I-II degree, chronic course - $M_1 < C_1 < C_2 < M_2$.

Conclusions. Thus, hygienic condition of the oral cavity in patients with generalized parodontal diseases, associated with anorexia nervosa was established.

Keywords: generalized parodontal diseases, generalized parodontitis, oral cavity, anorexia nervosa, hygienic condition.

Background. Diseases of parodontal tissues, including generalized parodontitis (GP), consistently occupy one of the leading places in the structure of dental diseases [1, p. 15]. Thus, according to recent epidemiological studies, the prevalence of GP is 60-100% with a persistent tendency to increase the frequency of GP in young and employable people with gender and population preferences [2, p. 11]. This circumstance causes serious concern of state, social, medical and scientific institutions [3, p. 29].

Despite the increase in dental culture of the population, which has been trending lately and prompts the early treatment of patients, the result of treatment of generalized parodontal diseases (GPD) is often unsatisfactory. [4, p. 56]. This is due to some extent because of the complexity of understanding the etio-pathogenetic mechanisms of development of these diseases, and the high association of GPD with a number of diseases of the internal organs and systems with common points of contact between interdependence and mutual influence [5, p. 32; 6, p.84].

A great number of researchers point to the high probability of pathogenetic communication of GPD with endocrine pathology, systemic diseases of human connective tissue, infraction vitamin, protein and lipid

metabolism, emphasizing the thesis of associativity, affiliation and, even, the comorbidity of these diseases in patients with such basic pathology [7, p. 53; 8, p.15].

Recently, the incidence of AN has increased significantly and poses a serious state, social, psychological and medical problem [9, p. 61; 10, p. 37]. According to WHO in the general population, the prevalence of AN ranges from 0.37 to 1.0 per 100,000 population, with a frequency of 0.9- 4.3% in women and 0.3% in men and tends to increase significantly [11, p. 44; 12, p.73]. A particularly high risk of death was found with critically low body weight and later onset [13, p. 91; 14, p.27].

In the literature there are practically no data characterizing the hygienic condition of the oral cavity in patients with generalized parodontal diseases, associated with anorexia nervosa.

The aim of the research was to establish the frequency of hygienic condition of the oral cavity in patients with generalized parodontal diseases, associated with anorexia nervosa.

Materials and methods. The main - (M_1) group consisted of 13 patients with generalized chronic catarrhal gingivitis (GCCG) with AN; the M_2 subgroup included 45 people with generalized parodontitis (GP), I-II degree, chronic course of AN. The comparative

(C₁) group consisted of 41 people with GCCG without underlying pathology, and the C₂ subgroup included 12 people with GP, I-II degree, chronic course without AN. Control group - 30 practically healthy persons without pathology from internal organs and systems and with intact periodontal. Methods – clinical (according to the systematics of parodontal diseases after M.F. Danilevsky, 1994), radiological, hygienic (PMA, Green-Vermilliona index and GI bleeding index) and statistical (SPSS STATISTICA 6.0 and MS Excel 2010 (license number K9366093I 2016) were used. Statistical analysis of the data included the calculation of mean values, standard deviation, and mean error).

The research was carried out in compliance with the principles of bioethics and the rights of the patient in accordance with the Helsinki Declaration (2000) and the Fundamentals of Ukrainian legislation on health care (1992).

The results of research. To determine the role and place of oral hygiene in patients with GPD and AN, it was considered appropriate to analyze the data in patients with satisfactory and unsatisfactory oral health.

Data of the hygienic condition of the oral cavity in patients with GPD and AN are presented in fig. 1, 2.

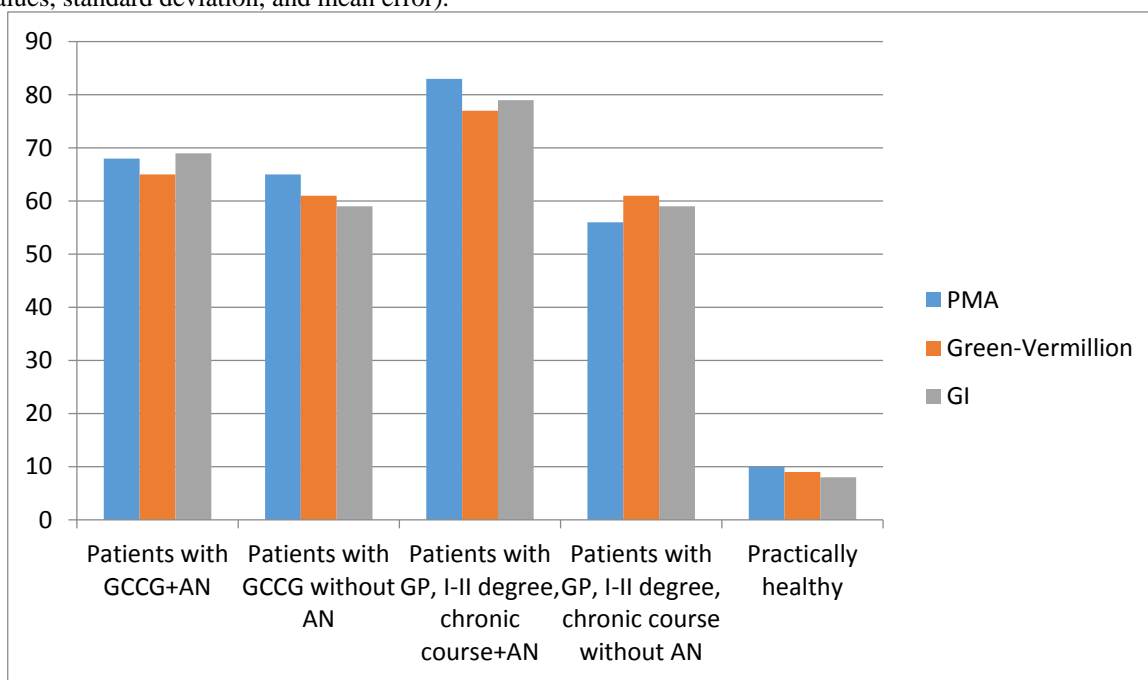

Fig. 1 - Frequency of unsatisfactory condition of the oral cavity in patients with GPD and AN

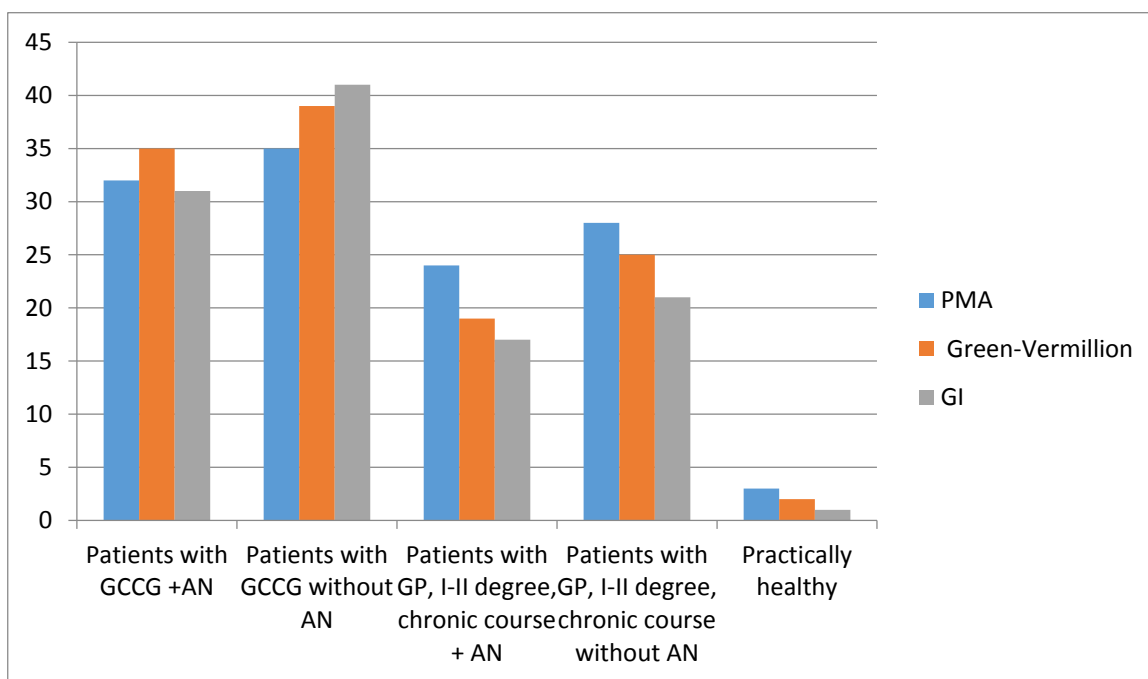

Fig. 2

Frequency of satisfactory condition of the oral cavity in patients with GPD without underlying pathology AN

As a result of the research, we found that the highest percentage of unsatisfactory oral hygiene in its indicators (PMA, Green-Vermillona index and GI bleeding index) was generally observed in the group of patients with GPD and AN and was $68-83 \pm 1.1$, $65-77 \pm 1.5$, $69-79 \pm 1.3\%$ respectively.

Detailing indices of unsatisfactory oral hygiene in the main (M_1 - patients with GCCG with AN) and comparative groups (C_1 - patients with GPD without basic pathology), no significant differences were found between the hygiene indices (fig. 1).

The final analysis of the frequency of unsatisfactory oral hygiene in patients with both main M_2 and comparative groups C_2 with GP, I-II degree, chronic course was significantly different from these parameters in patients in M_1 , C_1 subgroups (fig. 1). It should be noted that the most significant changes were observed in patients affiliated with basic pathology and amounted to 83 ± 2.3 , 77 ± 3.1 , $79 \pm 1.8\%$, respectively.

Indicators of the frequency of unsatisfactory oral hygiene in the control group differed significantly in the main (M_1 , M_2 subgroups) and comparative (C_1 , C_2 subgroups) groups and were in terms of PMA, Green-Vermillon and bleeding index GI 10 ± 1.3 , 9 ± 1.5 , $8 \pm 1.2\%$, respectively (fig. 1).

Data on the frequency of satisfactory condition of the oral cavity in patients with GPG are presented in fig. 2.

It was found that the highest percentage of patients with satisfactory oral hygiene was noted in the C_1 subgroup (patients with GCCG), while in patients with the M_1 subgroup (patients with GCCG with AN), this proportion was significantly lower. Thus, according to PMA, Green-Vermillona index and GI bleeding index, this frequency in the C_1 group was 35 ± 1.9 , 39 ± 2.3 , $41 \pm 1.8\%$, respectively, while in patients of the $O1$ group it was determined in 32 ± 2.1 , 35 ± 1.7 , $31 \pm 1.3\%$ of cases.

It was noted that the lowest percentage of people with satisfactory oral health was observed in the M_2 group (fig. 2).

Indicators of the frequency of satisfactory oral hygiene in the control group were significantly different from those in the main (M - patients with GPD with AN), and in the comparative (C - patients with GPD without underlying pathology) groups and were in terms of PMA, Green-Vermillon and GI bleeding index 3 ± 1.9 , 2 ± 1.5 , $1 \pm 1.6\%$, respectively (fig. 2).

Conclusions. Thus, as a result of the research, the highest number of patients with unsatisfactory oral hygiene was observed in patients with GPD associated with AN.

It was found that the highest number of patients with unsatisfactory oral hygiene was observed in patients with GP, I-II degree, chronic course and AN - $M_2 < M_1 < C_1 < C_2$.

The lowest percentage of patients with satisfactory oral hygiene was observed in patients with GPD in AN, the same tendency was observed in patients with GP, I-II degree, chronic course - $M_1 < C_1 < C_2 < M_2$.

References

1. Pavlenko O.I., Antonenko M.Yu., Sidel'nikov P.V. Planuvannia likuval'no-profilaktychnoi dopomohy khvorym z heneralivzhoanym parodontytom na osnovi otsinky ryzyku urazhennia parodonta [Planning of medical and preventive care for patients with generalis on a periodontal disease based on the evaluation of the risk of periodontal disease] *Sovremennaia stomatohyia*, 2009, №1, pp. 56-60. [in Ukrainian].
2. Ohlrich E.J. The immunopathogenesis of periodontal disease / E.J. Ohlrich, M.P. Cullinan, G.J. Seymour // *Aust. Dent. J.* – 2009. – Vol. 54, Suppl. 1. – P. 2–10.
3. Braga V., Gatti D., Rossini M. et al. Bone turnover markers in patients with osteogenesis imperfecta. *Bone*. 2004;34(6):1013–1016.
4. Hoek H.W. Incidence, prevalence and mortality of anorexia nervosa and other eating disorders. *Curr Opin Psychiatry*. 2006 Jul;19(4):389-94.
5. El Ghoch M., Milanese C., Calugi S., Pellegrini M., Battistini N.C., Dalle Grave R. Body composition, eating disorder psychopathology, and psychological distress in anorexia nervosa: a longitudinal study. *Am J Clin Nutr*. 2014 Apr;99(4):771-8. doi: 10.3945/ajcn.113.078816.
6. Arcelus J., Witcomb G.L., Mitchell A. Prevalence of eating disorders amongst dancers: a systemic review and meta-analysis. *Eur Eat Disord Rev*. 2014 Mar;22(2):92-101. doi: 10.1002/erv.2271.
7. Zaina F., Pesenti F., Persani L., Capodaglio P., Negrini S., Polli N. Prevalence of idiopathic scoliosis in anorexia nervosa patients: results from a cross-sectional study. *Eur Spine J*. 2018 Feb;27(2):293-297. doi: 10.1007/s00586-017-5181-9.
8. Jagielska G.W., Przedlacki J., Bartoszewicz Z., Racicka E. Bone mineralization disorders as a complication of anorexia nervosa - etiology, prevalence, course and treatment. *Psychiatr Pol*. 2016;50(3):509-20. doi: 10.12740/PP/59289.
9. Mustelin L., Silén Y., Raevuori A., Hoek H.W., Kaprio J., Keski-Rahkonen A. The DSM-5 diagnostic criteria for anorexia nervosa may change its population prevalence and prognostic value. *J Psychiatr Res*. 2016 Jun;77:85-91. doi: 11016/j.jpsychires.2016.03.003.
10. Goh K.H., Lee E.L. Prevalence of abnormal liver function tests and comorbid psychiatric disorders among patients with anorexia nervosa and eating disorders not otherwise specified in the anorexia nervosa DSM-IV criteria. *Singapore Med J*. 2015 Sep;56(9):488-92. doi: 10.11622/smedj.2015132.
11. Hofman M., Landewé-Cleuren S., Wojciechowski F., Kruseman A.N. Prevalence and clinical determinants of low bone mineral density in anorexia nervosa. *Eur J Intern Med*. 2009 Jan;20(1):80-4. doi: 10.1016/j.ejim.2008.04.016.
12. Cleary B.S., Gaudiani J.L., Mehler P.S. Interpreting the complete blood count in anorexia nervosa. *Eat Disord*. 2010 Mar-Apr;18(2):132-9. doi: 10.1080/10640260903585540.
13. Spaulding-Barclay M.A., Stern J., Mehler P.S. Cardiac changes in anorexia nervosa. *Cardiol Young*. 2016 Apr;26(4):623-8. doi: 10.1017/S104795111500267X.
14. Gravina G., Milano W., Nebbiai G., Piccione C., Capasso A. Medical complications in anorexia and bulimia nervosa. *Endocr Metab Immune Disord Drug Targets*. 2018;18(5):477-488. doi: 10.2174/1871530318666180531094508.

ИЗУЧЕНИЕ РАЗМЕРНОЙ ТОЧНОСТИ ИСКУССТВЕННЫХ КОРОНОК, ИЗГОТОВЛЕННЫХ С ПОМОЩЬЮ CAD/CAM СИСТЕМЫ И 3D ПРИНТЕРА**Жулев Е.Н.,***Приволжский исследовательский медицинский университет, профессор, д.м.н.***Вокулова Ю.А.***Поликлиника № 2 Федеральной таможенной службы России, к.м.н.***STUDYING THE DIMENSIONAL ACCURACY OF ARTIFICIAL CROWNS MADE USING A CAD/CAM SYSTEM AND A 3D PRINTER****Zhulev E.,***Privolzhsky Research Medical University, Professor, M.D***Vokulova Yu.***Polyclinic No. 2 of the Federal customs service of Russia, Ph. D.***Аннотация**

Цель исследования – изучить размерную точность искусственных коронок, изготовленных с помощью 3D принтера Asiga Max UV и CAD/CAM-системы KaVo ARCTICA по цифровым изображениям экспериментальной модели, полученным с помощью внутриротового сканера iTero Cadent. Для проведения эксперимента использовали программное обеспечение DentalCAD 2.2 Valletta и компьютерную программу MeshLab. Для статистического анализа полученных данных применяли непараметрический критерий Уилкоксона-Манна-Уитни. На основании проведенных исследований мы пришли к выводу, что размерная точность искусственных коронок, изготовленных с помощью CAD/CAM-системы KaVo ARCTICA и 3D принтера Asiga Max UV статистически неразличима с уровнем значимости $p < 0,05$ (V-критерий = 33, $p = 1,000$).

Abstract

The aim of the study is to study the dimensional accuracy of artificial crowns made using the Asiga Max UV 3D printer and the KaVo ARCTICA CAD/CAM system from digital images of the experimental model obtained using the iTero Cadent intraoral scanner. The experiment was performed using the dental CAD 2.2 Valletta software and the Meshlab computer program. The nonparametric Wilcoxon-Mann-Whitney test was used for statistical analysis of the obtained data. Based on our research, we concluded that the dimensional accuracy of artificial crowns made using the KaVo ARCTICA CAD/CAM system and the Asiga Max UV 3D printer is statistically indistinguishable from the significance level of $p < 0.05$ (V-criterion = 33, $p = 1,000$).

Ключевые слова: цифровые оттиски, CAD/CAM, внутриротовой сканер, 3D печать, внутреннее прилегание искусственных коронок.

Keywords: digital impressions, CAD/CAM, intraoral scanner, 3D printing, the internal fit of crowns.

Введение. Фиксация временных реставраций является неотъемлемой частью протезирования несъемными ортопедическими конструкциями. В частности, временный протез защищает подготовленные зубы от бактерий полости рта и внешнего воздействия, формирует десневой контур прорезывания, препятствует передвижению зубов при длительном протезировании. К традиционным способам изготовления временных реставраций относятся лабораторный метод создания временного протеза зубным техником из акриловой пластмассы и клинический метод изготовления по силиконовому ключу из композитной пластмассы [1]. В настоящее время стабильные временные реставрации могут быть спроектированы и изготовлены с использованием подхода компьютерного проектирования и автоматизированного производства с помощью CAD/CAM систем и 3D принтеров [3]. Предыдущие исследования сообщали о размерной точности временных реставраций, полученных с помощью фрезерных станков [2, 4, 5, 6,]. На данный

момент имеется мало данных о точности временных протезов, изготовленных с помощью 3D принтеров, что и явилось обоснованием необходимости проведения дальнейших исследований в этом направлении.

Цель исследования – изучить размерную точность временных искусственных коронок, изготовленных с помощью 3D принтера Asiga Max UV и CAD/CAM-системы KaVo ARCTICA по цифровым изображениям экспериментальной модели, полученным с помощью внутриротового сканера iTero Cadent.

Материалы и методы исследования. Для изучения размерной точности временных искусственных коронок, изготовленных с помощью 3D принтера и CAD/CAM-системы, нами была разработана специальная схема проведения исследования (рис. 1), в которой была использована экспериментальная модель с подготовленными на ней под искусственные коронки 11 зубами с циркулярным уступом в виде желоба.

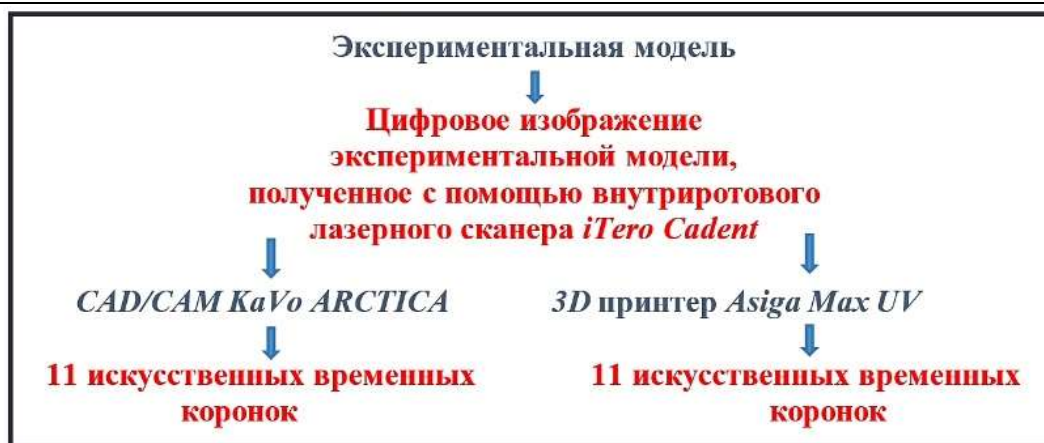

Рис. 1. Схема проведения эксперимента

На первом этапе с помощью внутриротового лазерного сканера iTero Cadent (США) (рис. 2А) было получено цифровое изображение экспериментальной модели (рис. 2Б). В программном обеспечении DentalCAD 2.2 Valletta проводили моделирование искусственных коронок.

Рис.2. А. Сканирование экспериментальной модели внутриротовым сканером iTero CADENT (США). Б. Цифровое изображение экспериментальной модели

На втором этапе из полиметилметакрилата VITA CAD-Temp monocolor в фрезерно-шлифовальном станке KaVo ARCTICA Engine были изготовлены 11 временных искусственных коронок. На третьем этапе с помощью 3D принтера Asiga Max UV были получены 11 искусственных коронок из биологически совместимого микронаполненного гибридного материала NextDent C&B MFH.

Далее с помощью лабораторного оптического сканера KaVo ARCTICA AutoScan получали цифровые изображения экспериментальной модели и всех полученных в ходе исследования временных искусственных коронок. В программном обеспечении KaVo multiCAD каждое полученное цифровое изображение разрезали с сохранением 11 изображений виртуальных искусственных коронок.

В компьютерной программе MeshLab проводили совмещение цифрового изображения культи зуба экспериментальной модели с цифровыми изображениями искусственных коронок, полученных с помощью CAD/CAM-системы KaVo ARCTICA и 3D принтера Asiga Max UV (рис. 3).

Совмещение цифровых изображений в компьютерной программе MeshLab осуществляется автоматически. После наложения двух цифровых изображений, программа рассчитывает «медиану расстояний» между цифровыми объектами. Алгоритм сравнения в компьютерной программе MeshLab состоит в следующем. Случайным образом выбирается достаточно большое число точек на двух цифровых изображениях равное числу вершин в одной из моделей. Для каждой точки одного цифрового изображения перебираются точки другого виртуального изображения для определения ближайшей. Расстояние между этими двумя точками запоминается. Среди всех запомненных расстояний в программе MeshLab автоматически рассчитывается медиана расстояний между двумя цифровыми изображениями. В приложении к нашему исследованию размерная точность искусственных коронок тем больше, чем меньше значение «медианного расстояния» между цифровыми изображениями после их совмещения. Результаты измерений занесли в таблицы для последующего статистического анализа.

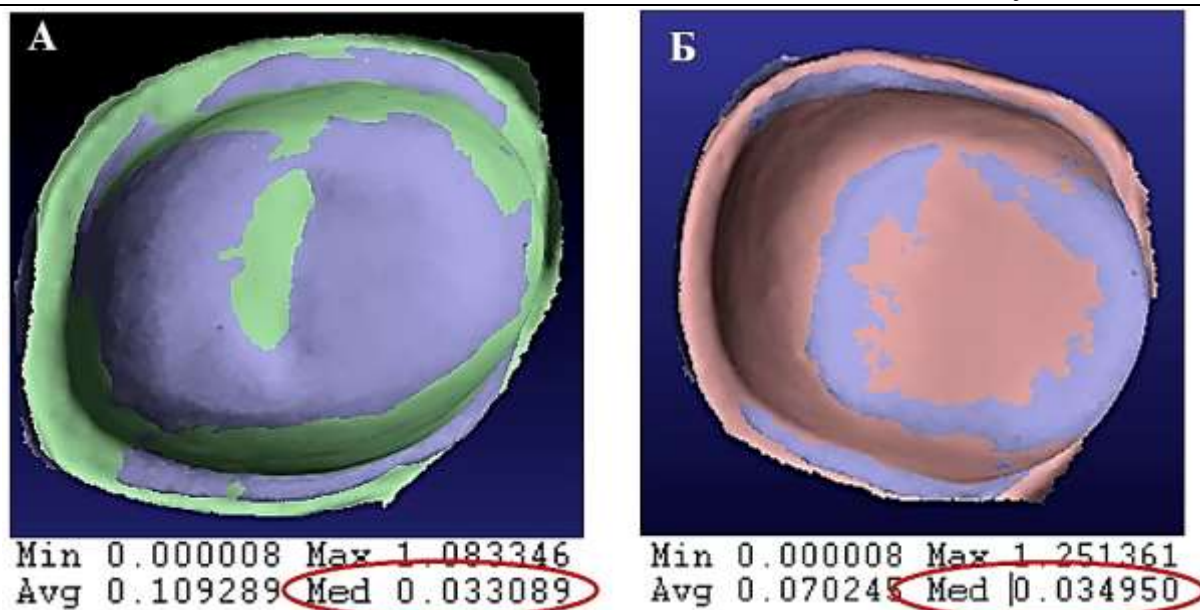

Рис. 3. Рабочее окно программы MeshLab с совмещенными цифровыми изображениями. А - Значение медианного расстояния между цифровым изображением культи зуба 3.7 экспериментальной модели и цифровым изображением искусственной коронки, изготовленной с помощью CAD/CAM-системы KaVo ARCTICA (Med 0,033089 мм). Б - Значение медианного расстояния между цифровым изображением культи зуба 3.7 экспериментальной модели и цифровым изображением искусственной коронки, изготовленной с помощью 3D принтера Asiga Max UV (Med 0,034950 мм)

Результаты и их обсуждение. Результаты измерения медианного расстояния между цифровым изображением экспериментальной модели и цифровыми изображениями искусственных коронок, извлеченных разными методами, представлены в таблице 1.

Таблица 1.

Результаты измерения медианного расстояния между цифровым изображением экспериментальной модели и цифровыми изображениями искусственных коронок, извлеченных разными методами, мм (n – количество искусственных коронок)

n	Метод изготовления искусственных коронок	
	CAD/CAM	3D принтер
1	0,033941	0,034103
2	0,037933	0,029825
3	0,031235	0,023094
4	0,033581	0,035652
5	0,031372	0,028755
6	0,041195	0,039406
7	0,038284	0,041733
8	0,036140	0,034279
9	0,030952	0,033089
10	0,029282	0,030588
11	0,024948	0,039387
Среднее значение	0,033533	0,033628

Визуальный анализ гистограмм (рис. 4) и описательные статистики (таблица 2) позволяют качественно оценить характеристики распределения средних значений величины медианного расстояния. На основании этих данных мы сделали вывод о том, что распределения значений признаков в обеих группах отличаются от нормального (наблюдается ярко выраженная асимметрия, мультимодальность). Кроме того, сравниваемые группы являются связанными, т.к. все искусственные коронки были изготовлены для одной экспериментальной модели, но разными методами. В связи с этим, для анализа данных применяли непараметрический V-критерий Уилкоксона-Манна-Уитни для связанных выборок. Анализ проводился в программной среде R, предназначенной для статистической обработки данных и работы с графикой. В данном исследовании в качестве критического был принят уровень значимости $p=0,05$.

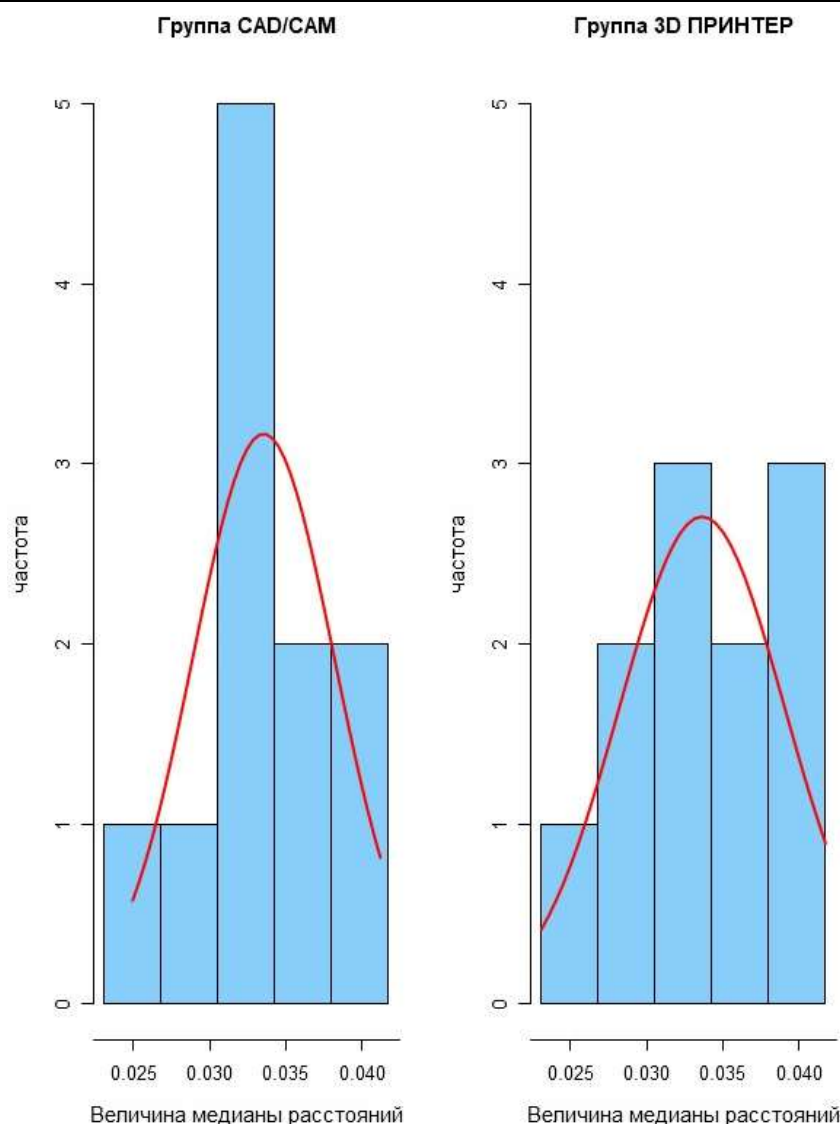

Рис.4. Гистограммы распределения значений признака «Величина медианы расстояний»

Таблица 2.

Описательные статистики распределения значений величины медианы расстояний (n – количество искусственных коронок)

Метод изготовления искусственных коронок	n	Среднее ± стандартное отклонение	Медиана	Минимум	Максимум	25-й процентиль	75-й процентиль	Стандартная ошибка среднего
CAD/CAM	11	0,03353 ± 0,004647	0,03358	0,02495	0,0412	0,03109	0,03704	0,001401
3D принтер	11	0,03363 ± 0,005438	0,0341	0,02309	0,04173	0,03021	0,03752	0,00164

Нами было выявлено, что среднее значение медианного расстояния между цифровым изображением культы экспериментальной модели и цифровыми изображениями искусственных коронок, изготовленных с помощью CAD/CAM-системы KaVo ARCTICA, составляет 0,034 мм. Среднее значение медианного расстояния между цифровым изображением культы экспериментальной модели и цифровыми изображениями искусственных коронок,

изготовленных с помощью 3D принтера, также составляет 0,034 мм. Эти данные позволили нам сделать вывод о том, что размерная точность временных искусственных коронок, изготовленных с помощью современных цифровых технологий (внутриротовое лазерное сканирование, CAD/CAM-система, 3D принтер) статистически не-

различима с уровнем значимости $p < 0,05$ (V-критерий Уилкоксона для связанных выборок=33, $p=1,000$).

Заключение. Результаты нашего исследования свидетельствуют о высокой размерной точности временных искусственных коронок, изготовленных с помощью современных цифровых технологий (CAD/CAM-систем и 3D принтеров), имеют большое практическое значение и являются перспективной основой для дальнейших клинических исследований в этом направлении.

Список литературы

1. Ортопедическая стоматология: национальное руководство / под ред. И.Ю. Лебедева, С.Д. Арутюнова, А.Н. Ряховского. – Москва: ГЭОТАР-Медиа; 2016.
2. Разработка и внедрение цифровых технологий при ортопедическом лечении с применением

несъемных протезов зубов: автореферат дис. ... кандидата медицинских наук: 14.01.14 / Вокулова Юлия Андреевна; [Место защиты: Твер. гос. мед. акад.]. - Нижний Новгород, 2017. - 22 с.

3. Шустова В.А., Шустов М.А. Применение 3D-технологий в ортопедической стоматологии. Санкт-Петербург: СпецЛит; 2016.

4. Kim C.M., Kim S.R., Kim J.H., Kim H.Y., Kim W.C. Trueness of milled prostheses according to number of ball-end mill burs. J Prosthet Dent 2016;115:624-629.

5. Kirsch C., Ender A., Attin T., Mehl A. Trueness of four different milling procedures used in dental CAD/CAM systems. Clin Oral Investig 2017;21:551-558.

6. Bosch G., Ender A., Mehl A. A 3-dimensional accuracy analysis of chairside CAD/CAM milling processes. J Prosthet Dent 2014;112:1425-31.

PEDAGOGICAL SCIENCES

ІНФОРМАЦІЙНО-КОМУНІКАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ У ПРОФЕСІЙНІЙ ПІДГОТОВЦІ МАЙБУТНІХ ВИКЛАДАЧІВ ПРОФЕСІЙНОГО НАВЧАННЯ В ГАЛУЗІ ТРАНСПОРТУ

Погорєлов М.Г.

*ДВНЗ «Донбаський державний педагогічний університет»,
старший викладач*

INFORMATION AND COMMUNICATION TECHNOLOGIES IN THE PROFESSIONAL TRAINING OF PROSPECTIVE TEACHERS OF VOCATIONAL EDUCATION IN THE TRANSPORT INDUSTRY

Pohorielov M.

SHEI "Donbas State Pedagogical University", Senior Lecturer

Анотація

Статтю присвячено інформатизації системи фахової підготовки майбутніх викладачів професійного навчання в галузі транспорту, що є актуальною проблемою освіти в Україні. Досліджено поняття інформаційно-комунікаційних технологій та переваги їх використання в освітньому процесі вищої школи. Представлено аналіз наявного програмного забезпечення, розробленого для підготовки майбутніх фахівців у галузі транспорту.

Abstract

The article is devoted to informatization of the system of professional training of future teachers of vocational training in the transport industry, which is a topical issue of education in Ukraine. The concept of information and communication technologies and advantages of their use in the educational process of higher education are investigated. An analysis of existing software designed to train future transportation professionals is presented.

Ключові слова: професійна підготовка, інформаційно-комунікаційні технології, програмне забезпечення, педагогічний програмний засіб.

Keywords: vocational training, information and communication technologies, software, pedagogical software.

Постановка проблеми. На сучасному етапі розвитку суспільства особливо гостро стоїть проблема підготовки молодого покоління до використання інформаційно-комп'ютерних технологій (ІКТ) з метою розв'язання широкого кола актуальних побутових і виробничих завдань. Технологічний етап науково-технічного прогресу вимагає підвищення рівня професійної підготовки сучасного фахівця, формування у нього готовності до широкого застосування ІКТ, що забезпечує ефективність роботи в різних сферах людської діяльності.

Проведений аналіз психолого-педагогічних досліджень та вивчення практики підготовки фахівців у системі вищої педагогічної освіти свідчить про зростання актуальності питань, пов'язаних із підготовкою майбутніх викладачів професійного навчання у галузі транспорту до професійно-педагогічної діяльності з використанням сучасних ІКТ.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Нині ІКТ займають все більш вагомe місце в системі освіти загалом і професійної зокрема. Поява комп'ютерної техніки, програмних засобів різного призначення спричинили якісний розвиток освітнього процесу, трансформуючи всі його компоненти і розширюючи пізнавальні можливості суб'єктів навчання. Психолого-педагогічні проблеми використання ІКТ в освіті досліджуються у наукових працях таких відомих вітчизняних і зарубіжних учених, як: В. Биков, Р. Вільямс, Р. Гуревич, М. Жалдак, Г. Клейман, Є. Машбиць, О. Тихоміров, С. Яшанов й ін.

Під сучасними засобами ІКТ І. Роберт розуміє програмно-апаратні засоби та пристрої, що функціонують на базі мікропроцесорної й обчислювальної техніки, а також сучасних засобів і систем інформаційного обміну, що забезпечують операції зі збору, продукування, накопичення, зберігання, обробки та передачі інформації [6 **Ошибка! Источник ссылки не найден.**]. На думку окремих дослідників (О. Глазунова, В. Лапінський, М. Кадемія, М. Козяр М., Т. Рак), нові ІКТ навчання – це сукупність засобів і методів обробки даних, що забезпечують цілеспрямовану передачу, обробку, зберігання і відображення інформаційного продукту (даних, ідей, знань). При цьому ІКТ передбачають використання різних технічних засобів, центральне місце з-поміж яких займає комп'ютер [2; 3; 5 **Ошибка! Источник ссылки не найден.**].

До засобів ІКТ належить апаратне та програмне забезпечення: цифрова техніка; локальні обчислювальні мережі; пристрої введення-виведення інформації; засоби архівного зберігання великих обсягів даних; пристрої для перетворення інформації; засоби маніпулювання аудіовізуальною інформацією (мультимедіа); сучасні засоби зв'язку; системи штучного інтелекту; системи комп'ютерної графіки; програмні комплекси (мови програмування, транслятори, операційні системи, пакети прикладних програм) та ін. [1; 4; 6].

Як зазначалося вище, використання ІКТ в освітньому процесі уможлиблює:

– по-перше, новий специфічний вид навчальної діяльності – «розвивальне освітньо-інформаційне середовище», що поєднує властивості пізнавальної, комунікативної, ігрової, розумової та творчої діяльності;

– по-друге, використання ІКТ передбачає більш повне, глибоке управління процесом пізнання;

– по-третє, застосування ІКТ призводить до якісної трансформації навчально-пізнавальної діяльності на сучасних засадах, порівняно з традиційними методами навчання.

На думку В. Бикова і В. Лапінського, упровадження ІКТ в освітній процес – це початок системної перебудови всієї технології навчання, і передовсім кардинальна зміна діяльності суб'єктів освітнього процесу – викладача і студентів [1 **Юшибка! Источник ссылки не найден.**]. ІКТ, вважає Ю. Козловський [3], відрізняючись високим ступенем інтерактивності, сприяють створенню унікального освітньо-інформаційного середовища, необхідного для успішного розв'язання різного роду дидактичних завдань (пізнавальних, інформаційних, культурологічних та ін.). На думку науковця, використання ІКТ забезпечує широкі можливості для впровадження в освітній процес активних й інтерактивних методів навчання, зокрема: методу проєктів, навчання у співпраці, дискусії, рольові ігри й ін.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. У практиці підготовки майбутніх викладачів професійного навчання в галузі транспорту знайшли широке використання різні засоби ІКТ, особливе місце з-поміж яких займає прикладне (спеціальне) програмне забезпечення, яке є невід'ємною складовою змістового компоненту основних фахових дисциплін («Логістика», «Конструкція автомобіля», «Технічне обслуговування автомобіля», «Ремонт автомобіля», «Електричне та електронне обладнання автомобіля» та ін.). Дамо загальну характеристику цим програмним засобам (ПЗ) з погляду дидактичних можливостей їх використання в освітньому процесі.

Мета статті – проаналізувати наявне програмне забезпечення, розроблене для підготовки майбутніх викладачів професійного навчання в галузі транспорту.

Виклад основного матеріалу. «Альфа-Авто» – програмний пакет для забезпечення широкої підтримки бізнес-процесів у технічних центрах з обслуговування автомобілів, комплексної автоматизації обліку на підприємствах автомобільного бізнесу. Програмний засіб розроблений для автодилерів, автосалонів, автосервісів і станцій технічного обслуговування (СТО) автомобілів. Перевагою цього ПЗ є можливість розмежування прав доступу на рівні користувачів, форм уведення, звітів, таблиць, записів, що уможливило надійний захист комерційної інформації.

Програмний пакет «Альфа-Авто» містить такі два вузькоспеціалізовані модулі:

1) «Автозапчастини+Автосервіс» – програмний модуль для автосервісів, який надає змогу в автоматизованому режимі відстежувати весь виробничий цикл з ремонту автомобілів, а також володіє значним аналітичним блоком для обліку відомостей з продажу автозапчастин;

2) «Автосалон+Автозапчастини+Автосервіс» – програмний модуль, призначений для організації роботи автосалонів, які не лише займаються реалізацією автомобілів, а й виконують послуги з ремонту автомобільної техніки та здійснюють торгівлю запасними частинами (деталлями, комплектуючими та ін.). Крім цього, у програмі передбачений облік робіт з передпродажної підготовки автомобілів і їх тюнінгу.

Таким чином, за допомогою програмного пакету «Альфа-Авто» можна: 1) здійснювати оформлення замовлень та продаж автомобілів; 2) виконувати передпродажну підготовку автомобілів; 3) надавати послуги з ремонту та обслуговування автомобілів; 4) вести оптову та роздрібну торгівлю запасними частинами; 5) організувати роботу складу; 6) враховувати оплати та відслідковувати стан взаєморозрахунків із покупцями і постачальниками.

На рис. 1 зображено вікно програмного пакету «Альфа-Авто» для здійснення калькуляції робіт з ремонту автомобіля.

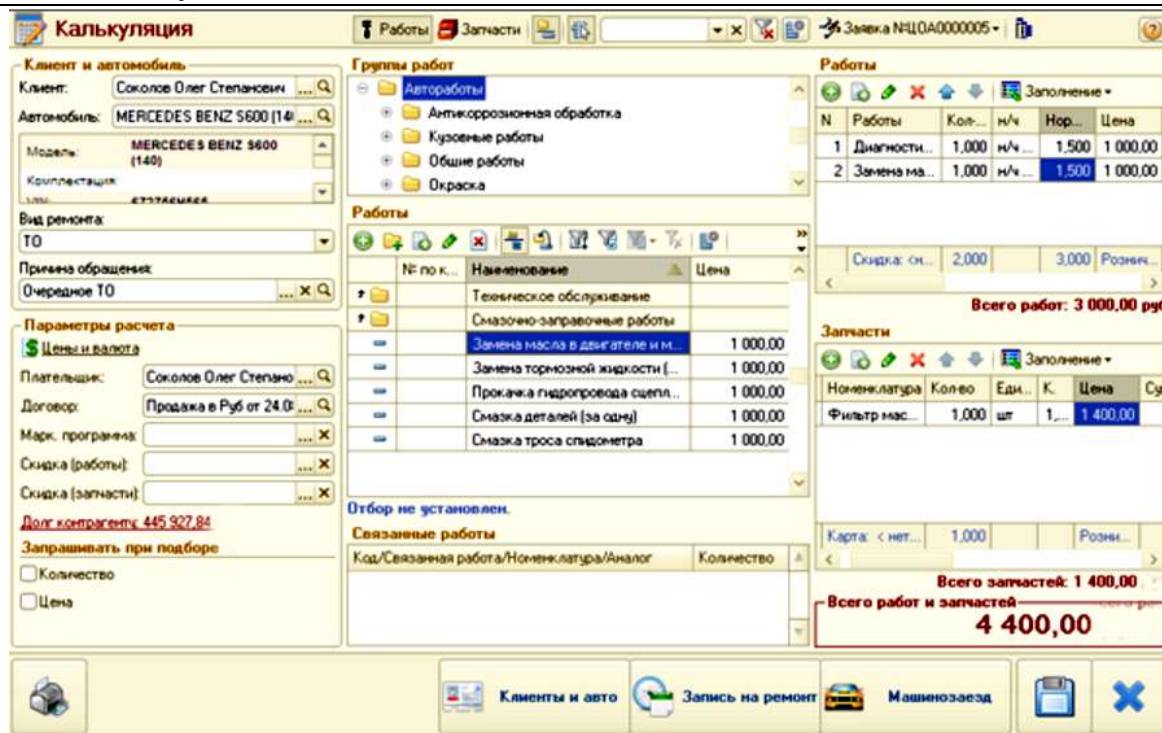

Рис. 1. Вікно програмного пакету «Альфа-Авто» у режимі «Калькуляція ремонту автомобіля»

Програмний пакет «Альфа-Авто» можна застосовувати при вивченні окремих тем таких навчальних дисциплін, як «Логістика», «Технічне обслуговування автомобіля», «Організація ТО та ремонту автомобілів» та ін.

«SilverDAT» – прикладний програмний засіб, призначений для визначення технології та вартості ремонту провідних марок автомобілів (Nissan, Toyota, Ford, Mitsubishi, Audi, Chevrolet, Opel, Honda, BMW, Mazda й ін.), а також нормативів щодо трудомісткості та часу, необхідного на виконання певних видів ремонтних робіт або технічного обслуговування.

Програмний засіб «SilverDAT» має такі особливості:

- містить базу ілюстрацій розбірних вузлів автомобілів для унаочнення всіх доступних ремонтних процедур; всі ілюстрації класифіковано за належністю до відповідної складової (частини) автомобіля: двигун, шасі (трансмісія, ходова частина, механізм керування), кузов;

- здійснює автоматичний облік і калькуляцію вартості усіх видів ремонтних робіт та технічного обслуговування, включаючи роботи, пов'язані з фарбуванням автомобіля або його окремих частин (бампер, крило, двері та ін.);

- дає змогу імпортувати й експортувати калькуляції в комплекті з усіма файлами та вкладеними фотографіями; при цьому файли можна копіювати на будь-який цифровий носій або відправляти електронною поштою;

- уможливило підтримку мережевої версії програми, що забезпечує одночасну роботу в мережі кількох користувачів, які ведуть загальний архів калькуляцій;

- характеризується простою інтеграцією з іншими видами програмного забезпечення.

Програмний пакет «SilverDAT» можна застосовувати при вивченні окремих тем таких навчальних дисциплін, як «Конструкція автомобіля», «Ремонт автомобіля», «Технічне обслуговування автомобіля», «Автомобільні експлуатаційні матеріали», «Організація ТО та ремонту автомобілів» та ін.

«AutoData» – спеціальна мультиінформаційна система, котра містить різноаспектні технічні відомості щодо ремонту та технічного обслуговування автомобілів провідних світових автовиробників.

В інформаційних базах програми зберігаються відомості про роботу двигунів (бензинових, дизельних), системи впрыскування палива, елементи регулювання сходження/розвалу коліс, розміщення привідних пасів, ланцюгів газорозподільних механізмів, налагодження кондиціонерів, електросхеми та ін.

Програма «AutoData» містить такі основні модулі:

1. «Технічне обслуговування» – містить перелік відомостей щодо регламенту технічного обслуговування автомобілів, обслуговування гальм, заміни моторних оли, обслуговування трансмісії, системи кондиціонування та ін.

2. «Силовий агрегат» – містить інформацію про управління двигуном, привід газорозподільного механізму, додаткові привідні паси, зчеплення, систему очищення відпрацьованих газів дизельного двигуна та ін.

3. «Шасі» – містить сукупність відомостей про антиблокувальні системи гальм, геометрію встановлення коліс, гальмо стоянки з електроприводом, систему контролю тиску в шинах та ін.

4. «Кузов і салон» – містить інформацію про подушки безпеки, процедуру програмування ключів, кондиціонування салону та ін.

5. «Електрообладнання» – містить перелік відомостей про акумуляторну батарею (послідовність від'єднання/приєднання), електросхеми, діагностичні коди несправностей, розташування електричних компонентів та ін.

Програма характеризується наявністю простого і зрозумілого інтерфейсу користувача з функцією багатомовності (можливий вибір української мови), володіє потужною довідковою базою (яка повністю доступна в режимах онлайн і offline), має зручну систему пошуку та відбору необхідної інформації за основними вузлами і механізмами автомобіля. Крім цього, у програму інтегровано словник-перекладач, зокрема й з підтримкою української мови, що забезпечує комфортну роботу для україномовних користувачів. Беззаперечною перевагою

програми «AutoData» є наявність мобільної версії для гаджетів на платформі Android, що робить її доступною для широкого кола користувачів, зокрема і студентів.

Використовуючи програмний засіб «AutoData», студенти мають змогу самостійно виявляти несправності автомобіля та намітити шляхи їх успішного усунення за допомогою оптимальної системи підказок. Таким чином, за функціонально-дидактичними можливостями програма «AutoData» подібна до електронного підручника, яким завжди можна скористатися для отримання необхідної інформації.

На рис. 2 подано вікно програми «AutoData», яке містить інформацію щодо заміни та регулювання зчеплення автомобіля BMW 5 Series.

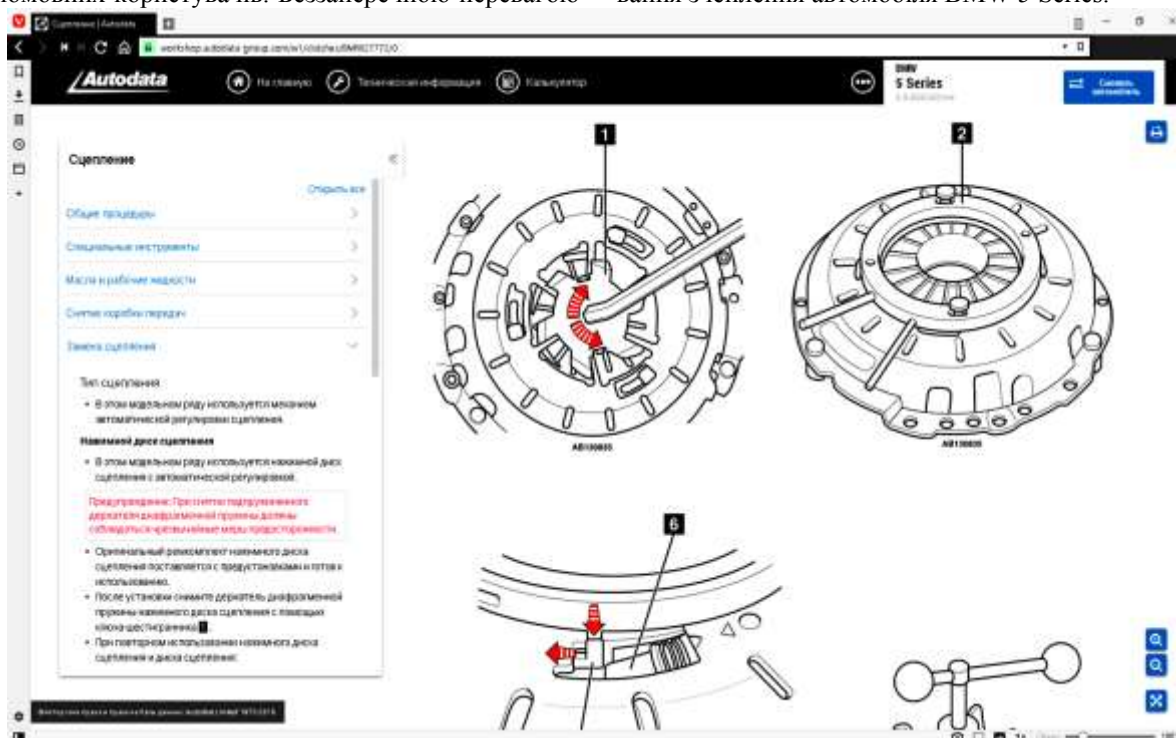

Рис. 2. Вікно програми «AutoData» у режимі «Силовий агрегат» («Зчеплення»)

Програмний пакет «AutoData» можна застосовувати при вивченні окремих тем таких навчальних дисциплін, як «Конструкція автомобіля», «Електричне та електронне обладнання автомобіля», «Діагностика автомобіля», «Ремонт автомобіля», «Технічне обслуговування автомобіля», «Паливна апаратура двигунів» та ін.

«Alldata Repair» – програмний засіб, який містить детальні інструкції щодо діагностики та ремонту різних марок автомобілів, електричні схеми, коди помилок і їх усунення, розрахунок нормо-годин, вартість запасних частин і ремонтних робіт та ін.

У програмі можна розрахувати витрати часу на виконання ремонту будь-яких деталей (вузлів, агрегатів) автомобіля, підібрати необхідні запчастини за їх номерами, ознайомитися з послідовністю проведення ремонтних операцій, схемами та детальними інструкціями.

Функціональні можливості програми розширюються завдяки підключенню додаткових баз даних, що містять інформацію про конкретні марки та моделі автомобілів за роками випуску.

Необхідно зазначити, що «Alldata Repair» володіє простим інтерфейсом користувача, зручною навігацією і швидким пошуком необхідної інформації в базах програми.

Важливо, що демонстраційна версія програмного засобу надається розробниками безкоштовно, шляхом заповнення відповідної форми на офіційному сайті.

На рис. 3 подано вікно програми «Alldata Repair», яке відображає детальну інструкцію щодо заміни стійки передніх лівих дверей автомобіля BMW 3 (E90) Sedan.

Програмний пакет «Alldata Repair» можна застосовувати при вивченні окремих тем таких навчальних дисциплін, як «Діагностика автомобіля», «Ремонт автомобіля», «Технічне обслуговування автомобіля», «Ремонт автомобільних кузовів», «Електричне та електронне обладнання автомобіля», «Логістика» та ін.

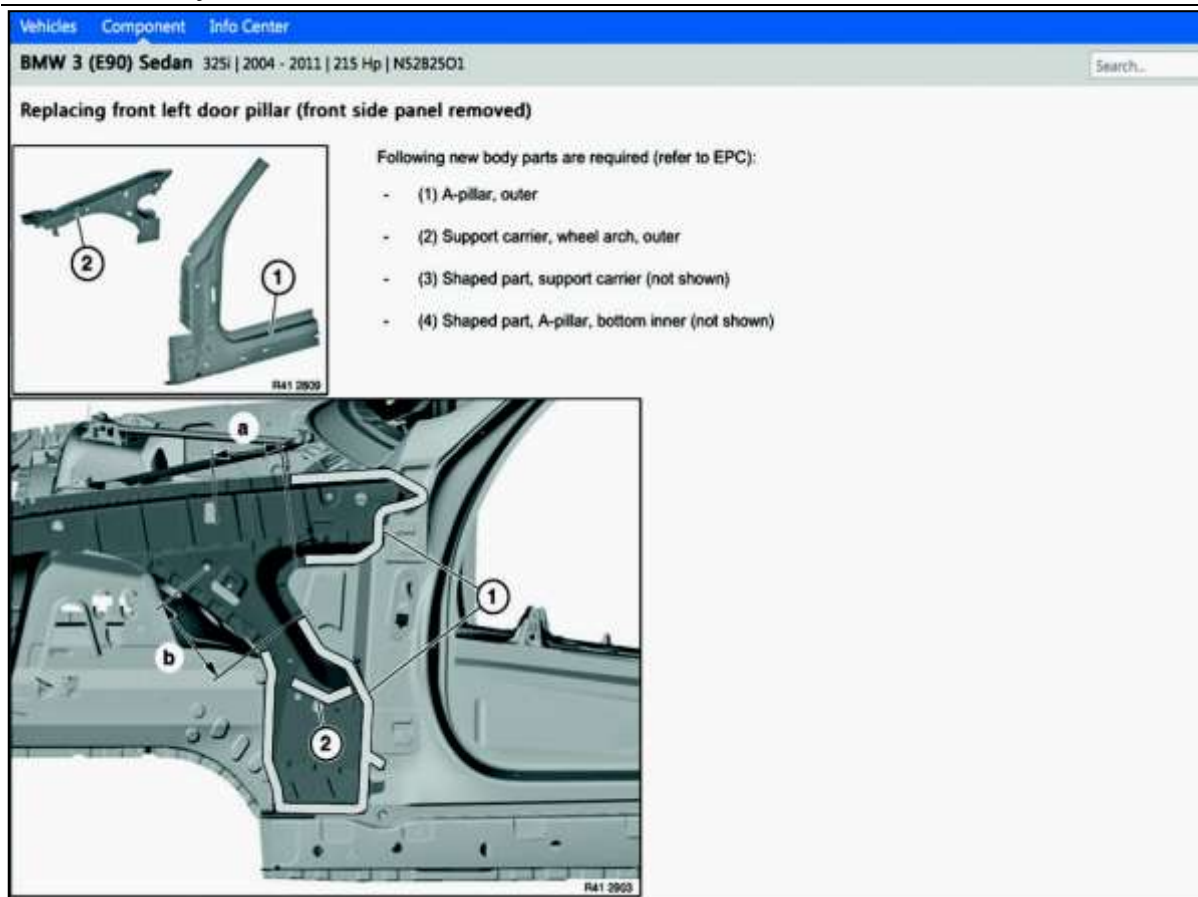

Рис. 3 Вікно програми «Alldata Repair»

У процесі вивчення фахових дисциплін (виконання лабораторних і практичних робіт) студенти спеціальності 015 «Професійна освіта (Транспорт. Експлуатація та ремонт автомобілів)» активно використовують прикладне програмне забезпечення для роботи з автосканером ELM327.

Автосканер ELM327 – це компактний електронний пристрій, призначений для проведення діагностики електронних систем автомобіля (рис. 4).

Сканер представляє собою діагностичний адаптер для зчитування інформації з електронного блоку управління автомобіля й усунення незначних несправностей. Сканер характеризується простотою використання та точними результатами діагностики, дає змогу виявити й усунути несправності автомобіля на ранній стадії та запобігти більш серйозних поломок і вартісному ремонту.

а)

б)

Рис. 4. Автосканер ELM327: а) з підтримкою протоколу обміну інформацією Bluetooth; б) з USB-кабелем

Автосканер ELM327 вставляється у спеціальний діагностичний роз'єм автомобіля для зв'язку з автокомп'ютером за протоколом OBD-II (On Board Diagnostic). Робота з автосканером здійснюється через спеціальний зчитувальний пристрій із встановленим діагностичним програмним забезпеченням. Таким пристроєм зазвичай може слугувати смартфон

(планшет) на системі Android, ноутбук або стаціонарний комп'ютер. Всі відомості діагностування передаються від сканера на смартфон чи інший цифровий пристрій через протокол обміну інформацією Bluetooth або USB-кабель.

Для роботи автосканера ELM327 використовується різноманітне програмне забезпечення, яке ві-

дрізняється передовсім простим інтерфейсом і широкими функціональними можливостями. Такі програми дають змогу налаштувати оптимальні параметри роботи автомобіля, проводити своєчасну діагностику несправностей. Дамо загальну характеристику найбільш поширеним програмним засобам для роботи з автосканером ELM327, які використовуються у процесі фахової підготовки майбутніх викладачів професійного навчання в галузі транспорту.

«DashCommand» – популярна мультиплатформна програма для діагностування OBD-II-сумісних автомобілів за допомогою автосканерів типу ELM327.

Серед сукупності параметрів автомобіля, які відображаються програмою, необхідно виокремити такі: оберти двигуна, в т.ч. розрахункові дані (середні показники, максимальні оберти та ін.); швидкість автомобіля; положення дросельної заслінки; положення педалей газу та гальма (у відсотках); витрата пального (середній показник, максимальний показник, поточний показник, економія паливно-мастильних матеріалів); розрахунок відстані та тривалості руху на залишковому пальному; робота газорозподільного механізму; подача охолоджувальної рідини; робота каталізатора; навантаження на двигун; показник тиску палива; загальний пробіг

автомобіля; розрахунок прискорення; розрахунок крутних моментів на окремих вузлах автомобіля; зчитування помилок; виявлення несправностей та ін.

«Torque» – програмний засіб для роботи з bluetooth-моделями автосканерів ELM327, який може слугувати повною альтернативою бортовому комп'ютеру автомобіля.

Програма дає змогу зберігати маршрути поїздки із показами всіх датчиків і витрат, проводити тести робочих пристроїв автомобіля, зчитувати та видаляти помилки з електронного блоку управління автомобіля тощо. Програмний засіб володіє російськомовним інтерфейсом із простими й інтуїтивно зрозумілими інструментальними засобами (командами, кнопками, піктограмами). Розробники постійно розширюють функціональні можливості програми, доповнюючи новими додатками (плагінами) для роботи з окремими марками автомобілів.

На рис. 5 подано головне вікно програми «Torque», що забезпечує користувачам можливість ознайомитися з необхідними параметрами автомобіля, зокрема здійснити діагностування й управління двигуном, переглянути журнал помилок, здійснити сканування бортового комп'ютера, провести тестування основних систем автомобіля та ін.

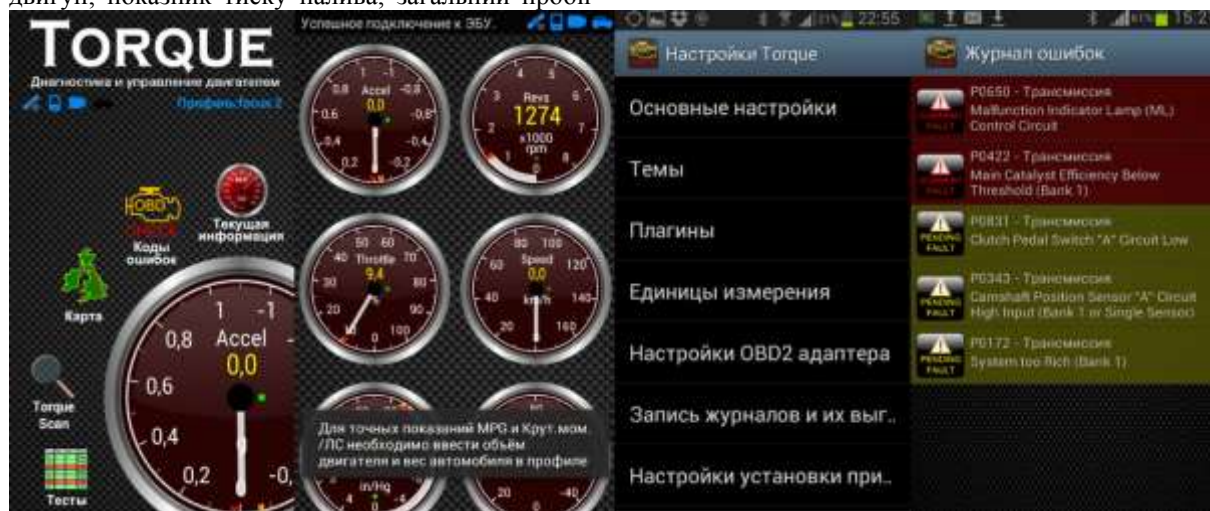

Рис. 5. Головне вікно програми «Torque»

У процесі фахової підготовки студентів спеціальності 015 «Професійна освіта (Транспорт. Експлуатація та ремонт автомобілів)», крім спеціалізованого прикладного програмного забезпечення, широко використовуються педагогічні програмні засоби (ППЗ) різного дидактичного спрямування: електронні підручники, електронні довідники і бази даних, системи тестового контролю навчальних досягнень та ін.

З-поміж оригінальних електронних підручників необхідно виокремити педагогічний програмний засіб «Будова й експлуатація тракторів та автомобілів», створений ТОВ «Компанія СМІТ». Цей програмний засіб містить навчальні відомості про будову, особливості експлуатації та технічне обслуговування окремих вузлів і систем сільськогоспо-

дарських тракторів й автомобілів (двигуна, трансмісії, органів керування, електронного обладнання та ін.). Демонстраційна версія педагогічного програмного засобу представлена на сайті розробника, де також можливе придбання повнофункціональної (персональної чи мережевої) версії програми, або on-line доступ (для зареєстрованих користувачів), який надає можливість роботи з ПЗ у будь-який зручний час та з будь-якого комп'ютера, підключеного до мережі Інтернет.

Зміст електронного підручника містить такі основні розділи: «Тракторні двигуни», «Основні відомості про трактори та автомобілі», «Кривошипно-шатунний механізм», «Газорозподільний механізм», «Система охолодження», «Система мащення», «Система живлення», «Система пуску»,

«Трансмiсія. Зчеплення», «Коробки передач. Проміжні з'єднання та карданні передачі», «Ведучі мости. Кінцеві передачі», «Ходова частина», «Робоче обладнання», «Механізми керування», «Допоміжне обладнання», «Електрообладнання тракторів і автомобілів». Крім цього, педагогічний програмний засіб пропонує лабораторний практикум, орієнтований на виконання студентами чотирьох лабораторно-практичних робіт, пов'язаних із обслуговуванням окремих вузлів та систем автомобілів і тракторів.

Електронний підручник характеризується простим інтерфейсом користувача, доступною навігацією між структурними елементами програми та навчальними відомостями, зрозумілою системою пошуку необхідної інформації, наявністю системи підказок тощо. Програмна оболонка уможливує надійність роботи як на окремому комп'ютері, так і

в локальній мережі (на декількох комп'ютерах) чи мережі Інтернет.

До переваг електронного підручника «Будова й експлуатація тракторів та автомобілів» необхідно віднести: чітку структурованість навчального матеріалу; логічний взаємозв'язок теоретичної і практичної частин; наявність інтерактивних моделей; широке використання статичної наочності (схеми, фотографії, графіки, креслення, таблиці та ін.); присутність мультимедійних елементів (відеоматеріали, звукові ряди, анімаційні об'єкти); словник термінів (глосарій); контрольний модуль (питання, практичні завдання, тести); наявність методичних рекомендацій для викладача і студентів та ін.

На рис. 6 подано вікно ППЗ «Будова та експлуатація тракторів та автомобілів», що містить анімаційну модель коробки передач вантажного автомобіля «ЗИЛ-130».

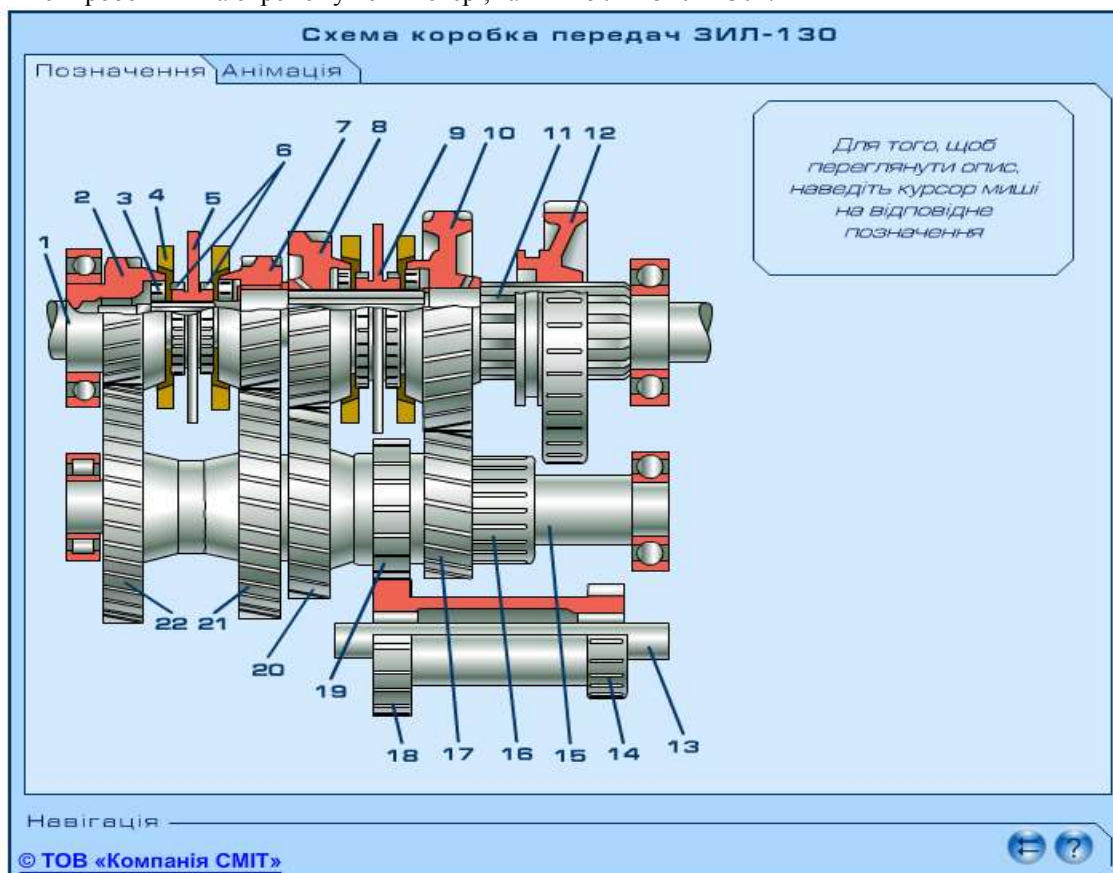

Рис. 6. Вікно ППЗ «Будова та експлуатація тракторів та автомобілів»

Наступним програмним продуктом, створеним ТОВ «Компанія СМІТ», який можна активно використовувати у процесі вивчення фахових дисциплін майбутніми викладачами професійного навчання в галузі транспорту, є ППЗ «Слюсар із ремонту сільськогосподарських машин та устаткування (система технічного обслуговування і ремонту машин)».

Дидактичні та програмно-функціональні можливості цього ППЗ аналогічні до тих, що описані вище. Зміст педагогічного програмного засобу «Слюсар з ремонту сільськогосподарських машин та устаткування (система технічного обслугову-

вання і ремонту машин)» містить такі основні розділи: «Ремонт двигуна» (кривошипно-шатунний механізм, газорозподільний механізм, система змащування й охолодження двигуна), «Ремонт трансмісії» (ремонт муфти зчеплення, ремонт коробки зміни передач, ремонт заднього мосту), «Діагностування тракторів і сільськогосподарських машин», «Збирання та випробовування двигуна», «Динамічне і статичне балансування», «Ремонт гідравлічних систем тракторів і комбайнів» та ін.

Вивчення кожного змістового розділу програмного засобу завершується педагогічним контро-

лем, у зв'язку з чим ППЗ містить перелік контрольних запитань і завдань, обов'язкових для виконання студентами.

Висновки. У процесі професійної підготовки студентів спеціальності 015 «Професійна освіта (Транспорт. Експлуатація та ремонт автомобілів)» слід використовувати авторські педагогічні програмні засоби, призначені для комп'ютерно-інформаційного супроводу вивчення окремих навчальних дисциплін, передовсім фахових. Розробниками таких ППЗ здебільшого виступають викладачі, які на достатньому професійному рівні володіють навичками програмування, а також окремі студенти в контексті підготовки випускових кваліфікаційних робіт. Перспективи дослідження вбачаємо в аналізі особливостей проектування та методики використання авторського ППЗ «Конструкція автомобіля».

Список літератури

1. Биков В.Ю., Лапінський В.В. Методологічні та методичні основи створення і використання електронних засобів навчального призначення // Комп'ютер у школі та сім'ї, 2012, № 2, С.

3–6. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/komp_2012_2_2 (дата звернення 01.03.2020 р.)

2. Глазунова О.Г. Методологічні засади створення та використання електронних навчальних ресурсів в системі вищої освіти // Інформаційні управляючі системи у природничих університетах, 2016, № 2, С. 45–55.

3. Кадемія М.Ю., Козьяр М.М., Рак Т.Є. Інформаційно-комунікаційні технології навчання : словник-госарій. Львів : «СПОЛОМ», 2011. 327 с.

4. Козловський Ю.М. Інтеграційні процеси в професійній освіті : методологія, теорія, методика : монографія. Львів : Видавництво Львівської політехніки, 2018. 420 с.

5. Лапінський В.В. Електронні освітні ресурси – дидактичні вимоги і класифікація // Педагогіка вищої школи: методологія, теорія, технології. 2013. №3 (1). С. 214–218.

6. Роберт И.В., Самойленко П.И. Информационные технологии в науке и образовании. – М., 1998. – 178 с.

СМАРТТЕХНОЛОГІЇ ЯК НОВИЙ НАПРЯМ У МЕТОДИЦІ ПРОВАДЖЕННЯ ОСВІТНЬОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Чайка О.В.

Національний медичний університет імені О.О. Богомольця, викладач

SMART TECHNOLOGIES AS A NEW DIRECTION IN THE METHODOLOGY OF EDUCATIONAL ACTIVITIES

Chaika O.

Bogomolets National Medical University, Lecturer

Анотація

У статті на основі досліджень сучасних науковців визначено доцільність використання смарттехнологій як нового напрямку у методиці провадження освітньої діяльності. Акцентовано увагу на їх використання в контексті Smart-середовища. Для більш поглибленого засвоєння матеріалу запропоновано декілька освітніх ресурсів, які є невід'ємною частиною Smart-аудиторії у процесі викладання та навчання.

Abstract

In the article on the basis of researches of modern scientists the expediency of using smart technologies as a new direction in the method of conducting educational activity is determined. Emphasis is placed on their use in the context of the Smart environment. For more in-depth mastery of the material, several educational resources are offered, which are an integral part of the Smart audience in the teaching and learning process.

Ключові слова: Smart-технології, смарт-аудиторія, освітні ресурси, викладання та навчання.

Keywords: Smart-technologies, smart-audience, educational resources, teaching and learning.

Постановка проблеми. Одним з основних орієнтирів сучасної державної політики України є курс на активну інтеграцію до середовища європейських та світових держав. Використання сучасного європейського та світового досвіду є головним пріоритетом для розвитку вищої освіти в Україні.

Сучасне суспільство перебуває на етапі зміни технологічної парадигми. Інформаційні технології, що визначили образ і сутність ХХ сторіччя, поступаються Smart-технологіям, які відкривають новий шлях розвитку світових держав.

Аналізуючи сучасний стан проблеми дослідження, слід відзначити, що організація навчаль-

ного процесу із використанням сучасних технологій вивчається упродовж останніх десяти років, проте в Україні темпи розвитку цього напрямку значно повільніші порівняно з країнами Європи і США, і тому це питання залишається достатньо **актуальним**.

Швидкість оновлення знань і технологій повинна розглядатися як критерій якості системи освіти. Президент міжнародного консорціуму «Електронний університет» В.П. Тихомиров зазначив, що без Smart-технологій інноваційна діяльність неможлива. Якщо система освіти відстає від цих напрямків, то вона переходить у стан гальма [8].

Problem staging: One of the main guidelines of modern state policy of Ukraine is the course for active integration into the environment of European and world states. The use of modern European and world experience is a top priority for the development of higher education in Ukraine.

Modern society is in the process of changing the technological paradigm. Information technologies that have defined the image and essence of the XX century, are inferior to Smart technologies, which open a new path for the development of world powers.

Analyzing the current state of the research problem, it should be noted that the organization of the educational process using modern technologies has been studied over the last ten years, but in Ukraine the pace of development of this direction is much slower than in Europe and the US, and therefore this issue remains relevant.

The speed of updating knowledge and technology should be considered as a criterion for the quality of the education system. President of the International Consortium "Electronic University" V.P. Tikhomirov noted that without Smart technologies, innovation is impossible. If the education system lags behind these areas, then it enters the braking state[8].

Мета статті полягає у визначенні доцільності використання Smart -технологій як нового напрямку у викладанні та навчанні.

The purpose of the article is to determine the feasibility of using Smart technologies as a new direction in teaching and learning.

Виклад основного матеріалу. Навчання, якщо його розглядати в оптиці сьогодення, за своїм змістом є процесом набуття людиною низки компетентностей та досягнення нею певного рівня розуміння навколишньої дійсності у всій багатоманітності її форм та проявів, а також самої себе як суб'єкта й об'єкта цієї дійсності. Формулювання змісту та призначення навчальної діяльності дозволяє освітній системі незмінно виконувати покладені на неї трансісторичні функції – навчати новому (невідомому) та сприяти розумінню того, що раніше перебувало на лінії ліміальності або й поза нею.

Тенденції, що нині відбуваються у світі, свідчать про перехід інформаційного суспільства до суспільства знань або Smart-суспільства, керівною парадигмою якого є намір покращувати всі сфери життєдіяльності людини, використовуючи інформаційні технології для створення абсолютно нового якісного життя. У такому суспільстві технології, які базуються на інформації, трансформуються у технології, які базуються на взаємодії та знаннях.

В інформаційному суспільстві відбувається процес трансформації освітніх технологій, що представлено на мал. 1.

Мал. 1. Трансформація освітніх технологій
Зупинимось спочатку на E-learning.

E-learning (від англ. Electronic learning – електронне навчання) – система електронного навчання, синонім таких термінів, як електронне навчання, дистанційне навчання, навчання із застосуванням комп'ютерів, мережне навчання, віртуальне навчання за допомогою інформаційно-комунікаційних, електронних технологій. За визначенням ЮНЕСКО: E-learning – навчання за допомогою Інтернет і мультимедіа.

Електронне навчання поклало початок smart-навчанню (Smart-education). Це нова філософія навчання, котру називають розумним навчанням.

Воно об'єднує навчальні заклади, викладацький склад для здійснення спільної освітньої діяльності в мережі Інтернет на базі спільних стандартів,

узгоджень і технологій. Мова йде щодо здійснення спільного навчання та використання контенту.

Слово smart англійського походження і перекладається як розумний або технологічний. Досить вдалим є тлумачення аббревіатури SMART дослідником В.Тихомировим [3]: S – самокерований, М – мотивований, А – адаптований, R – ресурсозабезпечений, T – технологічний. Переважна більшість дослідників розглядають Smart-освіту як навчальний процес з використанням технологічних інновацій та Інтернету, який надає слухачам можливість придбання професійних компетентностей на основі системного багатовимірного бачення і вивчення дисциплін, з урахуванням їх багатоаспектності і безперервного оновлення змісту.

Smart-навчання – це гнучке навчання в інтерактивному освітньому середовищі за допомогою контенту з усього світу, що знаходиться у вільному доступі. Отже, знання стають широко доступні.

Мета розумного навчання полягає в тому, щоб робити процес навчання ефективним за рахунок пе-

реносу навчального процесу в електронне середовище, а це, в свою чергу, надає можливість доступу кожному, розширення кількості бажаючих навчатися з будь-якого місця і у будь-який час. З цією метою необхідно здійснити перехід від книжкового до електронного контенту, розміщуючи його в репозитарії, зробити його активним.

Рух освіти на шляху до Smart Education

Мал. 2. Рух освіти на шляху до smart-освіти.

Студенти одержують можливість самостійно або за технологією «перевернутого» навчання вивчати навчальні дисципліни за електронними матеріалами, дивитись лекції в он-лайн або оф-лайн режимах, тестуватися, брати участь у телекомунікаційних проєктах.

Smart-освіта відкриває нові можливості для педагогів, надає можливість ділитися досвідом, підвищувати свій професійний рівень, більше займатися наукою, економити час, постійно розробляти контент та ін.

Нові вимоги висуваються до навчального курсу. Він має забезпечувати якість освіти, мотивацію студентів, залучаючи студентів до творчої, навчальної і наукової діяльності. Навчальні курси мають бути інтегрованими, включати мультимедійні фрагменти, зовнішні електронні ресурси.

Необхідно дотримуватися таких вимог: гнучкість, інтеграція, індивідуальна траєкторія, мобільність та ін. Цим властивостям відповідатиме електронний курс, а також електронний підручник. Для створення smart-підручника необхідно використовувати: хмарні технології, мультимедійні засоби, автоматичну фільтрацію за рейтингом знань, інтерактивність, спільну роботу в Інтернеті та ін.

Особлива увага приділяється управлінню навчальним контентом і навчальними ресурсами у smart-навчанні.

У сучасному всеохоплюючому освітньому середовищі існує безліч технологій, які потенційно можна перетворити у потужний інструмент для розширення можливостей навчання і які відносять до так званих smart-технологій. Заслуговує на увагу розглянути як базові, такі проєкти: – проєкт

«Classroom», [4] створений у Нагойському університеті. Являє собою сучасне всеохоплююче обчислювальне середовище для створення програм для навчальних закладів. У проєкті використовуються контекстні відомості для надання оптимізованої навчальної інформації через веб-інтерфейс; – організація KERIS, лідер електронної освіти в Республіці Корея. Розробила всеохоплююче середовище для smart-навчання під назвою uClass [5]. uClass поєднує методику викладання і освітні ресурси будинків, навчальних закладів, співтовариств за допомогою всеохоплюючої, інтерактивної мережі. Різні навчальні матеріали, у тому числі електронні графічні дошки, електронні подіуми, апаратура для проведення відеолекцій, магічні дзеркала, RFID мітки для моніторингу студентів і медіа книги, що функціонують у рамках невидимої мережі, дозволяють встановлювати зв'язок між викладанням та навчанням.

Можна впевнено сказати, що основним завданням простору для smart-освіти є створення умов для реалізації творчого та інтелектуального потенціалу студентів, оскільки smart-технології – це інтегровані засоби для навчання студентів, які включають в себе різні аспекти всіх видів інформаційних освітніх технологій, що допомагають педагогу організувати навчальний процес з різноманітними видами діяльності студентів під час заняття та поза його межами. На сучасному етапі до smart-технологій належать такі засоби навчання, як: інтерактивна дошка, програмне забезпечення, документ-камера, система контролю знань студентів й персональний комп'ютер. Smart Classroom Suite – програмне забезпечення, що включає інтегрований програмний

комплекс, котрий використовується в комп'ютерній аудиторії. Цей комплекс включає програмне забезпечення: для спільного навчання – Smart Notebook, для учнів - Smart Notebook SE; для управління навчальним процесом – Smart Sync; для проведення інтерактивного опитування – Smart Response.

Програмне забезпечення Smart Classroom Suite дозволяє управляти навчальним процесом в аудиторії та проводити заняття.

Однак ці засоби не можуть існувати окремо від smart-аудиторії. Особливістю smart-аудиторії є те, що в її ядрі лежить сучасна технологія Ультранет, яка об'єднує smart-аудиторію з усім співтовариством навчального закладу, подальшим світом і забезпечує якість навчання та викладання. За допомогою Ультранету викладачі та студенти можуть досягнути більш високого рівня інноваційності та креативності у міру розвитку викладання та навчання. Вони можуть отримати доступ до високоефективної групи цифрових інструментів освіти, ресурсів та інформації про тих, хто навчається, яка зберігається в одному місці, доступному звідусіль і у будь-який час. Викладачі можуть створювати і ділитися досвідом і ресурсами один з одним, а також з іншими навчальними закладами через Інтернет.

Також особливо інтенсивно починає змінюватися навчальний простір, у якому використовується новий тип освітнього інструменту – інтерактивні дошки SMART Board, які вже успішно використовуються у таких провідних навчальних закладах, як: Гарвардський університет, Оксфордський університет, Оттавський університет, Барнєр Паблік Шкул [6]. Інтерактивна дошка SMART Board представлена у вигляді сенсорного екрану, підключеного до комп'ютера. Зображення на SMART Board передається за допомогою проектора [1]. Одним з найголовніших принципів навчання, що досягається при використанні SMART Board, є наочність. Електронна дошка, взаємодіючи з комп'ютером і медіа проектором, утворює єдиний комплекс, завдяки якому з'являється можливість забезпечення інтерактивної та інформаційно-комунікаційної взаємодії у відповідному середовищі, а також застосування як традиційних, так й інноваційних педагогічних методів навчання.

Програмне забезпечення SMART Board розраховане на використання дотиків до сенсорної поверхні екрана, що дозволяє керувати прикладними програмами і забезпечує універсальну роботу з різними видами інформації. Це, в свою чергу, дозволяє викладачу створювати і ефективно застосовувати авторські навчальні програми. Досліджуючи специфіку використання SMART Board як одну із найголовніших складових smart-технологій під час викладання дисциплін, слід зазначити, що використання проєкційних технічних засобів у поєднанні з аудіотехнологіями дає можливість використовувати таблиці, візуальну інформацію для пояснення на заняттях нового матеріалу, а також схеми і матеріал електронних підручників для аналізу інформації. Це дозволяє реалізовувати принцип наочності,

доступності та систематичності [1]. Проведення візуальних занять із використанням ряду технічних засобів у сукупності з інтерактивною дошкою дозволяє викладачу вільно підтримувати комунікацію з аудиторією, сприяє забезпеченню більшої зосередженості на навчанні, збагаченню дидактичних можливостей у викладанні дисциплін [2]. Освітній комплекс із використанням SMART Board впроваджується як концепція нового інформаційного середовища і призначається для необмеженого використання серед викладачів та студентів.

Отже, SMART Board є справді революційним винаходом. Використовуючи таку дошку, можна застосовувати випробувані методи і техніки роботи зі звичайною дошкою і поєднувати їх з набором інтерактивних і мультимедійних можливостей.

Висновки. Розглянувши деякі різновиди smart-технологій у рамках освітнього процесу, можна констатувати, що smart-технології є передвіниками появи нової освітньої парадигми, завдяки якій буде втілено у життя тенденцію з реалізації завдань щодо формування вільної креативної особистості у навчальному процесі. Застосування сучасних smartтехнологій у процесі навчання ефективно стимулює пізнавальну, творчу діяльність студентів. Унікальні можливості smart-технологій доводять, що прирівнювання SMART освіти до основних методів навчання нарівні з традиційним є перспективою їх використання в широкому освітньому діапазоні. Саме smart-технології дозволяють розробку революційних навчально-методичних матеріалів, а також формування індивідуальних методик навчання для студентів. У викладеному вище надано лише базові основи, які дозволяють використання наведеного матеріалу для здійснення професійної підготовки студентів до вивчення гуманітарних та інформаційних дисциплін.

Список літератури

1. Методика застосування технології SMART Board у навчальному процесі: навчальний посібник / Г.Ф. Бонч-Бруєвич, В.О. Абрамов, Г.І. Косенко. – К.: КМПУ імені Б.Д. Грінченка, 2007. – 102 с.
2. Якубов С. Технології SMART та навчальні матеріали / С. Якубов, Я. Якінін // Hi-Tech у школі. – 2011. – № 3-4. – С. 8–11.
3. Тихомиров В.П. Мир на пути к smart-обществу. [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://meforum.ru/upload/iblock/982/9822ab64e205263119d6568e24dc4292.pdf>
4. Kajita S. Classroom: Expanding Awareness in Classroom to Ubiquitous Teaching and Learning Using Eclipse RCP / S. Kajita, K. Mase, S. Jang, M. Ueda, Z. Yu, N. Lin, Proc. EclipseCon. – 2007, Mar.
5. Kim K. Ubiquitous Learning Supporting System for Future Classroom in Korea / K. Kim // Proc. Soc. for Information Technology and Teacher Education Int'l Conf., K. McFerrin et al., eds. – 2008, Mar. – P. 2648–2657.
6. Smart-технології в Україні і світі [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://molodi.in.ua/smart-tehnolohiji/>

ПОКОЛІННЯ «ЗЕТ» ТА «АЛЬФА»: ПСИХОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ НАВЧАННЯ І ВИХОВАННЯ

Шиліна Н.Є.

*Одеська національна академія зв'язку ім. О.С. Попова (м. Одеса),
к. пед. н., доцент*

GENERATION «Z» AND «ALPHA»: PSYCHOLOGICAL CHARACTERISTICS OF TRAINING AND EDUCATION

Shylina N.

*Odessa National O.S. Popov Academy of Telecommunications,
PhD, Associate Professor*

Анотація

У статті розкривається проблема особливостей навчання і виховання дітей, народжених в період активного зростання і поширення інформаційних та комунікативних технологій, так зване покоління «зет» та «альфа». Автором даються характеристики пізнавальної та особистісної сфери нових поколінь, їх відмінності між собою, показуються специфічні особливості сприйняття, пам'яті та мислення. Обґрунтовується необхідність повної модернізації системи сучасної освіти.

Abstract

The article is devoted to the problem of peculiarities of education and upbringing of children born in the period of active growth and spread of information and communication technologies, the so-called generation of «zet» and «alpha». The author gives characteristics of the cognitive and personal sphere of new generations, their differences among themselves, shows specific features of perception, memory and thinking. The necessity of complete modernization of the modern education system is substantiated.

Ключові слова: покоління «зет», покоління «альфа», інформаційно-комунікативні технології, освіта, процес трансформації.

Keywords: generation «zet», generation «alpha», information and communication technologies, education, transformation process.

Сучасне суспільство відрізняється новим технологічним та інформаційно-комунікативним рівнем, що призвело до глибокого переосмислення концептуальних основ системи освіти в цілому і особливої ролі новітніх інтелектуальних та інформаційних технологій в процесі її поновлення. Відмінною рисою освіти в сучасному інформаційному суспільстві є впровадження інформаційних і комунікаційних технологій в освітній процес. Дана тенденція детермінована не тільки високим рівнем розвитку інформаційних і комунікаційних технологій, а й цілями модернізації освіти.

Характерною особливістю нової парадигми сучасної освіти стає орієнтація на людину майбутнього, на новий підхід до інтеграції та систематизації наукового знання, що в свою чергу відображається на вимогах до системи навчання. І головні з них – це розвиток інноваційного потенціалу як самого освіти, так і учасників освітнього процесу – педагогів і учнів. Освітня система на сучасному етапі потребує кардинальної перебудови всіх своїх основоположних принципів, щоб забезпечити максимальне налаштування на потреби особистості, реалізацію її творчого потенціалу, розкриття її індивідуальності.

Епоха інформатизації передбачає зміни практично у всіх сферах соціального життя суспільства. Пошук нових інтелектуальних технологій, прискорення темпів розвитку техніки, перетворення інформації в найважливіший глобальний ресурс людства призводять до того, що в якості базових чинників формування соціальних відносин тепер поряд з

власністю і владою з наростаючою активністю виступає «символічний капітал» – знання, ціннісні переваги, культурно-психологічні мотиви взаємодії.

Але змінюються не лише зовнішні умови та технологічні складники освіти – змінюється і сам учень, потребуючи перетворення світу під свої інтелектуальні і психологічні можливості і потреби.

Якщо ми орієнтуємось на людину майбутнього, на учня майбутнього, то ми повинні вже зараз досліджувати і вивчати сучасних дітей та молодь, намагаючись зрозуміти, як змінюється їх пізнавальна сфера, психічні можливості, інформаційні потреби і шляхи їх задоволення, з тим, щоб трансформувати традиційну систему освіти під нові вимоги, або, навіть, повністю замінити її новою, сконструйованою під сучасних учнів та учнів майбутнього. Адже кожне покоління відрізняється одне від одного в силу змінюваних біологічних та соціальних умов і вимагає різних підходів у вихованні та навчанні.

На сьогоднішній день існує кілька наукових підходів до вивчення теорії поколінь. Об'єктом педагогічних і психологічних досліджень підрастаюче покоління стало з кінця XIX століття. Ключове значення мають підходи Л. С. Виготського і Жана Піаже, а також внесок таких вчених, як Б. Г. Ананьєв, Г.С. Костюк, М.І. Лісіна, А.А. Люблінська, А.В. Запорожець, Л.А. Венгер, П.Я. Гальперін та ін.

Вперше феномен різних поколінь пояснили американський демограф Нейл Хоув та драматург-історик Вільям Штраус. Саме вони на початку 90-х

років ХХ століття вивчали конфлікт поколінь як соціальний феномен та дійшли висновку про те, що поведінка людей, що належать до одного покоління, в корені відрізняється від поведінки представників іншого покоління в пору однакового віку. У зв'язку з цим є потреба розглянути нові покоління, які виокремлюються демографіями та іншими чинниками, а саме – покоління «зет» та покоління «альфа». Це люди, які народились у ХХІ столітті у період цифрової революції та не уявляють свого життя без мережі Інтернет та різноманітних гаджетів.

Проблему нових поколінь активно досліджують в наш час Варга А.Я., Кулакова А.Б., Лумпієва Т.П., Волков А.Ф., Третьякова Л.Г., Зайцева Н.А., Шамис Е., Антипов А. [2, 4, 5, 6].

При цьому вчені вважають, що покоління «зет» відрізняє толерантність і певна інформаційна всеїдність. Такі діти стикались з великим потоком не фільтрованих даних, з постійно змінюваною інформацією, що змусило їх пізнавальну сферу перебувати у відповідності з новими умовами оточуючого світу. Змінилась довірна увага: щоб охопити широкий спектр різноманітної інформації виникла потреба у швидкому переключенні з одного змістового блоку на інший, що призвело до зниження такої необхідної для традиційної системи освіти властивості уваги як концентрація.

При зростаючому обсязі даних поступово зникає можливість їх повного збереження у пам'яті, а за наявності пошукових систем типу Google та Yandex, за допомогою яких людина у будь-яку мить може відшукати потрібну інформацію, пам'ять також змінюється, перетворюючись на певний банк інтернет-посилань з короткими описом теми та декількох супутніх ключових ідей до неї.

Мислення також трансформується, стикаючись з різною подачею інформації, по-різному структурованим знанням, що стимулює до пошуку нових підходів до вирішення нестандартних завдань. Як наслідок, через перенасичення інформації, процес мислення налаштовується на переробку даних короткими порціями – це так зване «кліпове мислення». Ці люди не будуть читати великі розгорнуті статті, натомість вони будуть читати комікси і короткі тексти в Інтернеті, тексти, які поміщаються на один екран. І перетравлювати інформацію вони будуть точно таким же чином: швидше, але короткими порціями. Це добре розуміють розробники різноманітних сайтів, які намагаються структурувати інформацію за принципом «перевернутої піраміди»: 80% ключової інформації дається на головному екрані чи першому слайді, а решта – поступово у дереві сайту, якщо людина зацікавиться і вирішить поглибити знання. Як правило діти нових поколінь довго не затримуються на одному сайті, відкриваючи посилання один за одним і намагаючись охопити велику кількість даних за короткий проміжок часу. А це означає поверхневий підхід до аналізу інформації і відсутність глибини знань.

Процес трансформації спостерігається і щодо розуміння відповідальності як морально-етичної цінності. З. Бауман зазначає, що відповідальність

для сучасної молоді набуває короткотермінового, інструментального характеру. Представники покоління «зет» воліють уникати відповідальності або мінімізувати її частку як за ступенем, так і за часом [1].

На передній план, на думку Лумпієвої Т. П. та Волкова А. Ф. виходить споживання інформації, товарів, послуг, розваг, що призводить до інфантилізації з психологічної точки зору [5]. Для таких дітей, на думку авторів, характерний «синдром вічного дитини»: діти не хочуть ставати дорослими, приймати рішення і брати на себе відповідальність. Вони «налаштовані вести споживчий «дитячий» спосіб життя» [5].

Що стосується покоління «альфа» – вони з раннього віку використовують всілякі гаджети, тому знайомство з месенжерами типу Viber та WhatsApp відбувається в них раніше, ніж вони навчаються розмовляти. Такі діти дуже рано набувають навик самостійно знаходити потрібну їм чи цікаву інформацію в Utub, тому з дитинства вони засвоюють таку цінність як свобода вибору і їм вкрай важно щось нав'язати проти їх волі. Вони приймають як даність, що певний розумний алгоритм складає список мультфільмів, музики чи відео на основі їх попередніх виборів, і сприймають світ як такий, що сконструйований саме під їх потреби.

У зв'язку із появою нових інформаційно-комунікативних технологій в покоління «зет» і «альфа» змінилась сенсорна модальність. Діти віддають перевагу перегляду інформації. Читання текстів поступово замінюється аудиокнигами і, що частіше, переглядом фільмів необхідної тематики. І так як довірна увага не зосереджується на великий проміжок часу, на перший план виходять відеоматеріали з коротким метражем в середньому 8-15 хвилин. Це той самий проміжок, який є дійсно значимим для дитини і в який потрібно вкласти усю найголовнішу суть інформації.

Кардинально змінився і спосіб комунікації: діти віддають перевагу віртуальному простору, і сама віртуальна реальність для них буває важливішою, ніж звичайна реальність поза мережею Інтернет. І якщо для покоління «зет» важливою є ідея самовираження, пошуку самоідентичності, набуття індивідуальності в глобальному інтернет-просторі, то покоління «альфа» вже менш тривожно сприймає величезний віртуальний простір, де так просто заблукати і втратити себе. Вони більш спокійні і довірливі, більше сконцентровані на заповненні цього простору своїм власним контентом.

У нових поколінь змінилось відношення до свого психологічного простору. З появою можливості в будь-який момент зупинити віртуальну комунікацію, діти менш терпимо відносяться до соціальних взаємодій, які відрізняються формальністю та несуть собою певні обмеження. Звикли до певної анонімності у віртуальному просторі, де вони відчують себе органічно такими, якими вони є, такі діти все частіше відмовляються від соціальних масок, якими була насичена культура ХХ століття. Як зазначають Лумпієва Т. П. та Волков А. Ф. поко-

лінню нових дітей властива схильність до так званої аутизації. На думку авторів «мова йде про аутизм не у вигляді розладу. Аутизація виступає як захист від проблем сучасного способу життя, як спосіб взаємодії зі світом людей, з дитинства занурених у себе і нездатних спілкуватися з оточуючими» [5].

Збільшується комунікативна дистанція між дітьми і батьками. Батьки більше не виступають у дітей в ролі усезнаючих авторитетів, провідників у незнайомий світ: усі знання діти навчаються отримувати самі. Та й психологічна відстань розширюється, адже діти знаходять спілкування у середовищі однолітків зі спільними інтересами, а батьки часто й самі у свій вільний час проводять багато часу у віртуальному просторі. Тобто поступово зникають звичні точки дотику, поступаючись місцем іншим комунікативним формам взаємодії.

Щодо соціальних мереж, де діти можуть спілкуватись, ділитись фотографіями, музикою чи відео, читати різноманітні контенти, то сама їх структура формує калейдоскопічне, ніби покадрове сприйняття інформації: за одну хвилину діапазон і розбіг інформації змінюється декілька разів – від веселих картинок до жахливих новин світових трагедій і знов до жартівливості. Користувачі емоційно не встигають повноцінно відреагувати на кожний блок інформації, тому їх відношення до подій також змінюється, віртуалізується, а увага постійно розсіюється, налаштовуючись на зміну картинок та емоцій.

Покоління «зет» та «альфа» пізнають світ за допомогою комп'ютерних ігор, в яких вони можуть змінювати моделі свого віртуального всесвіту за власним бажанням. Внаслідок того, що у них практично немає розмежування на віртуальний і реальний простори, свої навички моделювання вони переносять на зовнішній світ, вважаючи, що вони можуть змінити все навкруги. Як результат, дитина виростає досить амбітною та впевненою у своїх виключних можливостях, але з відсутніми практичними навичками організації свого часу та приймання рішень, які є необхідними для майбутньої професійної діяльності.

Сучасне суспільство висуває ряд вимог до сучасного фахівця. Це повинен бути працівник, який володіє не тільки професійною, а й соціально-психологічною, комунікативною компетенціями, який вміє не тільки швидко опановувати нові знання, освоювати нові технології, але і характеризується певними особистісними якостями, такими як соціальний інтерес, бажання самореалізації, готовність до командної роботи, відповідальність за свій вільний вибір.

Все це визначають ключову роль освіти в сучасному соціумі, оскільки вона являє собою, по суті, глобальний інститут соціалізації індивіда і соціального конструювання. І якісне оновлення освітньої системи, і модернізація педагогічного процесу як раз і забезпечує органічний зв'язок з новими поколіннями учнів, зі зростаючими вимогами нового часу, дозволяючи створити ефективні умови для розвитку особистості, адаптації до мінливого

середовища, до нових вимог, що пред'являються до професійної підготовки фахівців різного спрямування.

Школи, університети акумулюють і розподіляють інформацію – нове знання, і тим самим створюють когнітивну (розумову) середу, де циркулює подібне знання, тому саме освіта покликана стати тим осередком, де нові покоління зможуть отримати необхідний арсенал знань, соціальних вмінь та комунікативних навичок.

Звичайно процес трансформації освіти починається з її найпершої ланки – дошкільної освіти. Адже діти починають користуватись комунікативно-інформаційними засобами ще з раннього віку, вони майже миттєво оволодівають персональними комп'ютерами, планшетами та смартфонами, де є змога входити у мережу Інтернет та задовольняти свої ігрові та пізнавальні потреби.

Інформація з мережі Інтернет доступна розумінню дитини приблизно з 3-5 років і входить у її життя через віртуальну гру, дитячі ютуб-канали та месенджери, оскільки в цьому віці інтенсивно розвивається мислення дитини, і віртуальний простір може виступати особливим інтелектуальним засобом для вирішення завдань різноманітних видів діяльності. Тому актуальним питанням сучасної дошкільної освіти стає використання інформаційних та комунікативних навчально-ігрових технологій у вихованні і розвитку дитини нового покоління. Найперше і найголовніше завдання дорослого – спрямувати цікавість дітей до комп'ютера у корисне русло, допомогти дитині раціонально організувати свій час у віртуальному просторі та вдало обирати необхідний контент, застосовуючи інтелектуальні фільтри інформації, якими володіє дорослий, та технічні можливості програмного забезпечення, яке включає можливість особливого налаштування для дітей, минаючи недоречний контент та спам.

Початкова ланка, спираючись на досягнення дошкільного віку, підхоплює, зміцнює, розвиває накопичене в школі і на цьому ґрунті формує новоутворення молодшого шкільного віку. Відповідно навчальні програми ВНЗ орієнтовані на фундаментальну базу, що закладається студенту в шкільному віці.

В основу факторів, які визначають якість освітнього процесу, покладено принцип обліку вікових і типологічних особливостей учнів покоління «зет» та «альфа», індивідуальних характеристик кожного. Всебічне вивчення можливостей учнів, прогнозування потреб їх найближчого розвитку на основі реального знання їх індивідуальних особливостей є обов'язковою ознакою сучасного підходу до організації навчально-виховного процесу.

На освітній процес лягає величезна відповідальність за виховання, розвиток та навчання сучасного учня – учня нового покоління, здатного адаптуватися до умов постійного оновлення величезного потоку інформації.

Згідно досліджень Ісаєвої О.Р. студенти першого курсу відрізняються схожими рисами, а саме: – висока особистісна тривожність, вразливість, низька стресостійкість на тлі низької ситуативної

тривожності. У зв'язку з цим першокурсник в більшості ситуацій відчуває себе безпорадним, потребує керівної і спрямовуючої допомоги дорослого;

- високий рівень прийняття себе та самозадоволення, сформовані високі запити за відсутності способів і навичок вирішення проблем;

- виражена індивідуалістичність, орієнтація на себе; відсутність інтересу до оточуючих;

- прагнення незалежності та самостійності;

- небажання докладати достатніх зусиль для виконання вимог і прийнятих в суспільстві норм поведінки;

- безтурботність, імпульсивність, схильність до необдуманих вчинків;

- невміння та небажання продумувати послідовність своїх дій, схильність до імпульсивної поведінки, невміння самостійно сформулювати програму власної поведінки, некритичність до своїх дій.

- неможливість організації свого часу, часта зміна цілей, малореалістичне планування дій.

- знижені всі механізми саморегуляції (прогнозування, контроль, моделювання, оцінка результатів).

- високий інтелектуальний потенціал та швидке орієнтування в інформаційних ресурсах [3].

З огляду на вищесказане ми можемо сказати, що сучасна освіта потребує глобальної перебудови методичної та психологічної складової процесу навчання і створення нового інформаційно-комунікативного простору, який буде задовольняти учнів нового покоління.

Основними завданнями працівників закладів освіти стають наступні:

- структурувати навчальний матеріал невеликими змістовими порціями різної насиченості та якості з врахуванням поганої концентрації учнів;

- віддавати перевагу актуальній інформації, основним фактам та ідеям;

- активно впроваджувати дидактичний принцип фундаменталізації знання, тобто зв'язку теорії з практикою, адже для учнів вкрай важливо розуміти, де знадобиться їм нове знання;

- активно використовувати інформаційно-комунікативні технології, яскраві засоби візуалізації, схеми-образи, графіки, відеоматеріали;

- застосовувати різні форми активності під час навчання, суміщення декількох форм активності одночасно, що дає змогу розподіляти уваги на декілька об'єктів водночас та переключатись за мірою стомлення;

- включати в навчання педагогічні технології з розвитку критичного мислення під час пошуку та користування інформацією;

- впроваджувати та посилювати інститут кураторства та психологічний супровід;

- навчати учня навичкам саморегуляції, самоорганізації, управління часом і своїми ресурсами;

- включати в навчання інтерактивні методи – дискусії, мозковий штурм, кейс-метод, проблемні лекції задля розвитку нестандартного мислення та набуття соціальних вмінь;

- організовувати роботу у колективі таким чином, щоб задіяти кожного його члена у суспільній роботі, розвивати відчуття колективізму та соціальної відповідальності;

- створювати психологічні умови для розкриття творчого потенціалу особистості, направляти жагу до самовираження у правильне русло.

Таким чином, на сучасному етапі нагальною стає потреба повної модернізації освіти з опорою на особливості учнів нового покоління, так як традиційна освіта більше не може задовольняти потреби людей нового формату. Навчання і виховання не являють зараз самостійну і окрему систему зі своєю методикою та методологією, відірваною від життєвих реалій, а, натомість, мають спиратись на звичну життєву активність учнів, перетворюючи її на навчальну. Тобто будь-яка діяльність нових дітей – чи то комп'ютерні ігри, чи то перегляд короткометражних відеофільмів – мають бути охоплені новою системою освіти, яка не вимагає від учня перебудувати свою особистість під неї, а сама йде за учнем, який показує, як краще його вчити.

Список літератури

1. Бауман З. Текущая современность / пер. с англ. // под ред. Ю.В. Асочакова. – СПб.: Питер, 2008. – 240 с.

2. Варга А. Ребенок не читает: «Не будут они читать, и заставляют их бессмысленно» [Электронный ресурс]. URL: <https://osvitanova.com.ua/posts/3342> (дата обращения 04.03.2020)

3. Исаева Е.Р. Новое поколение студентов: психологические особенности, учебная мотивация и трудности в процессе обучения первого курса [Электронный ресурс]. URL: http://medpsy.ru/mptj/archiv_global/2012_4_15/nomer/nomer20.php (дата обращения: 07.03.2020).

4. Кулакова, А.Б. Поколение Z: теоретический аспект [Электронный ресурс]. URL: <https://cyberleninka.ru/article/n/pokolenie-z-teoreticheskiy-aspekt> (дата обращения 10.03.2020)

5. Лумпиева Т.П., Волков А.Ф. Поколение Z: психологические особенности современных студентов [Электронный ресурс]. URL: <http://ea.donntu.org:8080/handle/123456789/21748> (дата обращения 04.03.2020)

6. Шамис Е., Антипов А. Теория поколений [Электронный ресурс]. URL: <https://www.psycho.ru/library/2581> (дата обращения 05.03.2020)

PHILOLOGY

АЙТМАТОВ И СОВРЕМЕННАЯ УЙГУРСКАЯ ЛИТЕРАТУРА: КОНЦЕПЦИЯ ГЕРМЕТИЧНО ЗАМКНУТОГО ПРОСТРАНСТВА

Хамраев А.Т.

*Институт литературы и искусства
имени М. Ауэзова АН РК,*

*доктор филологических наук,
главный научный сотрудник*

Нуракунова Г.М.

*Казахский национальный педагогический университет имени Абая
Кандидат филологических наук, доцент*

AITMATOV AND MODERN UYGUR LITERATURE: THE CONCEPT OF A SEALANTLY CLOSED SPACE

Hamraev A.,

Institute of Literature and Art

named after M. Auezov of the Academy of Sciences of the Republic of Kazakhstan

Nurakhunova G.

*Kazakh National Pedagogical University named after Abay
Candidate of Philological Sciences, Associate Professor*

Аннотация

Статья посвящена исследованию современного состояния и основных направлений развития уйгурской литературы Казахстана. Отмечено влияние творчества Ч. Айтматова, тенденции развития его концепции герметично замкнутого пространства, проанализированы характерные примеры того, что контролирование и стагнация общества в рамках консервированного пространства ведет к потере людской памяти, развитию *манкуртизма*.

Abstract

The article is devoted to the study of the current state and main directions of development of the Uyghur literature of Kazakhstan. The influence of Ch. Aitmatov's creativity, tendencies of development of his concept of hermetically enclosed space are noted, characteristic examples of the fact that control and stagnation of society within the framework of canned space lead to the loss of human memory, the development of *mankurtism* are analyzed.

Ключевые слова: концепция герметично замкнутого пространства, манкурт, герои-антиномии, литературные параллели, хронотоп, уйгурская модернистская литература.

Keywords: concept of hermetically enclosed space, *mankurt*, heroes of antinomy, literary parallels, chronotope, modern Uyghur literature.

Постановка проблемы. Произведения Ч. Айтматова, расширив границы киргизского национального словесного искусства, стали достоянием мировой литературы и тем самым внесли серьезные конъюгационные изменения в постсоветское культурное пространство рубежа XX и XXI веков. В творческих устремлениях национальных писателей второй половины XX столетия исследователи обнаруживают общие черты органически присущие почерку великого киргизского художника.

В произведениях последователей Айтматова проблемы поэтики и архитектоники, художественного конфликта, методов и стилей, так ли иначе перекликаются между собой. Эти имперсональные интертекстуальные связи стали характерной особенностью советской литературы послевоенного времени. Проникновение новых идей обусловлено эволюционным переходом общества в новое состояние. Следовательно, творческий феномен Ч. Айтматова закономерен, и не мог не привести к мас-

штабному воплощению накопленных веками духовно-нравственных идей [1, с. 366]. Глубина и масштабность творчества киргизского писателя - один из важнейших признаков словесного искусства второй половины XX века советского времени. Особое внимание художник уделяет культурно-историческим воззрениям киргизского народа в контексте достижений современной ему этнологии. Если раньше мир человека Ч. Айтматовым рассматривался как объект имплицитной эзотерической любви, то в поздних произведениях центр внимания автора сместился к общественным изменениям и процессам, где эго-индивидуализм, усиливающий социальный порок, стал неизменно принижать роль духовно-культурных ценностей и вести к нивелированию сущностей коллективной исторической памяти. Произведения Ч. Айтматова красноречиво свидетельствуют о том, что чем больше развивается общество, тем сильнее расширяется масштаб указанной вселенской проблемы

(болезни информационного сообщества), где невозможно определить его психологическое дно [1]. Такое положение художественного мира требовало рождения нового героя. Ч. Айтматов создаёт своеобразный архетип культурного героя – мудреца старика, по-другому нового *Хизирия* (или *Кыдыра*), который должен был разорвать герметично замкнутое, непроницаемое пространство, уничтожающее историческую память. Опасность такого пространства [2, с. 198] кроится в «оплодотворении» (примножении) манкуртов («Буранный полустанок»), утративших связь со своими историческими и национальными корнями. Таким образом, появление таких героев-антиномий в творчестве художника не случайно. Разработка архетипа героя *Хизирия* Ч. Айтматовым направлена, прежде всего, на раскрытие феномена - архетипа антигероя *манкурта*, забывшего свои исторические и родственные корни.

Духовно-нравственный аспект художественных поисков Ч. Айтматова очевиден. Управление миром и манипулирование сознанием в закрытых системах предполагает тотальное лишение людской памяти, конечной целью которой является контролирование и стагнация общества в рамках консервированного пространства. Для воспроизведения данного феномена Ч. Айтматов приступает к возрождению классического восточного стилизованного приема - аллегорического иносказания посредством мифа и притчи. Хотя некоторые исследователи прибегают к непосредственному сопоставлению жанров фольклора и аллегории в произведениях писателя и считают, что роль мифа и притчи «не иллюстративная, не аллегорическая, а идейно-конструктивная». [3, с.207]. Основателем такой аллегорической формы познания художественной действительности в тюркской литературе был Юсуп Хас Хаджип Баласагуни [4].

Все прозаические произведения Ч. Айтматова органически вписываются в процесс не только духовно-нравственных, но и методологически-стилевых исканий, что системно и объективно стало отражаться в творчестве национальных писателей советского и постсоветского пространства. Особо следует подчеркнуть, что творчество Ч. Айтматова в казахской литературе, как значимое общественно-культурное национальное эстетическое сознание, рассматривается как единое бинарное целое и как достояние национального искусства. По мнению ряда ученых, это обстоятельство связано с особым проявлением тюркского мира в творчестве Ч. Айтматова. Идейные замыслы, проблемы антропологии, характеры и обстоятельства, система персонажей глубоко обусловлены национальной картиной бытия казахского народа [5]. В целом, имя Ч. Айтматова стоит наряду с именами великих мыслителей тюркского мира таких, как Юсуп Хас Хаджиб, Махмуд Кашгарский, Ахмед Яссави, Алишер Навои, Юнус Эмре, Мухтумкули, Абай и т.д. С этой точки зрения творчество Ч. Айтматова для уйгурской литературы представляет исключительно историко-культурное значение, в изучении которого отчетливо прослеживается два этапа. Первый этап

связан с уйгурской литературой Казахстана, второй – с уйгурской литературой СУАР КНР.

Как известно, произведения киргизского писателя, как общечеловеческая духовная ценность, стали изучаться во многих национальных общеобразовательных школах постсоветского пространства. Тут уйгурские школы не исключение. Почти все его основные произведения: «Лицом к лицу», «Белый пароход», «Джамиля», «Тополек мой в красной косынке», «Первый учитель», «Материнское поле», «Плаха», «Когда падают горы», «И дольше века длится день» представлены в учебной программе школ с уйгурским языком обучения Казахстана.

Анализ последних произведений. С другой стороны творческое наследие Ч. Айтматова активно вошло в национальный литературный процесс со своей актуальной и созвучной времени нравственно-этической проблематикой. Мы наблюдаем непосредственное влияние творчества Ч. Айтматова на художественное восприятие уйгурских художников Казахстана. Повести и романы видных уйгурских писателей Ш. Шаваева и А. Ашири, несмотря на то, что они написаны на сугубо национальном материале, идейно-тематически, интонационно-стилистически и структурно перекликаются с произведениями Ч. Айтматова. Мы имеем дело с проблемой гомологии в литературе советского периода, т.е. на контактном уровне в разных художественных текстах проявляются некие элементы сходства творческих поисков по форме, структуре и происхождению. Это видно при анализе произведений уйгурских писателей в контексте творчества киргизского писателя. Например, фольклорный материал используется уйгурскими писателями (Ш. Шаваев «Йокалган қаләм» и А. Ашири «Ялғуз ялғуз») в айтматовском стиле как дополнительный интертекстуальный культурный дискурс, предполагающий усиление драматизма произведения.

Изучая в компаративном плане творчество А. Ашири и Ч. Айтматова, известный русский филолог С. В. Ананьева отмечает характерные признаки таких переключек, которые связаны со схожестью жанрово-стилевых парадигм произведений двух авторов. Именно они, по мнению исследователя, могли подчинить в себе композиционные построения произведения и оказать непосредственное влияние на пространственно-временную организацию уйгурского художественного текста.

С.В. Ананьева отмечает следующие точки соприкосновения произведений А. Ашири «Нур ана» с повестью Ч. Айтматова «Джамиля»: 1. единая тема («война коснулась всех»); 2. главный герой произведения – женщина (архетип сильной женской природы); 3. начало сюжета (композиционный прием), где «действия разворачиваются в один тот же год» [6, с. 52].

Можно сюда же отнести и идейную переключку. Уйгурский писатель в образе своей героини показывает, что он как и Ч. Айтматов («Буранный полустанок») по-своему сокрушается о

забвении прошлого – и не только далекого, но и совсем недавнего. Как и киргизский писатель, А. Ашири считает, что такое отношение к истории может привести к новым бедам. Еще одна идейная переключка с айтматовскими произведениями – неизбежность божественного наказания за человеческую жестокость. Муж кровопиец *Бостангуль Баратахун* («Одинокая мята») умирает неожиданно во время взрывных работ на плотине. Концепция повести А. Ашири подсказывает реципиенту, что смерть героя ожидаема. Жестокий герой нужен для писателя, чтобы показать терпеливость традиционного характера типичной уйгурской женщины, стремившейся быть верной семейным идеалам, никогда не нарушать брачный обет данный богу при свидетелях и не брат грех на душу.

А.Г. Коваленко отмечает типичность таких переключек в произведениях национальных советских писателей, которые были хорошо знакомы с прозаическими и поэтическими сборниками своих предшественников. Так например, название произведения Ч. Айтматова «И дольше века длится день» переключается с аналогичными стихотворными строчками Бориса Пастернака (И полусонным стрелкам лень / Ворочаться на циферблате, //И дольше века длится день, / И не кончается объятье) [7, с. 44-41]. Русский ученый также приводит примеры множественной переключки между произведениями Ч. Айтматова, В. Белова, В. Распутина, В. Белова, Ю. Нагибина, В. Астафьева, Ю. Казакова, Е. Замятина и других [7, с. 39].

Сравнительное изучение произведений Ш. Шаваева и А. Ашири с творчеством Ч. Айтматова также указывает на литературные паралели. На наш взгляд, уйгурский писатель пытается создать образ сильной женщины с пушкинской интерпретацией – Татьяны. Если Джамия Ч. Айтматова, как и Шолпан М. Джумабаева пытается разорвать жесткий круг средневековых стереотипов, нарушая традиционный уклад жизни и социального быта (венчание-брак, семейные и общественные традиции), то *Нурания* («Нур ана») и *Бостангуль* («Одинокая мята») до конца своей жизни остаются верными вековым традициям национального бытия. Однако, они также, как *Джамия* и *Шолпан*, стойко выдерживают жизненные тяготы и становятся победителями (возможно посмертно, как Шолпан). *Бостангуль* из «Одинокой мяты» до конца своей жизни сохраняет верность своему жестокому нелюбящему мужу как и полагается восточной женщине. Только после его смерти она обретает право на свободу и счастье. *Баратахун* – «лишний герой» сюжета. Его случайная смерть композиционно была необходима и поэтому она воспринимается реципиентами неоднозначно. Подобная недумывленная композиционная концепция произведения органически ложится в повествование, организуя сюжеторазвитие, ведущее к полноценной идейной- тематической разрядке.

Среди переключек особое место занимает схожий хронотоп. В произведении «Нур ана» описана деревня, в котором остался один человек – уйгурская старуха *Нурания*. Для героини родное село – это сакральное место, где лежат ее предки и вместе с тем символ ожидания нового возрождения общества, поэтому она его не покидает. Перед читателями представлен конфликт между категориями вечного и временного, что, несомненно, должно придать произведению этический вес и отнолого-метафизический смысл. По нарративной стратегии автора, это селение не должно исчезнуть из исторической памяти людей. Поэтому она героически сопротивляется переселению и заботиться как старуха *Дарья Ч.* Айтматова о могилах предков в деревне. Айтматовская переключка событийной аллегории заключается в том, что героиня А. Ашири так же как герой *Едиге Ч.* Айтматова почитает священное место, связанное с духом и аруахом предков. У этих персонажей – одинокое тревожное чувство. Они в глубине души ощущают, что уничтожение исторической памяти будет иметь серьезные духовные последствия и приведет к крушению чего-то грамадного. Таким образом, хронотоп, связанный с исторической памятью, предстает как семиотическая знаковая система [7, 41], а изменения его кода ведет к душевным травмам человека. Такими кодами являются железнодорожная станция *Торетам* и уйгурская деревня *Кок кишк* в произведении «Нур ана»

Перевод эпических произведений на уйгурский язык и изучение творчества Ч. Айтматова в СУАР КНР связаны с ренессансными тенденциями в национальной литературе на рубеже XX и XXI веков. Как известно, эти процессы в китайском обществе глубоко детерминированы с историческим условиями – переходом от периода общественно-политического развития, так называемой «Культурной революции», к новому времени – периоду проведения реформы «Открытые двери». К началу 1980 годов возможности коммуной нормативной эстетики были в значительной степени исчерпаны, что вызвало у нового поколения авторов попытку расширить рамки содержания и формы словесного искусства и преодолеть сложившиеся стереотипы в ней. Так было положено начало новой модернистской литературе. Эта литература по мере эволюции стала общественно значимой. В ней стало постепенно усиливаться противостояние с *глухим временем*, т.е. консервативными тенденциями. Логика развития новой модернистской литературы и ее постепенная эстетическая экспансия была обусловлена идейными убеждениями и мировоззренческими устремлениями авторов. Новая волна возникла как уникальная и непредвиденная реакция против замкнутого общества с крайне противоречивыми ценностями, с нарушенной ориентацией. Молодое поколение поставило диагноз современному коммуной обществу и вынесло ему суровый приговор. Политика «Открытые двери» в Китае стала предоставлять относительную свободу творческой интеллигенции. Благодаря переводу

шедевров мировой классики молодые поэты и писатели вооружились новыми знаниями, что трансформировало их воззрения и убеждения. Прежняя социалистическая нормативная эстетика и восприятия мира уступили место новым концепциям. Выработав новый тип художественного мышления, новый тип поведения в культуре, молодые художники стали бороться со стереотипами в обществе и не хотели быть обманутыми реальностью, как их предшественники эпохи «Культурной революции». Только коренные изменения в обществе могли удовлетворить их требования. Поэтому перевод произведений Ч. Айтматова на уйгурский язык в СУАР КНР был закономерным, насущным мировоззренческим явлением и требованием времени в обществе и отвечал запросам нового поколения.

В 2001 году уйгурское писательское сообщество отметило 83-летие Ч. Айтматова. Была организована международная конференция, где выступили ведущие уйгурские и зарубежные ученые СУАР КНР. Был издан спецвыпуск журнала «Казына», посвященный творчеству киргизского писателя. Примечательно, что уйгурским творческим сообществом был глубоко переосмыслен феномен Ч. Айтматова и подробно проанализирована его биография в контексте общественно-политических изменений в Центральной Азии. С трепетом и благоговением национальные писатели посетили место погребения великого художника в музейно-мемориальном комплексе «Ата -беит» возле столицы Киргизии, которая является многих творческих деятелей местом поклонения и преклонения перед талантом великого современника. Особый интерес среди творческой интеллигенции вызвала статья казахского ученого Кавсилхана Камажанова о влиянии произведений Ч. Айтматова на современную уйгурскую литературу. Ученый выделяет три способа сохранения национальной культуры в условиях замкнутого пространства. Узбекский ученый Якубжан Гожамбердиев раскрывает творчество Ч. Айтматова в контексте феноменологического подхода – интенциональности, предполагающей контитутирования существующего феномена выверенной когнитивной бытия. Статья другого узбекского ученого Адила Якубова на уйгурском языке посвящена философской интерпретации мотива «тревоги». Основываясь на произведении «Тавро Касандры» он раскрывает концепцию построения Вселенной и неизбежность ее конца. Уйгурские ученые затронули вопросы единой трюйственности творчество Юсуфа хас Хаджиба, Махмуда Кашгарского и Чингиза Айтматова в истории тюркских народов [8].

Заключение. Таким образом, произведения киргизского писателя оказали огромное влияние на уйгурскую литературу, способствовали окончательному разрушению границ замкнутого консервативного мира и приостановили процесс разрушения угасания исторической памяти уйгурского народа. Однако идейные трения между

консервативными и авангардными взглядами в китайском обществе не могли не привести к печальным последствиям. Официальные власти стали опасаться мощного влияния социальной и эстетической позиции авангардистов. Свежий воздух перемен, проникший в герметично замкнутое пространство, насторожил и напугал. Официальные структуры в срочном порядке стали детерминировать произведения национальных писателей в рамки «вредного» и «опасного». Был введен запрет на продажу произведений уйгурской литературы. Такой подход привел к искусственному торможению развития национальной литературы.

В последние годы в СУАР КНР усилились репрессивные методы воздействия власти на творческую интеллигенцию. Многие писатели и поэты были арестованы. Одним из таких известных ученых, направленных в концентрационные лагеря, является профессор Абкадир Джалалидин, который в своих критических статьях, посвященных произведению Ахтама Омара «Кум баскан шәһәр» («Город под песком») открыто продвигал этнологическую концепцию Ч. Айтматова. Он ратовал за сохранение исторического культурного наследия, созданного предками. Ликвидация или отрицание достижений уйгурской литературы СУАР под предлогом благих намерений (создание правильного светлого будущего), недопустима. В своих трудах А. Джалалидин продвигает айтматовскую концепцию исходной проницаемости мира, т.е. автор убежден, что без осознанного возврата к историческим корням, не будет продвижения вперед. По его мнению, любое герметичное замкнутое пространство не выдержит давления исторического времени и неизменно будет разрушаться. Другой писатель авангардист Ялкун Рози считает, что коммуналное закрытое общество является общей бедой для всего человечества. Трагедия судеб, попавших в заключение на долгий срок и борьба против манкуртизма – главная тема произведения известной писательницы Халида Исраил в романе «Алтун кәш» («Золотая туфелька»). Писатель Нурмухамед Ясин опираясь на художественную концепцию Ч. Айтматова в своем произведении «Ява кәптәр» («Дикий голубь») предлагает свою национальную версию манкуртизма. Герой романа, попав в плен, не желает превращаться в манкурта, как все его предшественники, которые согласились с участью рабов и даже, нашли положительные стороны сытой жизни в заключении. Они смирились со своей участью и никогда не пытались бороться. Герой выбирает единственный выход из заключения – смерть. Однако хозяин препятствует его самоубийству. Для него важно укротить и сломать свободолобивый дух героя. Потому что рабы, ставшие манкуртами в обществе «голубей», ценились гораздо выше других. Если пленник Жоламан, сын Доненбая в произведении Ч. Айтматова, убивает по приказу свою мать Найман-ана, долго искавшую своего сына, то у уйгурского писателя гордая мать героя дает сыну отравленную

клубнику, чтобы сын мог умереть свободным. Наблюдавшие голуби-манкурты искренне не понимают поступков дикого голубя. Произведение Нурмухамеда Ясина, как и романы Ч. Айтматова, сильно повлияли на духовное развитие современного уйгурского общества. Вскоре после публикации творчество уйгурского писателя запрещено к изданию как произведение «отражающее загнивающий национальный буржуазный дух», а сам автор был заключен в тюрьму на длительный срок.

В тоже время, аналогичное модернистское произведение Патигуль Урахим Мамат «Шалғутлар кэнти» («Город манкуртов»), где восхваляется всеобщее единство людей, забывших свою историю и потерявших память, пропагандируется и поощряется официальными органами СУАР КНР.

Начиная с 2008 года в СУАР КНР развернулась массовая ревизия книжных магазинов и библиотечных фондов от «идей чуждой» литературы. Произведения многих уйгурских писателей были объявлены идеологически опасными. Творчество киргизского писателя было отнесено к категории «вредных произведений». Такая официальная интерпретация трудов великого классика привела к аресту и гонениям многих переводчиков и издателей айтматовских книг.

Таким образом, этот период эволюции современной уйгурской литературы ознаменовался новой волной массовых политических репрессий. Всякое инакомыслие, направленное на духовное обновление общества было объявлено результатом деятельности внутренних идеологических врагов.

Это свидетельствует о том, что уйгурская литература СУАР КНР вступает в очередной сложный период своего развития.

Список литературы

1. Ахматалиев А. Чингиз Айтматов каинати - адәм вә аләм // Чингиз Айтматов. Кассандро тамғиси. – Үрүмчи, «Шинжаң хәлиқ нәшрияти», 2011. - С. 365-390.
2. Портнов Г.О. Поэтика «замкнутого пространства» в раннем творчестве Ф.М. Достоевского («внешнее» и «внутреннее») // Вестник СамГУ. 2010. № (79)
3. Воронов В. Чингиз Айтматов. Очерк творчества. — М.: Советский писатель, 1976. – 196 с.
4. Иванов С.Н. Благодатное знание Ю. Баласагунского //Юсуф Баласагунский. Благодатное знание. – М.: Наука,1983. – 556 с.
5. Есім Ғ. Айтматов – әлем тұтастығын сезіне алған қаламгер // «Аңыз Адам», №11 (23), 2011
6. Ананьева С.В. Жанрово-стилевая парадигма современной повести // Тәуелсіз Қазакстандағы ұйғыр әдәбиеті. Ғылыми – практикалық конференция материалдары. – Алматы, М.О.Әуезов атындағы Әдебиет және өнер институты, 2015№ - 200 б.
7. Коваленко А.Г. Чингиз Айтматов и русская литература XX века // Вестник РУДН, серия литературоведение. Журналистика, 2015. №2. –С. 37-42
8. Чингиз Айтматов туғулғанлиғиниң 83 жиллиқиға мубарәк! Ғәзинә журналиниң Чингиз Айтматовқа аталған мәхсус сани // Ғәзинә. – 2011 №3. – 223 б.

PHILOSOPHICAL SCIENCES

ЦІННІСНО-ІСТОРИЧНИЙ КОНТЕКСТ СУСПІЛЬНОГО ІДЕАЛУ В СУЧАСНІЙ ХРИСТІЯНСЬКІЙ ДУМЦІ

Кислий А.О.

*Національний педагогічний університет ім. М.П. Драгоманова
к. філос. н., доцент*

THE VALUE-HISTORICAL CONTEXT OF THE SOCIAL IDEAL IN CONTEMPORARY CHRISTIAN THOUGHT

Kysliy A.

*National Pedagogical Dragomanov University
PhD in Philosophical Sciences, Associate Professor,*

Анотація

У статті визначено актуальність вивчення питання ціннісно-історичних аспектів суспільного ідеалу в сучасній християнській думці. Тривала історія свідчить, що для християнської аксіології важливим є доведення пріоритетності власне християнських цінностей над всіма іншими. Доведено, що формування підходів, уточнень та доповнень інтерпретації соціального ідеалу в сучасній християнській думці відбувається через призму ціннісно-історичного сприйняття дійсності як адекватної реакції на нагальні соціальні питання.

Abstract

The article determines the relevance of the study of the value-historical aspects of the social ideal in contemporary Christian thought. Long history shows that it is important for Christian axiology to prove the priority of Christian values over all others. It is proved that the formation of approaches, clarifications and additions to the interpretation of the social ideal in contemporary Christian thought occurs through the prism of value-historical perception of reality as an adequate response to pressing social issues.

Ключові слова: ідеал, соціальний ідеал, цінності, християнські цінності, християнська демократія.

Keywords: ideal, social ideal, values, Christian values, Christian democracy.

Постановка проблеми. Очевидне поглиблення інтенсивної взаємодії країн та народів, які втягуються в процеси глобалізації сучасного світового будівництва, увиразнило нові якісні темпи соціального розвитку. Науково-технологічні та інформаційні успіхи, що об'єднали найвищі досягнення людства поставили під сумнів цінності як такі. Системні соціальні зрушення призвели до переосмислення багатьох невичерпних універсальних ціннісних потенціалів багатогранної і суперечливої реальності соціальних явищ і процесів. Така потреба суттєво посилила інтерес до духовної сфери суспільства. З усього кола питань принципово важливе значення у структурі духовності мають аксіологічні питання соціального ідеалу, сформульовані сучасними християнськими мислителями. Вони постійно тримають у полі зору процеси, що відбуваються в різних суспільних сферах, і, виходячи з самої природи Церкви, намагаються адекватно реагувати на них. Занепад моралі і моральності в результаті неможливості традиційних цінностей виконувати свої суспільні функції та недостатня ціннісна функціональність нових, що пропонують швидкі та легкі способи проектування розвитку держави та громадянського суспільства без особливих духовних зусиль, викликає занепокоєння у багатьох християнських церквах.

Тому однією із найактуальніших у сучасній світовій та вітчизняній релігієзнавчій і богословсь-

кій думці є проблема обґрунтування основоположних ціннісних засад суспільного ідеалу. Суспільний ідеал це – найбільш складно сконструйований феномен свідомості, який являє собою результат ціннісного ставлення до дійсності, причому, визначальною стороною є граничний образ досконалості, стрижень, ядро, навколо якого концентруються інші елементи існування у ієрархії цінностей.

Необхідність вивчення та можливості практичної легітимізації надійного соціального ідеалу у світоглядному, теоретичному та соціально-практичному значенні, спричинена тим, що саме він слугує критерієм сприйняття реальності та спрямовує людську поведінку у всіх відомих сферах суспільної активності. Важливо те, що соціальний ідеал протягом всієї історії людської цивілізації, володіючи конкретними уявленнями про образ та потребу бажаного майбутнього, знаходив своє вираження в різних соціально значущих настановах, які мали всі переваги сучасного і минулого та усували всі їх вади. Історичні корені християнських цінностей соціально ідеалу відображаються у культурі, моралі, нормах, формах, функціях, цілях суспільних інститутів та їх взаємозв'язків, ментальних рисах духовно-практичного освоєння світу і осмислення дійсності.

Отже, **метою роботи** є дослідження ціннісно-історичних вимірів соціального ідеалу сучасних християнських мислителів, що спрямовані на ре-

льне сприйняття соціальної дійсності та вироблення теоретичних ідей становлення ідеального суспільного устрою.

Аналіз досліджень і публікацій. Найбільший внесок у створення оригінальної аксіології суспільного ідеалу зробили Августин Блаженний, Аристотель, Бергсон А., Вебер М., Гегель Г., Гуссерль Е., Дюркгейм Е., Еліаде М., Кант І., Маркс К., Платон, Руссо Ж.-Ж., Фома Аквінський, Фромм Е., Хайдеггер М., Ясперс К. та ін.

Помітне місце у розробці аксіологічних концепцій посідають роботи християнських релігійних філософів, таких як: Бердяєв М., Булгаков, С., Введенський О., Вишеславцев Б., Зеньковський В., Ільїн І., Карташов О., Лоський М., Новгородцев П., Соловйов В., Сорокін П., Трубецької Є., Флоренський П., Флоровський Г., Франк С., Хомяков О., Шестов Л. та ін.

Різні аспекти суспільного ідеалу як концептуальної моделі суспільного устрою та розвитку суспільства на основі християнських цінностей є об'єктом вивчення вітчизняних релігієзнавців, філософів, культурологів, соціологів, істориків: Андрущенко В., Бабія М., Богачевської І., Бойченко М., Бондаренка В., Єленського В., Здіорука С., Колодного А., Кочан Н., Кременя В., Любашенко В., Мариновича М., Недавної О., Пирог Г., Поповича М., Сагана О., Табачковського В., Титаренко В., Филипович Л., Чорної Л., Чорноморця Ю., Шинкарука В., Яроцького П. та ін.

Виклад основного матеріалу. Пошук сучасного соціального ідеалу не обов'язково веде до відмови і заперечення звичних ідейних концепцій. Але часто вони підміняються поглядами, що породжені нестабільністю та конфліктністю світових соціально-економічних й соціально-політичних систем. Багато мислителів пропонують одну єдину можливу суспільну модель. Однак, як показує теорія і практика, пряме нав'язування, штучне копіювання відомих суспільних моделей, без урахування специфіки власного культурно-історичного досвіду, призводить здебільшого до негативних наслідків.

Беручи до уваги сучасні політичні, економічні та інші фактори, враховуючи духовні особливості епохи, коли в життєдіяльність особистості і суспільства входять нові системи цінностей, нове світовідчуття, з погляду християнської свідомості, соціальне оновлення не може бути відділеним від морального. Суспільні та християнські цінності завдяки своїй історично взаємозумовленій об'єктивній онтологічній природі мисляться як дієві соціальні орієнтири.

Розпочинаючи з виникнення, формування та поширення, християнство запропонувало проголошену у вченні Ісуса Христа нову ціннісно-моральну систему. Її потенціал є настільки потужним, що дякуючи своїм універсальним духовним ідеалам, вона кинула виклик старому світу і залишилась актуальною для свідомості й культури всієї історії людства. Біблійні заповіді і моральні принципи стали джерелом постійних роздумів як за своїм сутнісним змістом, так і в сенсі можливості вирішення соціально

важливих питань сьогодення. Тому звернення сучасних християнських мислителів до біблійних істин, домінант Отців Церкви, християнських теологів і вчителів, що мають конфесійні особливості, бачиться ґрунтовним у формуванні соціального ідеалу. Поряд з тим на процес трансформації підходів до його ціннісних основ суттєво впливають історичні соціокультурні, політичні, економічні зміни церковного та світського буття людини та суспільства. Сьогодні важлива увага приділяється розумінню складності співвідношення й вироблення механізмів поширення потенціалу духовних цінностей в принципово нових соціокультурних умовах, продиктованих орієнтаціями сучасного секуляризованого суспільства.

Сучасне християнське розуміння аксіологічних основ соціального ідеалу не можливе без звернення до основоположних ідей християнства. Для вивчення безперервності християнського досвіду Г. Флоровський запропонував метод «сучасного прочитання Святих Отців і вчителів Церкви». Використання Святоотцівських праць полягає не у поверненні до певних абстрактних ідей і тверджень, а у необхідності їх дотримання при вирішенні церковних, суспільних, індивідуальних духовних проблем в життєвій практиці та максимальній їх проекції у майбутнє. Він вважає, що такий підхід повинен виключати так звану адаптацію стародавніх істин до сьогодення або їх сучасну інтерпретацію [13, с. 379, 381].

Соціальний ідеал виступає як уявлення про ідеальний устрій суспільного життя, що включає в себе не лише мету та шляхи розвитку суспільства, а і найбільш значущі світоглядні установки, які спираються на християнські цінності, що знайшли своє відображення на ментально-історичному рівні гармонізації суспільства. Універсальна системоутворююча життєздатність соціального ідеалу полягає у здатності виконувати целепокладаючу функцію в житті людини.

На думку провідних сучасних християнських богословів та філософів, базовими для віруючих є слова Ісуса Христа: «Тож будьте досконалі, як Отець ваш небесний досконалий» (Мт 5, 48), які свідчать про невід'ємну роль ідеалів, ціннісних систем та морально-світоглядних орієнтирів, без яких уся людська діяльність втрачає сенс і тому стає нежиттєвою. Найвищою цінністю, принципово відмінною від наявної сфери дійсності, абсолютотом, початком і сутністю всього визнається істина про Бога, що є джерелом і усіх інших цінностей. Особливе місце в тут займає Ісус Христос як об'єктивно існуюча ідеальна мета і в метафізичній, і в соціальній площині, що є підставою усіх індивідуальних стремлень людини. Вона створює фундаментальні засади для виникнення соціальних та особистих ціннісних орієнтирів. З одного боку, релігійна домінанта людини орієнтована на визначення меж досконалості Бога і вторинності, залежності людини від волі Бога. З іншого боку, християнство задає високу шкалу оцінки життєдіяльності людини, призначення її у світі, істотно зміщуючи пріоритети повсякденності в сторону духовності [8, с.9-10].

Дар духовного досвіду людини як прояву її особистого подвигу, драми порятунку відволікав увагу християнських теоретиків від соціальних питань, які не мали для них принципового значення і були рідше проявом людської гордині, гріха, відступництва. Тому боротьба із соціальним злом, вищою мірою якої залишалось смирення плоті, зречення світу, аскеза, передбачала присутність та активну діяльність Християнської Церкви в світі у напрямку зростання впливу на суспільство. Вироблення концепції досконалого суспільства санкціонувало інший погляд на порятунок людини не як втечу від світу, а як особисту життєствердну позицію, що сприяла соціальному і політичному реформуванню.

Можна з упевненістю зробити висновок, що християнство в межах власної системи цінностей сформулювало такий суспільний ідеал, що став підставою суттєвих перетворень і досягнень в усьому світі в соціально-економічній, соціально-політичній й духовно-моральній сферах. Найбільш дієвою силою в формуванні соціального ідеалу сучасної західної людини, на думку багатьох вчених, є ідеї, проголошені з часів Реформації. Доля кожної людини, стверджують протестантські вчителі, залежить не тільки від Божої волі, але й від життєвих обставин, що спонукають до соціальної активності. Презумпція спасіння стає можливою, якщо покликання кожної людини буде виконано в її житті до кінця. Відмінні від католицьких та православних істини рівності всіх людей перед Богом у можливості порятунку, стали причиною переосмислення природи людської особистості та формування таких духовних ідеалів, що вимагали впорядкованості світу життєдіяльності людини, що мав абсолютно земний характер [4 с. 93, 97].

Макс Вебер [3] писав, що протестантське вчення розірвало кайдани стремління людини до багатства, яке визначається не самоціллю, а угодами Богові заняттям. Творча професійна діяльність стала для людини головним засобом прославлення Бога. Багатство як результат творчої діяльності людини бачиться не лише як Боже благословення, а й як законне з правової та раціональне з економічної точки зору життя. В умовах бурхливого розвитку країн, економічних і політичних успіхів поступово формується ідеал людини як самостійної економічної одиниці. Імперативне розуміння моралі, підпорядкування людини громадським інтересам переміщується на другий план по відношенню до індивідуальних перспектив кожної людини, що акумулювались в християнській соціальній ідеалі. Зрозуміло, що ідеї спрямовані на усунення соціального зла і створення універсальних умов для побудови щасливого суспільства, не є надбанням виключно протестантизму. Їх потрібно розглядати через призму тісного взаємозв'язку та взаємовпливу всіх основних християнських напрямків як складової єдиної релігійної культури.

Тривала історія християнства є підтвердженням постійного процесу творіння та людської творчості як реалізації її здібностей і дарувань. Розк-

риття людиною своїх потенціалів у всіх сферах суспільної дійсності вимагає узагальнень, змін, уточнень та доповнень богословського, церковного бачення соціальних пріоритетів, що стають особливо помітними на початку третього тисячоліття. У сучасному світі традиційні християнські цінності не можуть виконувати соціально важливі функції, адже вони не розглядаються окремо від загальнолюдських, культурних, духовних, етичних та естетичних світоглядних пріоритетів людини та не відносяться до числа основних факторів вирішення важливих соціальних проблем. Маючи значний історичний досвід, що виражається не тільки у свідомості, а і в реальних взаєминах між людьми, християнські церкви залишаються джерелом духовності й моралі у визначенні соціального ідеалу. Цінності християнської моралі за будь-яких умов не повинні розходитися з реальними вимогами соціального аспекту моральності. Саме існування духовності і моральності означає здатність особистості самостійно усвідомлювати відповідність своїх вчинків і рішень ціннісному змісту життєвих орієнтирів та мотивації соціальної діяльності.

В широкому розумінні християнство залишається системою уявлень про цінності цілей і шляхів досягнення сакрального в житті людини, що уподібнюється з жертвністю. Вони визначають основоположну лінію життєдіяльності віруючої людини, вирішують проблему сенсу життя, виходячи з кінцевої цілі її існування, що бачиться в есхатологічній перспективі безсмертя душі та Царства небесного. Для християнської аксіології непохитним є сприйняття цінностей як заповідей, що мають божественне походження «не від світу цього», як «дар небес» і тому визначається пріоритетність власне християнських цінностей над всіма іншими, тимчасовим матеріальним благам відводиться підпорядковане значення.

Найбільш принциповим у збереженні традиційних християнських цінностей залишається ортодоксальне православ'я. Сучасні православні богослови переймаються не стільки питанням справедливості, соціальної рівності, добробуту, стільки трактуванням ціннісного змісту соціального ідеалу як заперечення мирського світу та мирських проблем. Таким чином, вся соціальна дійсність є вважливою, але другорядною у порівнянні з ідеями аскетизму, чернецтва, ісихазму, простоти, обмеження потреб і бажань, безкорисливості та негативного ставлення до матеріальних благ. Будь-які кроки проти віри в бажане прийдешнє Царство Боже як соціальний орієнтир змушує Церкву діяти жорстко в питаннях збереження свого віровчення. Підставою для таких тверджень є теоретична та практична діяльність Російської Православної Церкви [9]. Її сучасна аксіологія звертається до філософсько-богословських ідей, властивих до початку XX ст., що виявляються обмеженими для формування ціннісних засад сучасної православної рефлексії щодо соціальної проблематики.

Розбіжності в оцінці соціальних явищ між людьми, які представляють різні християнські кон-

фесії, напрямки, організації, що склались історично, свідчать про різноманітність дефініцій у питаннях визначення цінностей соціального ідеалу. Ідеї, думки, вчення, що виникли в результаті протесту, через якийсь час на хвилі модифікації інтерпретацій ціннісних основ соціального ідеалу демонструють схильність до пошуку компромісу у цій царині. Переломним моментом для міжхристиянського діалогу став II Ватиканський собор (1962-1965) на якому було проголошено декрет «Unitatis Redintegratio» («Відновлення єдності») [6, с.170-192], спрямований на пошук шляхів співіснування і нових методів екуменічної взаємодії. Після Собору стосунки між християнськими церквами та відносини з носіями різних світоглядних переконань вперше були зафіксовані на офіційному рівні [6, с.277-284]. Екуменічний діалог між католицькою та православною церквами активізувався у 1965 році, коли Патріарх Константинопольський Афінагор I і Папа Римський Павло VI скасували взаємні анафемі, накладені 1054 року. Особливу увагу екуменізму приділяв у своєму служінні папа Іван-Павло II, висвітливши свої основні ідеї в енцикліці «Ut Unum Sint» («Щоб усі були одно») та інших документах Католицької церкви.

Іван-Павло II робить сміливу пропозицію для католиків, православних і протестантів «перестати думати про справу об'єднання християн як про переговори на зразок тих, що мають місце між компаніями і профспілками» [1, с. 734]. Тут не повинно бути торгів, де кожна сторона намагається вийти переможцем. «Християни не будують християнську єдність. Єдність церкви забезпечив Христос, а завдання екуменізму полягає в тому, щоб явити цю наперед дану єдність на арені історії», – стверджує у своїй роботі Дж. Вайгель [1, с. 734]. Іван-Павло II ініціював ідею для православних і протестантів зупинитись над питанням про те як папство може бути корисним для майбутнього християнства [1, с. 734]. Він, аналізуючи різні сторони екуменічної діяльності, виділяє в ній молитовне спілкування з усіма християнами, необхідний і можливий братський діалог і християнське співробітництво в широкому спектрі соціально важливих питань. Такий католицький екуменізм не передбачає скасування догматичних відмінностей завдяки приведенню їх до єдиного християнського вчення.

На думку Ж.-П. Віллема [5] вся історія формування та сучасного існування Європи є результатом розгортання процесу міжхристиянського та міжкультурного діалогу. Не дивлячись на те, що зустріч релігійної віри з раціоналізмом та світським життям на теренах Європи сприймається неоднозначно з моральної точки зору, її вплив на формування західної цивілізації та легітимізації автономної світського і релігійного є безперечним. В нинішньому європейському середовищі склалися особливі стосунки між різними соціальними спільнотами та релігійними організаціями. Характерною рисою міжрелігійного діалогу є повага до прагнень досягнути істини людьми, які мають різні релігійні чи нерелігійні переконання, дотримуються відмінних правил і норм, що є святими для них.

Сучасна Європа, багата на християнські традиції та філософські судження з елементами критичного підходу до релігії, постає перед випробуванням радикально новими соціокультурними реаліями, що спричинені появою потужного ісламського сегмента. Вселенський патріарх Варфоломій вважає, що така зустріч з «Іншим» приведе до життя разом в культурі насиченій різними, іноді принципово відмінними світоглядними переконаннями. Атмосфера відкритого діалогу, оновлення толерантності, взаємоповаги спонукатиме кожного замислитися над істинними цінностями своєї віри [2, с. 297].

Заслужують на увагу погляди сучасного митрополита Пергамського Йоана Зізіуласа про неможливість розглядати питання суспільного ідеалу окремо від Церкви. Умовою сучасного і майбутнього існування Церкви та всього християнства повинна бути онтологія спілкування. Одноманітність богословських поглядів у зверненні до сучасних питань Церкви, що полягає в протиставленні себе до «Інших», не дозволить Християнській Церкві залишитись цілісною живою реальністю. У сучасному плюралістичному суспільстві із значним культурним колоритом Церква, проповідуючи Євангеліє, повинна шукати спільні культурні цінності, що знаходяться в зоні її інтересів [7, с. 259-260].

Нові перспективи для міжрелігійного та міжкультурного діалогу ведуть як до взаємопроникнення та взаєморозуміння, так і до екліктизму та нігілізму, створюючи загрозу ціннісним аспектам соціального ідеалу, які фундаментувалися протягом багатьох століть. Тому, на думку Й. Ратцінгера, питання про те, що в даному контексті є добрим залишається без відповіді. Але анулювання вічних християнських цінностей або нав'язування нових, навіть за рішенням більшості, є одним із міфів сучасної розумної політики [12].

Можна побачити, що глибокі релігійні основи має і демократія. Християнство вперше в історії не тільки у релігійному, а й у політико-правовому полі, ґрунтуючись на інтерпретації вчення Христа, встановлює рівність людей. Тому сучасні християнські мислителі спільні в лояльному ставленні до демократичної правової політичної системи. Але християнська демократія можлива лише тоді, коли її принципи та моральні ціннісні орієнтири не просто декларуються, а й ретранслюються на соціальну сферу у формі церковної ангажованості, що є неохитним у житті всієї спільноти. І тому, на думку О. Величка, досягнути стану свободи можна повернувшись обличчям до духовно-релігійного ідеалу, що назавжди розчинився в соціальному і забутий у західній самосвідомості індустріальної, правової та демократичної держави. Соціальне Благо, соціальна рівність і політична свобода власної думки не зможуть стати основою людського духовного відродження. Її необхідно шукати в давніх догматах християнської віри, зрозуміти нарешті, що таке «любов і терпіння, самовідданість і віра, як їх показав Христос» [4, с. 383].

Найбільш відома ідея християнської демократії, запропонована католицьким філософом Ж. Маріте, будується на основі понять плюралізму та терпимості, фокусуючи у собі принципи світської демократії й католицької соціальної доктрини. Сьогодні ж у політичному житті християнська демократія є брендом плюралізму мислення, позбавленого власне християнської основи з богословської точки зору, але залишається привабливою як для християн, так і для людей з іншими релігійними чи світськими переконаннями. Тому християнські теологи, спостерігаючи за сучасною кризовою вицерпаністю секуляризованої дійсності, що не має власних ресурсів для оновлення, усвідомлюють необхідність вдосконалення взаємовпливу Церкви на демократичні процеси суспільного життя. Здатність самого християнства сповідувати та пропонувати цінності демократії може бути серйозною перспективою для наповнення соціального ідеалу ідеями постсекулярного суспільства [11]. Трансформація Християнської Церкви як реальне втілення власного соціального ідеалу в соціальну дію полягає у співпраці з державами у справі духовно-моральної опіки, пропагування ідей свободи, миру, добра, істини, справедливості, принципів індивідуального і суспільного блага. Для сучасного соціального вчення важливими є не лише есхатологічні перспективи та схоластичне бачення світу і людини, а й практичні вказівки в сфері особистої, сімейної і суспільної моралі.

Історичний процес формування цінностей суспільного ідеалу відбувався у синтезі наукових, філософських, етичних і богословських ідей і концепцій. На нього суттєво вплинула особливості світогляду і специфічне ставлення представників православної, католицької та протестантської конфесій до питань суспільної дійсності. Важливою ознакою ціннісних характеристик різноманітності міжконфесійних християнських дискурсів виявляються суб'єктивні вимоги до значимого, належного, бажаного. Єдність особистісного та надіндивідуального складає глибинні основи суспільного ідеалу. Його соціокультурна значимість полягає у пошуку спільних точок між абсолютним і відносним у вирішенні конкретних важливих проблем сучасності.

Сучасна християнська соціальна філософія прагне визначити ступінь індивідуальної відповідальності людини, що постала між сподіванням на спасіння і реальністю нашого світу, зануреного в структурне зло і всі його існуючі прояви, в першу чергу, у глобальній перспективі. Складність та суперечність такого завдання, на думку А. Мініча, полягає в тому, що «фактично мова йде про персональну відповідальність за наслідки колективної діяльності» [10, с.275].

Головне завдання сучасної християнської аксіології не зводиться до пристосування християнської системи цінностей до ціннісної системи світу. Історичний досвід свідчить, що пошук компромісів в реальному житті та засобів згладжування особливо гострих розбіжностей між традиційними й новими цінностями, наприклад в сфері сексуальної

моралі, є досить суперечливим і неприпустимим. Адже він прямо чи приховано заперечує sacramentalні цінностей християнського соціального ідеалу і вимагає повної або часткової відмови від власних переконань на користь інших.

Отже, сучасні християнські мислителі стурбовані наслідками глобальних світових трансформацій у всіх сферах і покладають на себе відповідальність за вироблення такого соціального ідеалу, що не буде зводитись лише до вибору індивідуального шляху спасіння, а активізує вирішення соціально важливих питань для перспективи ідеального суспільного устрою в межах земної історії. Обґрунтування основоположних ціннісних засад соціального ідеалу як найбільш складно сконструйованого феномену свідомості відбувається на основі історичного досвіду створення граничних образів досконалого світу. Такий процес є результатом ставлення християнства до соціальної дійсності на основі прочитання заповідних моральних істин, відображених у біблійних текстах. Заглиблюючись у Євангелія Християнська Церква включається у мінливу сучасну епоху і виявляє своє обличчя у покликанні навчити людей тому, чого їм не може дати повсякденне життя.

Формування нових підходів до інтерпретації соціального ідеалу в християнстві є свідченням історичності характеру аксіологічного вчення, в якому виражається творіння і творчість як спосіб мислення та поведінки, пошуків компромісів між людиною, суспільством і Церквою. Соціальний ідеал відображає ціннісно-історичне сприйняття дійсності у конструюванні образу та потреби бажаного майбутнього, що акумулює всі переваги та усуває всі вади сучасного та минулого світу. Сьогодні він потребує теоретичної та соціально-практичної легітимізації, адже виступає еталоном сприйняття реальності та людської суспільної активності.

Список літератури

1. Вайгель Дж. Свідок надії. Життєпис Папи Івана-Павла II / Пер. з англ. Романа Скакуна. – Львів: Видавництво Українського католицького університету, 2012. – 1062 с.
2. Варфоломій Вселенський Патріарх. Вічна-віч з тайною. Православне християнство у сучасному світі. – К.: Дух і Літера, 2011. – 360 с.
3. Вебер Макс. Избранные произведения. / Пер. с нем. Сост., общ. ред. и послесл. Ю.Н. Давыдова; Пред. П.П.Гайденко. М.: Прогресс, 1990. – 808 с.
4. Величко А. М. Христианство и социальный идеал (философия, право, социология индустриальной культуры): Научное издание. Под ред. В.П. Сальникова. Спб., М.: Санкт-Петербургский университет МВД России, 2000. – 544 с.
5. Віллем Ж.-П. Європа та релігії. Ставки ХХІ-го століття. / Пер. з фр. – К.: Дух і Літера, 2006. – 331 с.
6. Документи Другого Ватиканського Собору: Конституції, декрети, декларації. – Л.: Свічадо, 1996. – 759 с.

7. Зізілуас Й. Буття як спілкування. Дослідження особистісності і Церкви / Пер. з англ. – К: Дух і літера, 2005. – 276 с.
8. Компендіум соціальної доктрини Церкви, К.: Кайрос, 2008. – 549 с.
9. Основы социальной концепции Русской Православной Церкви. [online] Доступно: <http://www.patriarchia.ru/db/text/141422.html>
10. Мініч А. Християнство в пошуках відповіді: проблеми соціально-етичної доктрини // Волинський Благовісник. – 2015. – №3 с. 261-280
11. Нойхауз Н. Ценности христианской демократии / Пер. с нем. – М.: Республика, 2005. – 192 с.
12. Рацінгер Йосиф. Цінності в часи перемін: Долання майбутніх викликів / Пер. з нім. О. Конкевича. – Львів: Місіонер, 2006. – 168 с.
13. Флоровский Г. Догмат и история. Сост. Е. Холмогоров; общ. ред. Е. Карманов. М.: Изд-во Свято-Владимирского Братства, 1998. – 487 с.

POLITICAL SCIENCE

ВЛАСТЬ. СМИ. ОБЩЕСТВО. ВЗАИМОДЕЙСТВИЕ ИЛИ НЕДОВЕРИЕ?

Алипулатов И.

политолог,

зав. кафедрой электронных СМИ ДГУ,

сопредседатель Общероссийского Народного Фронта в РД,

председатель Дагестанского отделения МедиаСоюза России,

член Общественной палаты РД

POWER. MEDIA. SOCIETY. INTERACTION OR DISTRUST?

Alipulatov I.

political scientist

chairman of the Dagestan branch

Media Union of Russia,

Head of the Department of Electronic Media, DSU,

Member of the Public Chamber of the Republic of Dagestan

Аннотация

В статье рассматриваются основные факторы, влияющие на формирование современной системы СМИ. Речь идет о непростых взаимоотношениях СМИ с властью и подотчетности государственных институтов обществу. Усугубляет болезненное состояние журналистики и то, что деятельность СМИ осуществляется в рамках интереса финансирующих их сторон. Отсюда растущее недоверие населения к средствам массовой информации, укрепление представления о журналистике лишь как об инструменте власти, сфере обслуживания и манипулирования, а об информации – как о символе политического влияния. Наряду с этим, мы говорим о том, что телевидение является неотъемлемой частью нашего бытия, зеркалом социальной и политической жизни общества. И в заключение, приходим к выводу, что будущее телевидения в его диалогичном развитии.

Abstract

In article the major factors influencing formation of modern system of mass media are considered. It is about difficult relationship of mass media with the power and the accountability of the state institutes to society. Aggravates a disease state of journalism and that activity of mass media is carried out within interest of the parties financing them. From here the growing mistrust of the population to mass media, strengthening of idea of journalism only as about the tool of the power, services industry and manipulations, and about information – as about a symbol of political influence. Along with it, we say that the television is an integral part of our life, a mirror of social and political life of society. And in summary, we come to a conclusion that the future of television in its dialogichny development.

Ключевые слова: СМИ, власть, общество, политика, финансирование информированность, взаимодействие.

Keywords: Mass media, power, society, policy, financing knowledge, interaction.

Радикальные перемены в укладе общественной жизни страны в последние годы привели к соответствующим изменениям многих социальных институтов, включая средства массовой информации. Телевидение, радио, газеты, журналы, соцсети сегодня играют принципиально новую роль и стали весьма качественными и определяющим каналом формирования общественного мнения, серьезными и эффективными инструментами властных структур в создании и поддержании ими собственного позитивного имиджа, формирования объективного общественного мнения.

Развитие телевидения, интернета и ряда других, современных информационно-коммуникационных технологий, социальная, культурная и политическая роль средств массовой информации в наше время приобрели такое значение, что само

лицо политики, и даже степень демократизации либерализма в обществе во многом измеряется по доминирующим в нем СМИ.

Факт остается фактом. СМИ исполняют общественную функцию. В этом и состоит основная идея термина «четвертая власть». Это признают сегодня все, хотя это власть и не распределяется равномерно между журналистами и нередко узурпируется владельцами СМИ как государственными, так и частными. Именно отсюда растущее недоверие населения к средствам массовой информации, укрепление представления о журналистике лишь как об инструменте власти, сфере обслуживания и манипулирования, а об информации – как о символе политического влияния.

Опыт и практика последних лет свидетельствуют о том, что когда СМИ сознательно и убежденно становятся на службу той или иной власти, общая демократическая и нравственная атмосфера

в обществе портится, а уровень интоксикации населения повышается.

И в такой ситуации важнейшим демократическим принципом является подотчетность государственных институтов обществу, прозрачность действий власти. Не секрет, что в народе иногда бытует мнение, что в высших эшелонах власти свои заботы, а у рядовых граждан – свои. На мой взгляд, степень реализации этих принципов в какой-то степени характеризуется и информированностью населения о действиях власти.

Кто формирует информационную политику?

По утверждению многих независимых экспертов, информированность дагестанского населения, несмотря на наличие в республике более 500 СМИ, очень не высокая. Во многих населенных пунктах, особенно в горных и высокогорных селах, далеко не все знают о том, что конкретно делается органами власти по созданию рабочих мест, укреплению дисциплины и порядка, повышению благосостояния народа. И здесь возникает немало вопросов с тем, кто сегодня формирует информационную политику в Дагестане к тем, кто координирует деятельность СМИ, да и к самим журналистам, которые далеко не всегда как свидетельствует анализ работы электронных и печатных средств массовой информации объективны в раскрытии, актуальных тем сегодняшней жизни.

И здесь напрашивается вопрос: а почему наши коллеги порой показывают жизнь в дагестанском обществе несколько приукрашенной? Для примера возьмём ситуацию в здравоохранении. При всех положительных моментах состояние дел в отдельных лечебных учреждениях вызывает тревогу. Сегодня самый актуальный вопрос-отношение к больным, уровень квалификации врачей, работников среднего медицинского персонала. Ведь не секрет, что ежедневно мы встречаемся с невнимательным равнодушным, а порой просто преступно-халатным отношением к больным. Оценка суровая, но объективная. Этот вопрос довольно часто обсуждается в разговорах между собой. А что мы видим в телевизионных программах государственного республиканского телевидения, читаем в газетах? Много тёплых и душевных слов о тех, кто стоит на страже здоровья (порой очень даже заслуженно) и очень мало о проблемах, с которыми сталкиваемся мы все в медицинских учреждениях. А ведь проблем немало не только в здравоохранении, но и во многих других сферах нашей жизни. Вот так и возникают вопросы на которые телезрители, к сожалению, не получают вразумительных, аргументированных ответов. А вопросов действительно – немало. Главный из них насколько то, что мы видим ежедневно на экране, соответствуют реальности. И насколько оправдано сегодня такое сильное влияние государства на средства массовой информации? Ведь все это приводит к тому, что информационное поле иногда формируется в искаженном виде, а значит, порой и не соответствует реальной действительности. Вот и получается, что полноту и

объективность освещения информационной картины политической жизни в республике, согласно, анализу данных опроса общественного мнения, респонденты оценивают далеко неоднозначно. И там, где нет оперативной и самое главное объективной информации, появляются разного рода слухи. Примеров тому-великое множество.

Социологические опросы показывают, что не информированность нашего населения о действиях власти, (и федеральной и региональной, и местной) в немалой степени, зависит от уровня сознательности каждого человека в отдельности. И здесь напрашивается другой вопрос - а в чем, собственно, причина? Может в нежелании самих наших сограждан быть в курсе всего, что происходит во властных структурах? В реализации собственных амбиций? Взаимное отчуждение выражается в том, что отдельный человек зачастую закичивается на проблемах личного характера. Индивидуум занимает позицию не сотрудничества, отказа от взаимодействия с властью. Отдельная часть наших граждан воспринимает власть даже как силу, не способную оперативно решить реальные проблемы. Оказывается колоссальную пропасть между народом и властью можно сократить, а можно и проложить капитальный мост.

Кандидат филологических наук Нина Витальевна Зверева в своей научной работе «журналистика» выявляет две главные проблемы, оказывающие существенное влияние на деятельность регионального тележурналиста. Первая – материальная зависимость телевидения от власти или крупных коммерсантов; вторая – все меньший учет интересов зрителя, отход от важнейших нравственных ценностей. Вторая проблема не является независимой, она связана с первой, часто являясь ее следствием. [1]

По мнению экс-министра печати и информации республики Умаросмана Гаджиева необходимо выработать правильные схемы взаимодействия пресс-служб и СМИ. «Сегодня в республике поставлена задача ускоренного развития, коренного изменения всех сфер, и она не может быть решена без эффективного государственного управления. Эффективное управление не может быть без открытости власти, без информационного сопровождения», - считает Гаджиев. [2]

Президент России Владимир Путин в своем обращении к лидерам мирового информационного сообщества заявил:

- «Именно информационные ресурсы во всём их многообразии – от газет и телеканалов до электронных СМИ и Интернета – во многом определяют сегодняшний и завтрашний день в мировой политике и экономике, во всех сферах жизни. Такая роль требует высокой профессиональной, гражданской и нравственной ответственности». [3]

Информированность населения

Информированность населения вносит определенный акцент в действия различных ветвей власти, дает возможность предупредить ошибки, нередко случающиеся в практике, как исполнительной, так и законодательной власти.

Необходимо учить людей пользоваться уже существующими общественными и экономическими механизмами. Не пиарить только политиков и бизнесменов, а объективно информировать общество о результатах их работы, критиковать зарвавшихся чиновников, анализировать ситуацию в отдельных городах и районах, в Министерствах и ведомствах, в целом, - в республике. И не только критиковать, но и рассказывать об их успехах, достижениях во всех без исключения сферах. Не секрет, что массовое сознание сходно с детским, а ребенок развивается гораздо быстрее, когда ему показывают и рассказывают. Людям очень важно видеть перспективу, как ближнюю, так и среднесрочную. И здесь велика роль средств массовой информации.

Не случайным в этой связи, является интерпретация средств массовой коммуникации, как «четвертой власти» и наделение их функцией систематического общественного контроля за находящимися у власти и объективного информирования о деятельности последних.

Значительная часть общества на каком-то этапе разуверилась в ценностях и идеях, которые принесли успех «демократичной» прессе, поэтому многим журналистам остается либо избирать легкий, но очень сомнительный, своего рода мазохистский путь к успеху, стать выразителями социального недовольства, сохраняя при этом демократический имидж, либо радикально переосмыслить само представление о влиятельности, о власти СМИ.

По словам руководителя управления по информационной политике Администрации Главы и Правительства РД Зубайру Зубайруева, доверие к СМИ в последнее время падает в силу разных причин. Граждане не верят чиновникам, СМИ не доверяют власти, люди не доверяют друг другу. Таким образом, утрачивается доверие в обществе. Все это мешает работать эффективно, быть конкурентоспособным.

Как отмечают эксперты, это происходит, потому что СМИ не всегда выполняют свою основную роль по установлению диалога между властью и обществом. А ведь именно СМИ в этом смысле должны быть площадкой, где пересекаются интересы власти и общества, устанавливается общественный диалог.

Многие исследователи современных проблем журналистики и общества близлежащими задачами видят внесение в Госдуму законодательных поправок к Закону «О СМИ» для урегулирования отношений между владельцами и СМИ в пользу защиты права человека на получение достоверной информации. Необходимо четко разграничить журналистику от политики, политическую журналистику – от политических медиа-технологий, новости – от их интерпретации, заказные материалы – от «свободного» слова.

А какова ситуация в Дагестане?

В последние два с половиной года новая политическая команда Дагестана во главе с В. Васильевым, придает большое значение эффективной и объективной информационной политике, созданию

благоприятных условий для развития государственных средств массовой информации, распространению оперативной и качественной информации среди населения.

Совсем недавно (в феврале 2020 года) Председатель Правительства РД А. Здунов обратил особое внимание на персональную ответственность руководителей отраслевого министра и других республиканских структур, в том числе СМИ, которые и обеспечивают выполнение информационной политики.

С высоты многолетнего опыта работы в государственных СМИ, в дагестанском парламенте, могу с уверенностью утверждать, что власть только тогда эффективна, когда находится в постоянном диалоге с обществом. А такой диалог немыслим без СМИ и журналистов.

Специальный Указ руководителя Дагестана, предписывает республиканским органам власти рассматривать взаимодействие со СМИ одним из важнейших направлений собственной работы. Необходимо организовать систематическое и оперативное информирование общественности о результатах собственной деятельности на основе принципов открытости и гласности.

И, такой конкретный подход уже начинает давать свои результаты. Как правило, многие критические, проблемные публикации в СМИ становятся основанием для конкретных поручений Главы республики и других руководителей Дагестана. Подавляющее большинство должностных лиц республиканского масштаба регулярно выступают в печатных и электронных СМИ, отчитываются перед народом о сделанном, чем они занимаются, объясняют людям суть и содержание принимаемых решений. И это очень важно в плане совершенствования форм и методов работы с населением.

Но и в этой работе есть большие резервы, упущения, недостатки.

В любом цивилизованном обществе весьма эффективно работает цепочка: власть – СМИ – общество. Электронные и печатные средства массовой информации доводят до власти насущные проблемы общества, которая в свою очередь обязана их решать. Контроль «снизу» и ограничения «сверху» дают возможность строить эти отношения на паритетной основе. Но если такое равновесие нарушается, то власть теряет связь с обществом, становится в его глазах нецелесообразной. Ткань властных структур основана только на взаимодействии с народом.

Список литературы

1. Зверева Н.В. «Специфика деятельности регионального тележурналиста», автореферат диссертации по филологии, 2002г.
2. Газета «Дагестанская правда», статья «Пресс-служба: открытость и достоверность» 08.04. 13г.
3. Всемирный медиасаммит «Мировые медиа: вызовы XXI века». Приветствие Путина участникам г. Москва 05.07.12г.

**ПРОБЛЕМАТИКА И МЕТОДЫ РАЗВИТИЯ ОХРАНЫ ТРУДА В ОБРАЗОВАТЕЛЬНЫХ
УЧРЕЖДЕНИЯХ****Коптяева К.Б.***Начальник отдела охраны труда
Дальневосточного федерального университета
г. Владивосток***PROBLEM AND METHODS OF DEVELOPMENT OF LABOR PROTECTION IN EDUCATIONAL
INSTITUTIONS****Koptyaeva K.***Head of Labor Protection Department Far Eastern Federal University
Vladivostok***Аннотация**

В данной статье рассматривает комплекс возможных мер государственного и муниципального регулирования охраной труда в образовательных учреждениях, реализуемой государственной политики в области охраны труда, направленной на профилактику производственного травматизма и профессиональной заболеваемости. Настоящая статья освещает влияние финансирования на аспекты охраны труда в Российской Федерации и пути их разрешения, обосновывает позицию автора по рассматриваемой проблематике. От уровня эффективности осуществления государственного управления в образовательных учреждениях зависит динамика интеграции системы управления охраной труда, направленной на предупреждение несчастных случаев и потери трудоспособности персонала образовательных учреждений.

Abstract

This article considers a set of possible measures of state and municipal regulation of labor protection in educational institutions, implemented state policy in the field of labor protection aimed at preventing occupational injuries and occupational diseases. This article highlights the impact of financing on labor protection aspects in the Russian Federation and ways to resolve them, justifies the author's position on the issues under consideration. The dynamics of integration of the OSH management system aimed at preventing accidents and disability of educational institutions personnel depends on the level of effectiveness of public administration in educational institutions.

Ключевые слова: охрана труда, безопасность, государственные органы, органы муниципального управления, образовательные учреждения, государственный контроль и надзор, социальная защита трудоспособности учащихся, технические аспекты.

Keywords: labor protection, safety, public authorities, municipal authorities, educational institutions, public oversight, social protection and employability of students, the technical aspects.

В соответствии с Конституцией Российской Федерации «обеспечение права на труд и учебу в условиях, отвечающих требованиям безопасности и гигиены, является приоритетным направлением государственной политики в области охраны труда». Согласно Конституции Российской Федерации человек провозглашается важнейшей ценностью, как следствие жизненная и трудовая деятельность человека прежде всего должна сопровождаться сохранением жизни и здоровья¹.

Печальная статистика несчастных случаев в образовательных учреждениях России, среди которых случаи со смертельным исходом, травмы, увечья, отравления, инфекционные заражения, пожары, указывает на низкий уровень организации охраны труда в данной сфере. В связи с тем, что работа в сфере образования многим представляется только со стороны научного и учебно-образовательного процесса, принято считать данную сферу

безопасной. Однако существование вспомогательного аппарата во внимание, как правило, не принимается. Тем временем многие виды трудовой деятельности классифицируется как работа с постоянно действующими опасными факторами, такие как: работа в электроустановках, ремонт проводки и замена осветительных приборов на высоте, работа с сосудами под давлением, управление транспортом, работа на пищеблоке и т.д. Так же забывается и обыкновенный бытовой травматизм на рабочем месте.

Работодатели начинают думать об охране труда только тогда, когда произошел несчастный случай или ГИТ инициирует проверку учреждения. Только после проверки или произошедшего несчастного случая руководители понимают, что профилактика несчастных случаев и профессиональных заболеваний обходится дешевле, чем устранение последствий и реабилитация пострадавших работников.

¹ Конституция Российской Федерации (принята всенародным голосованием 12.12.1993) (с учетом поправок, внесенных Законами РФ о поправках к Конституции РФ от 30.12.2008 N 6-ФКЗ, от 30.12.2008 N 7-ФКЗ, от

05.02.2014 N 2-ФКЗ, от 21.07.2014 N 11-ФКЗ) [Электронный ресурс] // Справочно-поисковая система «КонсультантПлюс»

Государство обязывает работодателя выполнять мероприятия по охране труда с помощью Федеральных законов и иных нормативно-правовых актов. Статья 212 ТК РФ регулирует обязанности работодателя по обеспечению безопасных условий и охраны труда работников. Для исполнения данных обязанностей в статье 226 ТК РФ определены источники финансирования мероприятий по охране труда². Однако на практике каждое образовательное учреждение сталкивается с тем, что потребность в затратах на охрану труда, закладываемая в бюджет из года в год не совпадает с финансированием учреждения. Как следствие, планируемый бюджет получается в разы меньше закладываемой потребности. Так, например, согласно ст. 221 ТК РФ предусмотрено обеспечение работников всех отраслей промышленности и других сфер средствами индивидуальной защиты (СИЗ). Приказ Министерства труда и социальной защиты РФ от 09.12.2014г. №997н утверждает типовые нормы выдачи спецодежды, спецобуви и других СИЗ³. Однако из-за недостаточного финансирования нужд охраны труда в образовательных учреждениях обеспечить на 100% персонала согласно нормам и требованиям законодательства не представляется возможным. Таким образом мы подошли к существенным проблемам организации охраны труда в образовательных учреждениях.

Финансирование как инструмент регулирования.

Считаю необходимым начать обозрение с важной, но далеко не последней проблемы – проблемы низкого уровня финансирования образовательных учреждений на периферии. Ст. 226 ТК РФ устанавливает, что финансирование мероприятий по улучшению условий и охраны труда работодателями (за исключением государственных унитарных предприятий и федеральных учреждений) осуществляется в размере не менее 0,2 процента суммы затрат на производство продукции (работ, услуг). Вместе с тем параграф 2 комментария к ст. 226 ТК РФ гласит: «Для государственных унитарных предприятий и федеральных учреждений норматив финансирования мероприятий по охране труда не введён, поскольку эти учреждения финансируются полностью или частично за счет средств соответствующих бюджетов».

Чтобы было немного понятнее, разберёмся с понятиями.

В соответствии со ст. 120 ГК РФ, учреждением признаётся некоммерческая организация, созданная собственником для осуществления управленческих, социально-культурных или иных функций некоммерческого характера. Учреждение может быть создано Российской Федерацией, субъектом Российской Федерации, муниципальным образованием (государственное или муниципальное учреждение)⁴. В соответствии с п. 2 ст. 9_1 Федерального закона от 12.01.1996 г. № 7-ФЗ «О некоммерческих организациях», типами государственных, муниципальных учреждений признаются автономные, бюджетные и казённые. В соответствии со ст. 120 ГК РФ, порядок финансового обеспечения деятельности государственных и муниципальных учреждений определяется законом. В соответствии с п. 2 ст. 161 БК РФ, финансовое обеспечение деятельности казённого учреждения осуществляется за счёт средств соответствующего бюджета бюджетной системы Российской Федерации и на основании бюджетной сметы⁵. Таким образом, размеры финансирования мероприятий по улучшению условий и охраны труда в государственных казённых учреждениях определяются на основании бюджетной сметы.

К сожалению, прозрачности исчислений средств на охрану труда для финансирования образовательных учреждений на периферии нет. Как следствие, охрана труда финансируется по остаточному принципу, что приводит к таким последствиям как: недостаток обеспеченности спецодеждой, спецобувью и другими видами СИЗ, что приводит к травматизму на рабочем месте и т.д.

Наряду с проблемными вопросами финансирования существует повсеместная проблема культуры охраны труда в том числе и в образовательных учреждениях, как и в других не бюджетных организациях. Недостаточное финансирование и отсутствие общей культуры охраны труда у руководителей приводит к формальному подходу в реализации мероприятий по охране труда.

Для повышения уровня ответственности за охрану труда на местах считаю необходимым разработку и внедрение типовой Системы штрафных санкций для сотрудников учреждений и ответственных лиц за несоблюдение норм и правил охраны труда и техники безопасности с законодательным закреплением на Государственном уровне, при которой наложенные штрафы поступали бы непосредственно в бюджет Фонда охраны

² Трудовой кодекс Российской Федерации от 30.12.2001 N 197-ФЗ (ред. от 16.12.2019). Введён в действие с 1 февраля 2002 года вместо действующего до него Кодекса законов о труде РСФСР (КЗОТ РСФСР) от 1971 года

³ Приказ Минтруда России от 09.12.2014 N 997н "Об утверждении Типовых норм бесплатной выдачи специальной одежды, специальной обуви и других средств индивидуальной защиты работникам сквозных профессий и должностей всех видов экономической деятельности, занятым на работах с вредными и (или) опасными условиями труда, а также на работах, выполняемых в

особых температурных условиях или связанных с загрязнением" (Зарегистрировано в Минюсте России 26.02.2015 N 36213)

⁴ Гражданский кодекс Российской Федерации от 30 ноября 1994 года N 51-ФЗ (в ред. Федеральных законов от 20.02.1996 N 18-ФЗ, от 12.08.1996 N 111-ФЗ, от 08.07.1999 N 138-ФЗ, от 16.04.2001 N 45-ФЗ...)

⁵ Бюджетный кодекс Российской Федерации, Принят Государственной думой 17 июля 1998 года. Вступление в силу: 1 января 2000 года, 145-ФЗ. Действующая редакция: от 15 апреля 2019 года.

труда образовательного учреждения и использовались бы на нужды улучшения условий и охраны труда. Существует необходимость повсеместной пропаганды гигиены труда, заботы о здоровье и условиях среди сотрудников всех уровней, так как многие, в том числе и представители руководства учреждений и их служб по тем или иным причинам не проходят своевременно периодические медицинские осмотры, что за частую усугубляет проблему своевременного выявления и профилактики профзаболеваний и не редко приводят к летальному исходу на рабочем месте. К сожалению многие люди не считают необходимым тратить своё время на медицинские комиссии, а Руководители на местах не осознают своей ответственности за отсутствие контроля за данным вопросом, регулируемым Приказом Минздравсоцразвития России от 12.04.2011 N 302н⁶. Не редки случаи потери трудоспособности, смерти по естественным причинам с таким отягчающим обстоятельством Расследования несчастного случая как отсутствие своевременно пройденного периодического медицинского осмотра и только наложение штрафных санкций со стороны органов власти в лице Трудовой инспекции приходит осознание важности.

Существует и вопрос недостаточной информированности об изменениях и нововведениях в области охраны труда. Для непрерывного обмена опытом между образовательными учреждениями необходимо создание единого портала охраны труда при непосредственной поддержке и финансировании Министерства образования Российской Федерации. Необходим выпуск дайджестов и других

форматов периодики со стороны Министерства образования РФ при поддержке Минтруда и Минздрава, выпуск типовых обучающих фильмов для образовательных учреждений и обеспечить безвозмездной рассылкой, так как не каждое образовательное учреждение страны может себе позволить самостоятельно произвести, заказать либо купить готовые материалы. Резюмируя вышеизложенное констатирую факт необходимости усиления государственной поддержки сферы охраны труда в образовательных учреждениях.

Список литературы

1. Руководство по системам управления охраной труда. МОТ-СУОТ 2001/ILO-OSH 2001. Женева: Международное бюро труда, 2003.
2. Коробко В.И. Охрана труда. Учебное пособие. М.: ЮНИТИ-ДАНА, 2012. 239 с. Михайлов Ю.М.
3. Охрана труда в образовательных учреждениях: Практическое пособие / Ю.М. Михайлов. – М.: Альфа-Пресс, 2011. – 184 с.
4. Рогожин М.Ю. Охрана труда в организациях, осуществляющих образовательную деятельность /М.Ю. Рогожин. – М.: Альфа-Пресс, 2013. – 400 с.
5. Витмайер А.В. Инновации, наука и государство в развитии экономики знаний // Европейские научные исследования. Сборник статей победителей II международной научно-практической конференции. – Пенза, 2017. С. 64-67.

⁶ Приказ Минздравсоцразвития России от 12.04.2011 N 302н (ред. от 13.12.2019) "Об утверждении перечней вредных и (или) опасных производственных факторов и работ, при выполнении которых проводятся обязательные предварительные и периодические медицинские

осмотры (обследования), и Порядка проведения обязательных предварительных и периодических медицинских осмотров (обследований) работников, занятых на тяжелых работах и на работах с вредными и (или) опасными условиями труда" (Зарегистрировано в Минюсте России 21.10.2011 N 22111)

PSYCHOLOGICAL SCIENCES

ПРОКРАСТИНАЦИЯ: ДЕЦИЗИОННЫЙ И БИХЕВИОРАЛЬНЫЙ АСПЕКТЫ

Журавлёва Е.В.,

*Кандидат психологических наук,
старший преподаватель кафедры общей и социальной психологии и социологии
Восточноевропейский национальный университет имени Леси Украинский*

Журавлёв А.А.

*Кандидат биологических наук, доцент кафедры физиологии человека и животных
Восточноевропейский национальный университет имени Леси Украинский*

PROCRASTINATION: DECISIONAL AND BEHAVIORAL ASPECTS

Zhuravlova O.,

*PhD in psychology, Senior Lecturer of General and Social
Psychology and Sociology Department
Lesya Ukrainka Eastern European National University
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-4889-0239>*

Zhuravlov O.

*PhD in biology Associate Professor of Human and Animals
Physiology Department,
Lesya Ukrainka Eastern European National University
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-7823-0338>*

Аннотация

В статье обозначена актуальность изучения феномена прокрастинации как детерминанты снижения эффективности деятельности человека в разных сферах жизни. Детализировано сущность различных типов этого конструкта. В частности, раскрыты особенности проявления прокрастинации принятия решения и выполнения задач.

Abstract

The article substantiates the relevance of studying the phenomenon of procrastination as determinants of reducing the effectiveness of human activities in different areas of life. The essence of the various types of this construct is detailed. In particular, the features of the manifestation of procrastination of decision-making and task implementation are disclosed.

Ключевые слова: прокрастинация принятия решений, бихевиоральная прокрастинация.

Keywords: decision-making procrastination, behavioral procrastination.

В течение всей своей жизни человек пытается найти наиболее оптимальные способы организации собственной повседневности с целью максимального раскрытия своего потенциала. Однако, этот процесс опосредствуется широким спектром факторов, присущих нестабильной человеческой природе, мешающих продуктивной деятельности личности. Одной из деструктивных форм поведения, которая препятствует достижению успеха индивидом в различных сферах социального бытия является прокрастинация.

Проблема откладывания важных дел на потом все чаще оказывается в центре внимания ученых, что приводит к расширению представлений о сущности этого феномена. Несмотря на это ряд аспектов, связанных с этим явлением, требует более детального изучения. Одним из таких вопросов, по нашему мнению, является типология этого конструкта.

Анализ отечественных и зарубежных научных источников позволяет выделить два основных вида прокрастинации: промедление в принятии решений и промедление в исполнении задач. Однако, сущность указанных типов исследуемого параметра

остаётся недостаточно освещенной. Учитывая это, цель статьи заключается в конкретизации признаков каждого из них.

Свое начало концепция прокрастинации принятия решений берет из трудов И. Джаниса и Л. Манна, которые рассматривали выбор индивидом одной из имеющихся альтернатив с позиции сложного эмоционально напряженного когнитивного процесса, который предполагает наличие дискомфорта для индивида неопределенности. Процесс осуществления принятия решения в конфликтной ситуации сопровождается ростом стресса, который детерминируется двумя основными причинами: 1) страхом перед возникновением значительных материальных потерь; 2) переживанием относительно вероятных личностных субъективных потерь, которые могут негативно повлиять на собственную самооценку в случае ошибочного выбора. В случае оценки лицом всего спектра представленных альтернатив как неудовлетворительного или слишком рискованного прокрастинация является способом ухода от ответственности. Таким образом, по мнению К. Андерсона, нерешительность является од-

ним из самых простых возможных механизмов противостояния реальным или потенциальным угрозам, которые могут привести к дисконтинуации личностной идентичности [1].

Длительный период центральное место в кругу интересов исследователей занимала дезадаптивная нерешительность как устойчивая черта индивида, которая приобретает генерализованный характер и предусматривает длительную потерю способности принимать решения во всех сферах жизни. Следовательно, указанное свойство предполагает исключительно негативную интерпретацию и рассматривается с позиции деструктивной личностной характеристики.

Однако, в современных научных трудах все чаще встречается наделенное положительной коннотацией понятие временной нерешительности, что объясняется исследователями как адаптивная функциональная реакция личностного развития, благодаря которой индивид получает необходимое время для поиска оптимального решения жизненных задач. Отсрочка принятия окончательного решения в связи с ожиданием более благоприятных обстоятельств, по мнению О. Тикочински и Б. Раффл [7], целесообразна исключительно при условии динамичности ситуации. Тогда как деLIBерация в статических обстоятельствах является необоснованной и даже контрпродуктивной.

Несмотря на отмеченное активное исследование особенностей прокрастинации принятия решений вопрос о ее концептуальной сущности все же продолжает оставаться дискуссионным, поскольку значительное распространение среди ученых получила точка зрения, согласно которой указанный конструкт не следует рассматривать отдельно от общей прокрастинации. Подтверждением этой концепции, по мнению ее сторонников, является высокий уровень корреляции между двумя указанными параметрами [6]. Так, например, Дж. Бесвик, Э. Розблум и Л. Манн отмечают, что принятие решения всегда предшествует его реализации, поэтому необходимо рассматривать нерешительность и бихевиоральную прокрастинацию как неразделимые конструкты [2].

В то же время, мы считаем, что в уточнении нуждается и концептуальное содержание прокрастинации выполнения задач, ведь указанный тип исследуемого феномена определяет генерализованную склонность личности к демонстрации дилаторной поведенческой тенденции. В наше время, с целью более детального и всестороннего раскрытия сущности этого концепта ученые все чаще указывают на необходимость изучения двух проявлений бихевиоральной прокрастинации – хронического и ситуативного.

Наряду с термином хронической прокрастинации в качестве эквивалентных по содержанию исследователями активно используются и такие понятия как диспозиционное, компульсивное или же устойчивое промедление, которые трактуются как систематическое возникновение у индивида трудностей со своевременным выполнением заданий (обязанностей) сразу в нескольких сферах своей

жизни. Основное отличие ситуативной прокрастинации заключается в проявлении личностью склонности к затягиванию только в пределах отдельного аспекта существования, при одновременном сохранении достаточного уровня дисциплинированности и пунктуальности в реализации интенций во всех других сферах.

Теоретическое подтверждение целесообразности объяснения прокрастинации как с позиции хронической свойства, так и ситуативного поведения представлены в рамках многих исследовательских работ.

Так, Т. Тиббет и Дж. Феррари подчеркнули, что оба конструкта имеют экологическую валидность, ведь в то время как одни респонденты утверждают, что проявление прокрастинации является результатом их личностных свойств, например, недостатка энергии, нерешительности, другие истолковывают ее как следствие конкретной ситуации (особенностей задачи, специфики рабочих обязательств и т.д.) [6].

Дж. Джонсон исследовав 160 амбулаторных пациентов специальных заведений по предоставлению психиатрической помощи во время их первого клинического обследования, выявила наличие значимой положительной корреляционной связи между уровнем их склонности к прокрастинации и яркостью проявления таких психологических симптомов как тревожность, депрессия, обсессивно-компульсивные расстройства, фобии и злоупотребление наркотическими веществами. Кроме этого, ученая отметила положительную взаимосвязь временного промежутка, прошедшего между осознанием пациентом необходимости получения квалифицированной помощи и моментом обращения в специализированное учреждение, с тяжестью его психологических расстройств. Особое значение в контексте анализа обоснованности выделения хронического (стойкого) типа прокрастинации приобретает обнаруженный Дж. Джонсон факт, согласно которому даже самые незначительные улучшения психологического состояния сопровождаются снижением склонности к прокрастинации [3].

Веские доводы в пользу выделения ситуативной формы промедления были представлены Н. Милгремом, Дж. Батори и Д. Моввером [5]. В результате реализованного исследования ученые обнаружили, что существует умеренная связь между проявлением студентами дилаторного поведения в процессе изучения различных учебных курсов. В то же время, согласно полученным данным, корреляционная связь между склонностью респондентов к академической прокрастинации и своевременностью выполнения повседневных задач отсутствует.

Обращаясь к теоретическим идеям представленным в трудах В. Кнауца, следует отметить возможность проявления ситуативного промедления в социальном и личностном измерениях. Социальная прокрастинация предусматривает откладывание индивидом общественно значимой активности или обязательств, непосредственно связанных с интересами его окружения. Личностная же прокрастинация определяется как промедление в выполнении

задач, орієнтованих на власне благополуччя і саморозвиток.

В. Кнаус виділяє семь можливих стилів реалізації соціальної і особистісної прокрастинації. Серед них [4]:

1. Откладывание важных, но не наиболее значимых дел, которое не приводит к существенным негативным последствиям;
2. Промедление связано с несоблюдением обещаний данных самому себе;
3. Трудности с выполнением конкретных действий, воспринимаемых прокрастинатором как неинтересных и утомительных, хотя они и являются направленными на достижение определенной им цели;
4. Эффект «йо-йо», то есть проявление дилаторного поведения в соответствии с циклической схемой «промедление - активность - промедление - активность»;
5. Систематические опоздания на важные встречи (мероприятия, работу) в результате выполнения предварительно не запланированной деятельности;
6. Интенциональная отсрочка реализации определенных действий с целью причинения неприятностей конкретным лицам, связанная с возникновением препятствий для успешной реализации их замыслов;
7. Общий навык промедления, который детерминруется не одной причиной, а является результатом интеракции различных психологических процессов (свойств), например, низкой самооценки, стремления избежать дискомфорта, страха перед возможной неудачей.

Таким образом, фрагментарность исследований посвященных изучению типологических особенностей конструкта прокрастинации указывает на необходимость дальнейшего эмпирического изучения указанного аспекта. Ведь это является необходимым условием для углубления понимания сущности этого феномена с позиции сложного комплексного личностного образования.

Список литературы

1. Anderson, C.J. (2003). The psychology of doing nothing: Forms of decision avoidance from reason and emotion. *Psychological Bulletin*, 129, 139-167.
2. Beswick, G., Rothblum, E.D. & Mann, L. (1988). Psychological antecedents of student procrastination. *Australian Psychologist*, 23(2), 207-217.
3. Johnson, J.L. & Bloom, A.M. (1995). An analysis of the contribution of the five factors of personality to variance in academic procrastination. *Personality and Individual Differences*, 18(1), 127-133.
4. Knaus, W. (2000). Procrastination, Blame, and Change. *Journal of Social Behavior & Personality*, 15(5), 153-166.
5. Milgram, N.A., Batori, G. & Mowrer, D. (1993). Correlates of academic procrastination. *Journal of School Psychology*, 31(4), 487-500.
6. Tibbett, T.P. & Ferrari, J.R. (2015). The portrait of the procrastinator: Risk factors and results of an indecisive personality. *Personality and Individual Differences*, 82, 175-184.
7. Tykocinski, O.E., & Ruffle, B.J. (2003). Reasonable reasons for waiting. *Journal of Behavioral Decision Making*, 16, 147157.

ОСОБЛИВОСТІ ЕМОЦІЙНИХ СТАНІВ ПОЛІЦЕЙСЬКИХ - УЧАСНИКІВ ОПЕРАЦІЇ ОБ'ЄДНАНИХ СИЛ

Лукашенко М.Ю.

аспірант докторантури та аспірантури,
кафедри юридичної психології Національної академії внутрішніх справ

FEATURES OF EMOTIONAL STATES OF POLICE OFFICERS -MEMBERS OF THE JOINT FORCES OPERATION

Lukashenko M.

Researcher of the Department
of Juridical Psychology of the National Academy of Internal Affairs

Анотація

Стаття присвячена вивченню особливостей емоційних станів поліцейських – учасників операції об'єднаних сил на сході України, до відправки в зону ООС та після повернення. Методологічну основу статті склали психологічні концепції вивчення емоційної сфери особистості під впливом стрес-факторів. У статті висвітлено результати проведеного емпіричного дослідження щодо динаміки емоційних станів поліцейських учасників ООС. Визначено чинники, які впливають на динаміку емоційних станів комбатантів.

Abstract

The article is devoted to the study of the peculiarities of emotional states of police - participants of the joint forces operation in eastern Ukraine, before being sent to the area of the JFO and after returning. The methodological basis of the article was psychological concepts of the study of the emotional sphere of personality under the influence of stressors. The article presents the results of the empirical study on the dynamics of emotional states of police members of the JFO. The factors that influence the dynamics of the emotional states of combatants are identified.

Ключові слова: динаміка емоційного стану, самооцінка психічного стану, ригідність, агресивність,

тривожність, фрустрованість, учасник бойових дій.

Keywords: dynamics of emotional state, self-esteem of mental state, rigidity, aggressiveness, anxiety, frustration, combatant.

Постановка проблеми. Служба в лавах батальйону особливого призначення Національної поліції України висуває високі вимоги перед особистістю поліцейського, зокрема, це стосується співробітників спецпідрозділів міністерства внутрішніх справ, які брали участь в операції об'єднаних сил на сході України. На разі, попри різноаспектне вивчення цієї проблеми, у спеціальних дослідженнях недостатньо висвітлено, які зміни відбуваються в психоемоційному стані комбатантів після повернення з зони проведення бойових дій, а також, яким чином ці результати можна використати у системі їх комплексної реабілітації, що обумовило актуальність теми дослідження.

Виокремлення недосліджених аспектів загальної проблеми обумовлено необхідністю наукового дослідження емоційного стану поліцейських, учасників операції об'єднаних сил на Сході України, з метою вивчення динаміки цих станів та визначення типології порушень.

Метою даної статті є висвітлення результатів експериментального дослідження особливостей динаміки емоційних станів поліцейських батальйону особливого призначення, учасників операції об'єднаних сил на сході України, у період до ротації та після повернення з зони ООС.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. У працях вітчизняних та зарубіжних дослідників розглянуто різні аспекти дослідження емоційної сфери особистості: дослідження емоцій, почуттів та проявів (Б. Ананьєв, К. Ізард, С. Рубінштейн, П. Анохін та інші); дослідження емоційної динаміки (О. Саннікова, В. Вілюнас, П. Симонов); дослідження чинників, які впливають на емоційну сферу особистості (Д. Александров, Г. Андросюк, Л. Казміренко; психологію станів Т. Васильєва, Г. Гадрєва, А. Прохоров); вивчення впливу стресу на емоційну сферу працівників правоохоронної системи (В. Медведєв, В. Мицкевіч, Е. Ніконов, А. Лебедєв, О. Калашніков).

Аналіз теоретичних джерел засвідчує складність структури емоційних станів, та різноманіття чинників, які зазнає особистість під час перебування в стресогенних та психотравмуючих ситуаціях, одним з яких є перебування в зоні бойових дій.

Виклад основного матеріалу. В умовах сучасного суспільства змінюється класична система ведення бойових дій. Війна набуває нових стратегій, відповідно виникають нові деструктивні форми впливу на психоемоційний стан особистості з метою її дестабілізації. Перебування в зоні проведення бойових дій виступає стресогенним та психотравматичним фактором з огляду на пов'язаний із ним ризик для життя, травмування психічного здоров'я, зміни станів та поведінки учасників, ускладнення внаслідок непередбачуваності розвитку подій. На відміну від інших стресових ситуацій, участь у бойових діях формує психічні травми з віддаленими

наслідками, що обумовлює необхідність проведення відповідних досліджень.

Під час військового конфлікту негативний вплив на емоційну сферу учасників бойових дій підвищується. Своєчасне виявлення цього факту дає змогу більш дієво вносити корективи у психоемоційні стани та запобігати впливові стрес-чинників на емоційну сферу комбатанта [1, с. 5]. Наслідками впливу психотравмуючих факторів є психогенні втрати, формуються астеничні стани, а саме: підвищена тривожність, загальна слабкість, виснажливість, знижений настрій, дратівливість.

Емоційні процеси є специфічною формою психічного відображення суб'єктивного ставлення людини до предметів або явищ у формі безпосереднього переживання (позитивні, негативні), які характеризуються різним ступенем контролю (афекти, які контролюються, і крайнє безконтрольне збудження). Вони також можуть проявлятися по-різному: прості емоційні стани; складні емоційні стани; стійкі емоційні стани [2, с. 41].

Емоційні стани здебільшого детерміновані соціальними чинниками, та проявляються у формі настроїв, афектів, стресів, фрустрацій та інші.

Настрій – відносно стійкий та тривалий емоційний стан, який впливає на поведінку та діяльність особистості. Настрій поділяють на позитивний та негативний, стійкий та тимчасовий. Детермінантами виникнення того чи іншого настрою є: становище комбатанта в суспільстві (ставлення суспільства до учасника бойових дій); результати виконавальної діяльності; стан здоров'я (загальне самопочуття та фізичний стан); події в особистому житті та інше.

Афект – короткочасний, сильний та інтенсивний емоційний стан. Характерні риси афекту: короткочасність; різко виражений дифузійний характер; зовнішній прояв; неусвідомленість переживання; виникає у відповідь на дію зовнішнього чи внутрішнього подразника. В умовах бойових дій, стан афекту може розвиватись: на фоні раптової або довготривалої конфліктогенної ситуації; в естремальних умовах війни, коли комбатант не здатен знайти адекватний вихід із небезпечних ситуацій. Запобігання афектів допомагає багаторівнева та всестороння підготовка комбатанта до специфічних умов виконавальної діяльності, зменшує ризик виникнення афекту [3, с. 79].

Стрес – емоційний стан, який виникає в наслідок переживання екстремальної ситуації. В умовах війни стрес може бути спричинений низкою факторів: відчуття загрози життю; тривале перебування в умовах небезпечних для здоров'я; загибель або поранення співслужбовців; відчуття невизначеності та невпевненості у майбутньому. Тривалий, хронічний стрес призводить до виснаження компенсаторних механізмів психіки, що в подальшому може провокувати розлади адаптації.

Фрустрація – емоційний стан людини, спричинений об'єктивними труднощами на шляху досягнення бажаної мети. Фрустрація може супроводжуватися негативними переживаннями: розчаруванням, роздратованістю, тривогою, відчаєм, апатією.

Під час виконання професійних обов'язків в зоні ведення бойових дій, у комбатанта можливе виникнення негативних емоційних станів: загальне психоемоційне виснаження (знижений фон настрою, погіршення самопочуття, швидка втомлюваність, загальна слабкість); підвищення рівня тривожності; агресивність; фрустрація та ригідність.

Для вивчення психологічних особливостей динаміки емоційних станів поліцейських учасників операції об'єднаних сил були використані: 1. Методика «Самооцінка психічного стану: самопочуття, загальна активність, настрої (САН), (В.А. Доскін та ін)»; 2. «Самооцінка станів тривожності, фрустрованості, агресивності та ригідності (адаптований варіант методики Айзенка)» [4, с. 91].

У 2019 р. було проведено дослідження, у якому брали участь 100 осіб батальйону особливого призначення патрульної служби поліції. Особливістю вибірки є те, що в групі респондентів наявні пенсіонери, ветерани органів внутрішніх справ, та особи які приймали участь у миротворчих місіях. Також у склад батальйону увійшли професійні військові та правоохоронці ветерани миротворчих місій з досвідом участі в зарубіжних операціях, вікова категорія яких складає від 25 до 47 років. Тривалість перебування в зоні проведення операції об'єднаних сил різна. Метою дослідження було вивчення особливостей динаміки емоційних станів поліцейських – учасників ООС.

У таблиці 1.1 представлено співвідношення показників самооцінки психічного стану: самопочуття, загальної активності та настрою у досліджуваних до відправки в зону проведення ООС та після повернення.

Таблиця 1.1

Особливості самооцінки психічних станів (самопочуття, загальна активність, настрої (%)) у поліцейських – учасників ООС у період до та після ротації

№	Шкала	Діагностичні значення	1 зріз	2 зріз	Співвідношення показників
1.	Самопочуття	Підвищений	19	8	-11
		Нормальний	67	56	-11
		Знижений	14	36	+22
2.	Активність	Підвищений	15	8	-7
		Нормальний	73	32	-41
		Знижений	12	60	+48
3.	Настрої	Підвищений	18	4	-14
		Нормальний	80	38	-42
		Знижений	2	58	+56

Примітки:

- 1 зріз – показники до відправки в зону проведення ООС;
- 2 зріз – показники після ротації.

За результатами проведеного дослідження до відправки в зону проведення ООС, за шкалою «самопочуття», домінує нормальний стан серед 67% респондентів, підвищений стан – у 19%. За шкалою «активність», нормальний стан виявлено 73% досліджених, підвищений – у 15%, знижений – у 12%. Нормальний стан за шкалою настрою домінує у 80% опитаних, підвищений – у 18%, знижений – у 2%. Можна зробити висновок, що на момент дослідження, перед відправкою в зону проведення операції об'єднаних сил, у комбатантів домінує нормальний психоемоційний стан.

Самопочуття є комплексом суб'єктивних почуттів, що відображають ступінь психологічного та фізіологічного комфортного стану людини. Результати дослідження другого зрізу свідчать, що за шкалою «Самопочуття» діагностичне значення нормального стану виявлено у 56% досліджуваних, він характеризується як оптимальний з помірною працездатністю та бадьорістю. Для зниженого стану самопочуття 36% респондентів характерним є можливе занедужання або стомленість, подібні емоції можуть спричинити дискомфорт в різних частинах тіла. Характеристикою підвищеного стану по шкалі

самопочуття 8% є відчуття піднесення та інші позитивні емоції на момент дослідження.

Активність є однією зі сфер прояву темпераменту, яка визначається інтенсивністю і об'ємом взаємодії людини з навколишнім середовищем. За цим параметром особистість може характеризуватись як інертна, пасивна, спокійна, ініціативна, активна або запальна в залежності від стану прояву. Наприклад, за результатами, 32% досліджених мають нормальний стан за шкалою активність та 8% – підвищений стан, відповідно для них притаманна готовність до ефективної діяльності, вмотивованість. Знижений стан активності характерний для 60% респондентів.

Настрої включає в себе емоційний фон не як емоційну реакцію на життєву подію, а саме на їх значення для особистості відносно майбутніх планів, очікувань та інтересів. Також настрої інтерпретуються як чіткий ідентифікуючий стан, наприклад, страх, сум, захопленість, радість та інші. Настрої завжди направлений на об'єкт. Настрої проявляється як емоційний відгук особистості на дії або конкретну ситуацію. За даними дослідження, за

шкалою настроїв у респондентів переважає знижений стан (58%), нормальний (38%), підвищений (4%).

Згідно з результатами співвідношення показників, відмічається тенденція до зниження відсоткових значень підвищеного та нормального рівнів (-11%) по шкалам самопочуття, активності, настрою за рахунок підвищення відсоткової частки респондентів зі зниженим рівнем по вказаним шкалам.

Дані показники пояснюються тим, що після повернення із зони бойових дій, військовослужбовці відразу приступають до виконання професійних

обов'язків в підрозділі військової частини, у зв'язку з чим збільшується термін відновлення ресурсів організму та процесу адаптації до мирного життя. Загальна виснаженість, що зумовлена тривалим перебуванням в зоні бойових дій під впливом значних фізичних та психоемоційних навантажень, призводить до погіршення самопочуття, настрою та зниження активності.

У табл.1.2 показано співвідношення показників методикою самооцінки станів тривожності, фрустрації, агресивності і ригідності, у досліджуваних до відправки в зону проведення ООС та після повернення.

Таблиця 1.2

Особливості самооцінки станів тривожності, фрустрації, агресивності та ригідності (%) у поліцейських – учасників ООС у період до та після ротації

№	Шкала	Діагностичні значення	1 зріз	2 зріз	Співвідношення показників
1	Тривожність	Низький	19	7	-14
		Середній	60	51	-9
		Високий	21	42	+21
2	Фрустрація	Низький	36	22	-14
		Середній	53	42	-11
		Високий	11	20	+9
3	Агресивність	Низький	43	38	-5
		Середній	45	40	-5
		Високий	12	22	+10
4	Ригідність	Низький	36	34	-2
		Середній	48	42	-6
		Високий	16	24	+8

Примітки:

- 1 зріз – показники до відправки в зону проведення ООС;
- 2 зріз – показники після ротації.

Психічні стани, такі як тривожність, фрустрація, агресивність та ригідність, впливають на роботу психічних пізнавальних процесів, наприклад, підвищена тривожність та агресивність впливає на концентрацію, стійкість і розподіл уваги, а також аналогічним чином на пам'ять, мислення та сприймання загалом.

За результатами проведеного дослідження першого зрізу, ми отримали такі результати. У 60% досліджуваних тривожність знаходиться на середньому рівні вираженості, в нормі допустимого.

За шкалою фрустрації, досліджувані набрали 53% на середньому рівні вираженості, це говорить про те що вони на адекватному рівні сприймають свої життєві невдачі. Також за цією шкалою на високому рівні вираженості знаходяться 11% досліджуваних, для них характерно уникати труднощів, боятися невдач, остерігаються конфліктів та відкритих спорів.

За шкалою агресивності, на середньому рівні вираженості 45% досліджуваних. Варто зазначити, що агресивність пов'язана з фрустрацією, як форма прояву поведінки у стані фрустрації. Це цілком адекватний показник по даній шкалі.

За шкалою «Ригідність» на середньому рівні вираженості знаходяться 48% досліджуваних. На низькому рівні вираженості 36% опитаних, це говорить про те що, ригідність в них відсутня, для них

характерна легкість і гнучкість в поведінкових реакціях та прийнятті рішень.

За результатами проведеного дослідження серед співробітників МВС після повернення з зони повернення операції об'єднаних сил, домінує середній тривожності 51%, високий рівень тривожності виявлено у 42% опитаних, низький рівень тривожності у 7%.

За шкалою фрустрованості, середній рівень вираженості діагностовано в 42%, високий рівень у 20%, низький рівень вираженості у 22%.

За шкалою агресивності, серед досліджуваних домінує середній рівень вираженості (40%), високий рівень для 22%, низький – для 38%.

За шкалою ригідності для 42% опитаних притаманний середній рівень, високий рівень у 24%, низький – у 34%.

Під час проведеного дослідження, за результатами співставлення даних, серед груп відмічається зниження низького (-14) та середнього рівня вираженості (-9%) за шкалами тривожності, фрустрації, агресивності, ригідності та підвищення високого рівня (+21) прояву вказаних шкал після повернення з зони проведення бойових дій. Динаміка показників емоційних станів зумовлена тривалим перебуванням під впливом загрозливих для життя обставин. Наприклад, перебування під обстрілами, поранення, загибель співслужбовців та мирного

населення, формує несприятливий соціальний досвід, провокує переоцінку життєвих цінностей та планів на майбутнє. Внаслідок перебування особистості під впливом вказаних чинників відбувається підвищення рівня тривожності, агресивності, фрустрації та ригідності.

Варто зазначити, що комбатанти переносять модель поведінки, яка адекватно сприймається в зоні бойових дій (підвищена настороженість, уникання відкритого простору у зв'язку з можливими обстрілами і ймовірність бути поміченим ворогом, постійна ретельна оцінка обстановки, різка емоційна реакція при можливій загрозі), на мирне життя, що призводить до можливих порушень соціальних норм, некоректної поведінки та незрозуміння з боку соціуму в цих умовах.

З метою відстеження динаміки психоемоційних станів осіб що перебували в зоні проведення операції об'єднаних сил, описано клінічний випадок військовослужбовця що перебував в зоні ООС.

Під час виконання службових обов'язків, а саме надаючи допомогу пораненим протягом тривалого часу перебуваючи під обстрілами, з'явилась необґрунтована агресивність, збудливість, не тривалий розірваний сон.

Спостерігались такі негативні емоційні прояви як: дратівливість, проблеми зі сном, постійне пригадування картин з пораненими та загиблими, агресивність, тривожність.

Надання допомоги відбувалось комплексно, призначено медикаментозне лікуванням та психологічний супровід. Комбатанта відправлено до реабілітаційного центру на 30 днів, після чого він повернувся до медичного закладу для повторного огляду спеціалістом. Загальний період лікування та реабілітації склав 3 місяці.

На фоні лікування вдалось покращити загальний психоемоційний стан. Комбатант відмітив, що негативні емоційні прояви не повторюються, покращився сон. Припинилось постійне пригадування травматичних подій, покращилась якість життя. Після лікування комбатант продовжив виконання професійних обов'язків у зоні проведення ООС.

Варто зазначити, що небажання звертатись за допомогою спеціалістів як заперечення наявності проблеми може призвести до виникнення хворобливих станів. Небезпека даної поведінки в тому, що невчасне звернення за фаховою допомогою може

посилити негативні емоційні прояви та ускладнити процес реабілітації.

Висновок. Отже, в ході проведеного дослідження, за результатами співставлення даних, у комбатантів після повернення з зони бойових дій виявлено значне зниження за шкалами самопочуття, активності та настрою, що свідчить про погіршення загального функціонального стану особистості. У групі досліджених виявлено підвищення діагностичних значень за шкалами: тривожність, фрустрація, агресивність і ригідність. Отримані дані свідчать про перенесений психотравмуючий досвід, що в подальшому, без надання спеціалізованої допомоги, може призвести до порушення адаптації особистості в мирному житті. Отримані результати можуть бути використані для відслідковування динаміки емоційного стану комбатантів для профілактики ймовірних ускладнень, на фоні участі в бойових діях.

Перспективою подальших досліджень є вивчення чинників, які впливають на динаміку емоційних станів поліцейських у реабілітаційний період. На основі проведеного дослідження планується визначити типологію порушень емоційних станів поліцейських-учасників ООС.

Список літератури

1. Досвід організації психологічної роботи під час ведення збройних конфліктів, підготовки та виконання миротворчих завдань : збірник інформаційно-аналітичних матеріалів / В. Наконечний, В. Клименко, Н. Копаниця. – К. : Соціально-психологічний центр ЗСУ, 2013. – С. 56.
2. Психология состояний. Хрестоматия / Составители Т.Н. Васильева, Г.Ш. Габдрева, А.О. Прохоров. - М.: ПЕР СЭ; СПб.: Речь, 2004. - 608 с.
3. Bliese P.D., Wright K.M., Adler A.B., Thomas J.L. Psychological screening validation with soldiers returning from combat. In: Roy M, ed. Novel Approaches to the Diagnosis and Treatment of Posttraumatic Stress Disorder. Washington, DC: North Atlantic Treaty Organization/IOS Press; 2006: 78–86.
4. Кокун О.М., Пішко І.О., Лозінська Н.С., Копаниця О.В., Малхазов О.Р. Збірник методик для діагностики психологічної готовності військовослужбовців військової служби за контрактом до діяльності у складі миротворчих підрозділів: Методичний посібник. – К.: НДЦ ГП ЗСУ, 2011. – 281 с.

SOCIAL SCIENCES

ИНФОРМАЦИОННО-ПРОПАГАНДИСТСКАЯ КАМПАНИЯ КАК МЕХАНИЗМ ПОПУЛЯРИЗАЦИИ ПРЕДПРИНИМАТЕЛЬСТВА В СОВРЕМЕННОЙ РОССИИ

Сулханова Е.С.,

Российский университет транспорта, студент

Рудыка Н.А.

Российский университет транспорта, кандидат полит. наук, доцент

OUTREACH CAMPAIGN AS A MECHANISM FOR PROMOTING OF ENTREPRENEURSHIP IN MODERN RUSSIA

Sulkhanova E.,

Russian University of Transport, student

Rudyka N.

Russian University of Transport, Candidate of Political Sciences, Associate Professor

Аннотация

В статье анализируется существующая на сегодняшний день информационно-пропагандистская кампания, которая направлена на популяризацию малого и среднего предпринимательства (МПС) в России. В современных условиях необходимо совершенствование данной деятельности, повышение эффективности работы бизнес-инкубаторов, развитие государственно-частного и муниципально-частного партнерства. Особое внимание уделяется тому, как государство планирует воздействовать на определенные группы путем улучшения знаний в предпринимательской сфере, изменения отношения к проблеме открытия бизнеса. Все это помогло прийти к выводу, что разработка информационно-пропагандистской кампании базируется на структурированных моделях изменения, сохранения, закрепления, а также стимулирования поведения, согласно которым новая значимая информация, полученная человеком, становится для него стимулом для открытия бизнеса.

Abstract

The article analyzes current information and propaganda campaign which is focused on small and medium-sized entrepreneurship (SME) promotion in Russia. In present-day conditions it is necessary to rationalize this activity, improve efficiency of business incubator performance, develop public-private collaboration and municipal-private partnership. Special focus is made on the state plans to influence specific groups by means of improving business knowledge, shift in attitude toward starting up business. All this assisted in arriving at the conclusion that working-out an information and propaganda campaign is based on structured models of changing, preserving and reinforcement as well as inspiration of attitude whereby new significant information becomes a start up incentive.

Ключевые слова: информационно-пропагандистская кампания; предпринимательство; национальный проект; информационная кампания.

Keywords: information and propaganda campaign; business activity; national project; information company.

Государство является крупнейшим производителем массовой информации в обществе. А под влиянием глобальных тенденций развития информационного общества перед ним встает задача – выстроить эффективную государственную информационную политику, так как именно в ней обычно прослеживается тесная взаимосвязь между политическим влиянием госаппарата и информационной сферой.

В информационно-политическом пространстве следует можно выделить четыре типа информационного поведения государства: государственная политика, информационные кампании, единичные информационные акции и действия в режиме постфактум. [1, с. 207]

При изучении деятельности информационно-пропагандистской кампании, которая в современных условиях является одним из способов дискурса в сфере власти, отметим, что она способствует поддержанию публичного диалога власти с обществен-

ностью и выступает системообразующим элементом совокупной деятельности государства в целом. Заметное оживление деятельности государства в данной сфере подтверждает понимание им основных причин неэффективности своей информационно-пропагандистской кампании, среди которых, можно выделить, несовершенство кадровых и административных структур, медленное технико-экономическое развитие. На сегодняшний день информационно-пропагандистская кампания развивается в нескольких направлениях, одно из которых включает в себя качественные изменения места и роли средств массовой информации в обществе. В России планируется всемерно развивать СМИ, способствуя расширению круглосуточных каналов, формирования интерактивного телевидения и компьютерных медиа.

Без целенаправленных шагов в информационной сфере нельзя будет решить значительные для общества задачи в какой бы то ни было области, поэтому сегодня государство выстраивает публичную

коммуникацию независимо от характера решаемых вопросов. Это связано и с тем, что такой механизм взаимодействия двух контрагентов (общества и власти) позволяет наладить информационно-коммуникационные связи. Усилия государства нацелены в такой ситуации на формирование открытых и доступных способов передачи информации обществу.

На сегодняшний день прослеживается возрастающая активность со стороны государства в проведении информационно-пропагандистских кампаний. Так, осенью 2019 года в РФ началась реализация информационно-пропагандистской кампании по популяризации малого и среднего предпринимательства (МСП), которая была организована в рамках национального проекта «МСП и поддержка индивидуальной предпринимательской инициативы». Выполнение данного нацпроекта рассчитано на период до 2024 года.

Малый бизнес занимает особое место в экономической системе развитых стран. В России развитие малого предпринимательства – это сравнительно новая тенденция в развитии экономики. Малые предприятия не требуют крупных стартовых вложений и способны наиболее быстро и экономно решать проблемы формирования и насыщения рынка потребительских товаров, способствуют преодолению монополизма в экономике, развитию конкуренции.

В России существует большой потенциал для увеличения числа предпринимателей. Это беспрецедентный случай, когда мы начинаем продвижение такого важного, полезного и очень значимого движения, как предпринимательство. Здесь необходимы нестандартные ходы и полная концентрация на очень практической работе. Изначально важно договориться, кто является основной аудиторией проекта. Это, не только сами предприниматели, но это еще и те, кто предпринимателями сегодня не является, а в ближайшее время хотел бы и мог бы ими стать. Только 2% россиян выражают сегодня заинтересованность в ведении собственного дела. И пространство для увеличения здесь поистине колоссальное.

Федеральный проект по популяризации предпринимательства создан в целях формирования положительного образа предпринимателей среди населения, обеспечения условий для вовлечения как можно большего количества граждан с соответствующими компетенциями в предпринимательскую деятельность и обеспечение притока новых субъектов МСП, которые впоследствии будут расти и развиваться.[2] Реализацию данного нацпроекта курирует «Опора России», а не органы исполнительной власти, в отличие от других федеральных проектов.[3] «Опора России» - это площадка, которая помогает выстраивать эффективный и профессиональный диалог владельцев и руководителей предприятий малого и среднего бизнеса и представителей федеральных органов исполнительной власти, региональной власти и муниципалитетов, ин-

фраструктуры поддержки малого и среднего предпринимательства, а также представителей экспертного сообщества.

Национальный проект «Малое и среднее предпринимательство» разработан Минэкономразвития РФ для достижения целей, которые поставил президент России Владимир Путин, их необходимо добиться до 2024 года. Структура национального проекта включает пять федеральных проектов:

- улучшение условий ведения предпринимательской деятельности,
- расширение доступа субъектов МСП к финансовым ресурсам, в том числе к льготному финансированию,
- акселерация субъектов МСП,
- создание системы поддержки фермеров и развитие сельской кооперации,
- популяризация предпринимательства.

На его реализацию планируется направить 481,5 млрд. рублей. Одним из главных целевых показателей нацпроекта является увеличение доли малого и среднего бизнеса в ВВП страны с нынешних 22% до 32,5% в последующие шесть лет. [4]

Успех реализации проекта по малому и среднему бизнесу, прежде всего, зависит от ситуации в регионах. Это должны быть усилия бизнеса, власти и общества, как сделать предпринимательство уважаемым, чтобы треугольник — бизнес, власть и общество — стал равносторонним, а все его стороны получили эффективно работающую коммуникацию.

Учитывая заинтересованность со стороны власти вести непрерывный диалог с гражданами для выстраивания эффективной информационной кампании, возникает необходимость развивать сферы массовой коммуникации, центральным звеном которой будут являться взаимоотношения со СМК.

Для этих целей в настоящее время подготавливается PR-кампания, включающая публикации в средствах массовой информации и социальных сетях, ток-шоу на телевидении с чиновниками, с предпринимателями, которые готовы рассказать о своем опыте предпринимательской деятельности и др., различные мотивационные ролики, будет задействована контекстная и наружная реклама, а также создание YouTube-канала. Положительный имидж предпринимателей станут создавать в том числе и топовые блогеры. По словам замдиректора департамента инвестиционной политики и развития предпринимательства МЭР Олеси Тетериной, до конца года на PR-кампанию потратят почти 800 млн. рублей. По ее результатам разработают брендбук и узнаваемый единый фирменный стиль нацпроекта. [5]

В рамках информационно-пропагандистской кампании в регионах страны пройдут 30 форумов и 25 мастер-классов, в ходе которых владельцы бизнеса поделятся с населением выработанными стратегиями и тактиками ведения бизнеса. Ключевая цель подобных мероприятий – это дать аудитории мотивацию для старта и последующего развития своего бизнеса, а также сформировать положительный образ предпринимателя.

Следует отметить, что предшествовать старту PR-кампании будет социологическое исследование, которое проведет аналитический центр «НАФИ». Он должен оценить нынешнее отношение россиян к предпринимательству. По словам главы «НАФИ» Гузель Имаевой, основная цель этой работы — понять интерес населения к созданию собственного бизнеса, уровень их мотивации и осведомленности о программах поддержки. На основании опросов будут подготовлены рекомендации, как правильно выстраивать PR-кампанию. Исследование будет продолжаться и в ее процессе, завершится оно в конце года. [6]

При реализации PR-кампании нужно сделать особый акцент на изменении имиджа предпринимателей в обществе, считает председатель комитета по поддержке и развитию МСП Торгово-промышленной палаты Игорь Скляр.

Таким образом, в современной России прослеживается определенная тенденция взаимодействия государства и СМК при решении огромного количества задач (например, при реализации проектной деятельности). Власти стали устанавливать определенные универсальные стратегии поведения в информационном пространстве, в том числе и при проведении информационно-пропагандистских кампаний. Государство заинтересовано в формировании диалоговой культуры со средствами массо-

вой информации, в тоже время, оно обладает возможностью координировать информационные потоки в нужном для него направлении.

Список литературы

1. Политические коммуникации: Учеб. пособие для студентов вузов / [Петрунин Ю.Ю. и др.]; под ред. А.И. Соловьева. — М.: Аспект Пресс, 2004. — 332 с.
2. Паспорт национального проекта «Малое и среднее предпринимательство и поддержка индивидуальной предпринимательской инициативы» [Электронный ресурс]. Режим доступа - URL: http://www.consultant.ru/document/cons_doc_LAW_319208/
3. [Электронный ресурс]. Режим доступа - URL: <https://tass.ru/msp/6336525>
4. [Электронный ресурс]. Режим доступа - URL: <https://futureussia.gov.ru/nacionalnye-proekty/274935>
5. [Электронный ресурс]. Режим доступа - URL: <https://iz.ru/893616/elena-sergeeva/biznes-v-plane-interes-k-predprinimatelstvu-povysiat-cherez-youtube>
6. [Электронный ресурс]. Режим доступа - URL: <https://iz.ru/893616/elena-sergeeva/biznes-v-plane-interes-k-predprinimatelstvu-povysiat-cherez-youtube>

VOL.2

№40/2020

Znanstvena misel journal

The journal is registered and published in Slovenia.

ISSN 3124-1123

The frequency of publication – 12 times per year.

Journal is published in Slovenian, English, Polish, Russian, Ukrainian.

The format of the journal is A4, coated paper, matte laminated cover.

All articles are reviewed

Edition of journal does not carry responsibility for the materials published in a journal.

Sending the article to the editorial the author confirms it's uniqueness and takes full responsibility for possible consequences for breaking copyright laws

Free access to the electronic version of journal

Chief Editor – Christoph Machek

The executive secretary - Damian Gerbec

Dragan Tsallaev — PhD, senior researcher, professor

Dorothea Sabash — PhD, senior researcher

Vatsdav Blažek — candidate of philological sciences

Philip Matoušek — doctor of pedagogical sciences, professor

Alicja Antczak — Doctor of Physical and Mathematical Sciences, Professor

Katarzyna Brzozowski — PhD, associate professor

Roman Guryev — MD, Professor

Stepan Filippov — Doctor of Social Sciences, Associate Professor

Dmytro Teliga — Senior Lecturer, Department of Humanitarian and Economic Sciences

Anastasia Plahtiy — Doctor of Economics, professor

Znanstvena misel journal

Slovenska cesta 8, 1000 Ljubljana, Slovenia

Email: info@znanstvena-journal.com

Website: www.znanstvena-journal.com